



1 § Ceremoni för högtidlighållande av freden i Kiel 1814

Under ceremonin framförde en kör ur Nacka musikklasser den svenska folkvisan *Uti vår hage* med arrangemang för kör av Hugo Alfvén och *Du är det finaste jag vet* av Björn Afzelius.

Ett bildspel som illustrerade Sveriges historia under 200 år visades.

Anf. 1 TALMANNEN:

Ärade ledamöter! I dag för 200 år sedan skrevs avgörande svensk historia. Natten mellan den 14 och den 15 januari 1814 undertecknades i Kiel ett fredsavtal mellan Sverige och Danmark. Sedan dess har vi haft 200 fredliga år i Sverige. Det är en fred att fira och begrunda.

Fredsavtalet innebar att Norge skulle tillfalla Sverige i utbyte mot de svenska besittningarna i Tyskland. Freden var ett resultat av de dramatiska och snabba förändringarna i Napoleonkrigens kölvatten.

Knappt tre månader senare – efter en del militära operationer i gränstrakterna – ingicks efter mycket pragmatiska förhandlingar en union mellan Sverige och Norge.

I år firas freden i Kiel också i Norge, Danmark och i en del andra länder i Europa. Det är samtidigt ett mer tragiskt minnesår för första världskrigets utbrott och de förfärliga händelser som det ledde till.

Sverige är kanske det land i världen som har haft den längsta sammanhängande fredsperioden. Det är något som vi har all anledning att vara utomordentligt stolta över.

Man kan säga att statsomvälvningen 1809 politiskt innebar att den konstitutionella monarkin återinfördes. 1809 års författning skapade en utgångspunkt för en tydlig maktindelning och demokratins stegvisa genombrott. Vad ledde detta till?

Under 1800-talet skapades sakta en allt starkare samhörighet och målsättning att behålla freden. De konflikter som har uppstått mellan de nordiska länderna har kunnat lösas med freden som mål.

Unionsupplösningen 1905 och Ålandsfrågan 1922 fick trots politiska motsättningar en fredlig och ytterst pragmatisk lösning. Det är två mycket goda exempel på framgångsrik och fredlig konfliktlösning.

I dag, år 2014, har vi ett djupt och välutvecklat nordiskt samarbete mellan våra nordiska länder. Det gäller näringsliv, kulturliv, utbildning och inte minst politik. Vi möts och samverkar till exempel i Föreningen Norden, Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

Men det har inte alltid varit självklart att den fred som infann sig i Sverige 1814 skulle hålla i 200 år. Kriget har många gånger kommit utomordentligt nära. Medvetna val och lyckliga omständigheter har hållit Sverige utanför krig i 200 år. Vi ska vara ödmjuka inför den långa fredsperioden. Sverige har haft lyckan att slippa krigets korta och långa konsekvenser.

Låt mig understryka att Sveriges ståndpunkter inte alltid har varit ärorika. I tider av konflikter i vår absoluta närhet har de ställningstaganden som gjorts många gånger varit mycket vanskliga.

En ihållande fred, medicinska framsteg och ökad hygien har tillsammans med förbättrad matproduktion genom jordbruksreformer varit betydelsefulla för vårt välbefinnande.

Under mitten av 1800-talet genomfördes stora reformer: En allmän folkskola infördes, kommunikationer byggdes ut kraftfullt och skrävandet avskaffades. Vi fick näringsfrihet, ökad frihandel och ett avancerat bankväsen för riskkapital samtidigt som ett industriellt kunnande kom från andra länder i Europa. Detta sammantaget blev en kraftfull ekonomisk utvecklingsmotor.

Från 1870-talet skedde en industriell expansion i Sverige. Vi gick från att vara ett av Europas fattigaste länder i mitten av 1800-talet till att vara ett av världens rikaste år 1930. Att vi inte drabbades av de många förödande krigen i vår omedelbara närhet var naturligtvis gynnsamt för landets ekonomi.

Vi ska dock inte glömma hur många svenskar som emigrerade för att finna bättre livsvillkor och en bättre tillvaro västerut. Drygt en miljon utvandrade, och då främst till Nordamerika.

Det sena 1800-talets politiska landskap påverkades starkt av folkrörelsernas, frikyrkans, fackföreningsrörelsens och de moderna partiernas framväxt.

Det var betydelsefullt att arbetsmarknadens parter i huvudsak fann mycket konstruktiva, framsynta och fredliga lösningar i tider av genomgripande förändringar av arbetslivet.

Betydelsen av den långa fredsperioden ligger kanske ändå främst i att en majoritet av vår befolkning i generationer inte har upplevt krigets brutalitet och lidande. Låt oss fundera över hur många generationer tillbaka det rör sig om. Hur ser det ut i vår egen släkt?

Ett signum för Sverige är att vi i vårt land har en lång tradition av internationella fredsfrämjande insatser, arbete för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling. Dessa insatser är något vi bör hylla och vara stolta över och som säkerligen har förändrat många människors livssituation i världen. Denna tradition innebär samtidigt ett ansvar att idogt fortsätta i samma anda.

Sverige har där vi står i dag, år 2014, kommit en bit på väg att skapa ett tolerant och människovärdigt välfärdssamhälle. Det är inget att ta för givet.

Den långa freden har starkt bidragit till denna utveckling. Låt oss nu förvalta den på bästa sätt.

Förste vice talmannen meddelade att ett meddelande om frågestunder torsdagar kl. 14.00 våren 2014 delgetts riksdagens ledamöter.

3 § Anmälan om kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade att Moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på grund av uppkommen vakans anmält Gunnar Hedberg som suppleant i trafikutskottet under tiden den 15 januari–14 mars.

Förste vice talmannen förklarade vald *under tiden den 15 januari–14 mars* till

suppleant i trafikutskottet
Gunnar Hedberg (M)

4 § Anmälan om subsidiaritetsprövning

Förste vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2013/14:15 för torsdagen den 12 december i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från trafikutskottet.

5 § Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2013/14:64 till trafikutskottet

2013/14:65 till justitieutskottet

Motion

2013/14:Ju6 till justitieutskottet

EU-dokument

KOM(2013) 853 till socialförsäkringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 3 mars*.

KOM(2013) 892, KOM(2013) 893, KOM(2013) 894, KOM(2013) 919 och KOM(2013) 920 till miljö- och jordbruksutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 17 februari*.

KOM(2013) 930 till skatteutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 6 mars*.

6 § Ärende för förnyad bordläggning

Följande dokument bordlades för andra gången:
Socialutskottets betänkande 2013/14:SoU5

*Svar på
interpellationer*

7 § Svar på interpellation 2013/14:135 om nödvändig utrustning av skollokaler

Anf. 2 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Gustav Fridolin har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att säkerställa att nödvändig utrustning av landets skollokaler kommer till stånd.

Självklart ska elever och lärare verka i en god miljö. Regelverk och granskningar fyller en viktig funktion för att så sker.

I skollagen finns bestämmelser som ställer krav på elevernas utbildningsmiljö. Det ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas. Vidare ska utbildningen utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Dessutom gäller arbetsmiljölagens bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö även i skolan. I läroplanen för grundskolan anges också att skolan ska sträva efter att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling.

Som interpellanten skriver i sin fråga är det dock skolans huvudman, väsentligen kommunerna, som ansvarar för att gällande bestämmelser följs. Statens uppgift är att kontrollera att huvudmannen tar detta ansvar. Arbetsmiljöverket granskar därför elevers och lärares arbetsmiljö i det tillsynsarbete som myndigheten utför. Även Statens skolinspektion granskar om skolan skapat en god miljö för lärande och utveckling i sin tillsyn. Gällande ordning ska följas, och staten har i denna fråga fullgjort sitt åtagande genom regler och genom tillsyn. Det är nu upp till huvudmännen – kommunerna – att fullgöra sitt åtagande genom att följa såväl den reglering som finns i skollagen och arbetsmiljölagen som Arbetsmiljöverkets rekommendationer.

Anf. 3 GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! När man går till skolan i Sverige ska man möta engagerade och kunniga lärare som ser en och har tid för en. Man ska ställas inför kluriga uppgifter som får kunskapen att växa, och man ska jobba i sjysta och fräscha miljöer med moderna redskap. Man ska helt enkelt bli piggt – inte trött.

Så är det dock inte i dag. Enligt Boverket och Energimyndigheten är luften i tre av fyra skolor så dålig att den skapar hälsoproblem, trötthet och huvudvärk bland elever och lärare. Det är klart att det påverkar resultaten i skolan. Det påverkar direkt: En elev som är trött och har ont i huvudet har svårt att hänga med på lektionerna sist på eftermiddagen, och en lärare som inte har tid att förbereda sig och dessutom utvecklar allergi under sina år i skolan har till slut svårt att vara den bra lärare man ville vara när man valde lärarbanan.

Det påverkar också resultaten indirekt: Går man i en skola med ofräscha miljöer där toaletterna inte är ordentligt städade, vilket vi har kunnat se i granskningar i TV4:s nyheter, där barnen håller sig och till slut till och med utvecklar sjukdomar på grund av det – ja, då är det svårt att känna den där lusten för lärandet som gör att man kan ta det extra steget, verkligen nå kunskapsmålen och överträffa sina och andras förväntningar.

Den dåliga miljön i skolorna och den dåliga luften – som skapar huvudvärk, trötthet och allergier hos elever och lärare – påverkar alltså skolresultaten i Sverige. Därför, fru talman, ställde jag frågan till utbildningsministern om han avser att göra någonting när tre av fyra skolor har så dålig luft att den skapar huvudvärk och hälsoproblem hos elever och lärare. Utbildningsministern svarade i dag riksdagen att nej, det avser han inte att göra.

Jag tycker att det är märkligt handlingslöst av en minister som annars inte har varit rädd att utsätta skolan för både den ena och den andra reformen så att verkligheten för lärare har förändrats gång efter annan. Den skollag som genomfördes 2010 är snart ändrad så många gånger att den ena handens fingrar inte räcker till för att räkna förändringarna.

Jag tycker också, fru talman, att det är märkligt snålt av en regering som är beredd att varje år lägga över 10 skattemiljarder på att du och jag ska få subventioner när vi bygger om våra kök. Jag är inte emot ROT, och jag vill behålla RUT. Men om vi har råd att skattesubventionera renoveringar i hemmet tycker jag nog att vi har råd att ge våra elever en bra arbetsmiljö i skolan.

Därför har vi förslaget att också skolan ska få del av ROT. På samma sätt som staten är med och skattesubventionerar renoveringar av privata hem skulle vi kunna medfinansiera renoveringar av svenska skollokalerna. Vi har en sådan finansiering. Vi har visat att genom en statlig insats kan vi arbeta för att alla elever och lärare i svensk skola ska ha en bra arbetsmiljö senast 2020.

Man ska bli pigg av att gå i skolan, inte trött, fru talman.

Anf. 4 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att Gustav Fridolin och Miljöpartiet har tagit upp ett viktigt problem. Interpellationen är en naturlig konsekvens av det man uttalade i somras om en satsning på skolmiljön, och det välkomnar jag verkligen.

Jag har själv en hustru som arbetar som skyddsombud i en kommunal skola och som verkligen kan vittna om de problem som det innebär med dålig miljö. Jag tycker att man kan kräva, inte minst i min hemkommun Linköping, att de kommunala bostadsbolagen som ansvarar för skolbyggnaderna ska ta ett större ansvar. Jag är helt inne på den linjen.

Låt mig ändå, fru talman, göra en liten historisk exposé med tanke på att utbildningsministern trots allt beskriver ansvarsfördelningen på ett väldigt tydligt sätt, och det är så som den måste se ut i en kommunaliserad skola.

Kommunaliseringen ligger nu drygt 20 år tillbaka i tiden. Ansvariga för den var dåvarande statsminister Göran Persson och Ylva Johansson, som då representerade Vänsterpartiet kommunisterna och som lyckades få sin partigrupp att stödja Göran Persson i fråga om kommunaliseringen.

Hon belönades med att bli skolminister i en socialdemokratisk regering när hon sedan bytte parti.

Miljöpartiet röstade, som många av oss, emot kommunaliseringen vid den tidpunkten. Men vad som just nu sker är att nuvarande Vänsterpartiet och Miljöpartiet har bytt plats, det vill säga att nu vill Vänsterpartiet förstatliga skolan men inte Miljöpartiet. Samtidigt kan man ställa sig frågan: Hur ser Gustav Fridolin på ansvaret för kommunerna och deras vidgade ansvar enligt såväl skollag och arbetsmiljölag som myndigheters rekommendationer? Utbildningsministern lyfte också fram frågan.

I finansieringsmodellen är det slående att det som Miljöpartiet lyfter fram som stora satsningar är den lilla biten. Den stora kostnaden, de 6 miljarder ni satsar, ligger på att kommunerna ska tvingas fram med en motprestation. Det må vara ett sätt att driva en kommunaliseringens önskan att vilja behålla kommunaliseringen men lägga ett direkt tryck på kommunerna. Jag förmodar då att det blir ett ökat skatteuttag på statlig nivå på uppemot 50 miljarder, som Miljöpartiet har beskrivit i sin skuggbudgetmotion, men även att kommunerna ska tvingas till skattehöjningar för detta.

Fru talman! Man kan också reflektera lite grann över det som Gustav Fridolin skriver om att få en bättre pedagogisk miljö i skolan. Jag tycker att det är en helt riktig ingång, och det är klart att där betyder sunda lokaler väldigt mycket. Men lika mycket betyder trots allt det som alliansregeringen redan har gjort i form av att ha lyft skolan, sett till att det blivit en bättre genomtänkt lärarutbildning, skapat karriärtjänster för att öka lärarnas status och ambition och vilja att lära ut kunskaper till eleverna. Både det pedagogiska innehållet och den yttre miljön där pedagogiken ska verka måste trots allt verka tillsammans. Frågan är då vilket som är viktigast att börja med.

De skolreformer som har genomförts, huvudsakligen genom utbildningsministerns insatser stödda av Alliansens samtliga partier, har varit en förutsättning för att vi kunde påbörja nedmonteringen av en flumskola och uppmonteringen av en kunskapsskola. Kan vi sedan bygga vidare och också se till att vi får lokaler som befrämjar detta är det naturligtvis välkommet.

Som Gustav Fridolin skriver i sin interpellation började den här byggnationen för 40 år sedan. Kommunaliseringen vidtog för 20 år sedan. Under ganska lång tid efter det att kommunaliseringen inträdde har Miljöpartiet varit ett stödparti till Socialdemokraterna, även om man röstade emot kommunaliseringen vid den tiden. Frågan är då: Vad gjorde man under alla dessa år? Skolmiljön var ju säkert inte särskilt mycket bättre då än nu, men det är först nu man agerar.

Anf. 5 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag delar interpellantens beskrivning, och den kommer från våra statliga myndigheter som har till uppgift att utöva tillsyn. Det finns stora brister när det gäller skollokaler på många håll.

Man måste ha lite perspektiv när Gustav Fridolin sätter in det här som en delförklaring till svenska skolans sjunkande resultat. Vi har bättre skollokaler än de flesta länder i världen. Så är det. Jag har inte besökt alla länder, långt ifrån. Men jag har besökt många jämförbara länder, och vi har skyhögt högre kvalitet på våra skollokaler, trots bristerna.

Jag förringar på intet sätt allvaret i den kritik som Arbetsmiljöverket riktar när det gäller ventilation och annat, men vi måste ändå ha ett perspektiv på att det skulle bero på detta. De länder som ligger hästlängder före oss i resultat har ofta mycket sämre skollokaler. Det är inget argument för att ha dåliga skollokaler. Vi ska ha bra skollokaler i Sverige. På många håll behöver de förbättras.

Jag tror att vi är överens om problembeskrivningen. Därför blir det intressanta att diskutera lösningen. Då säger Gustav Fridolin: Staten ska ta ansvaret. Men det är problematiskt. Vi måste någonstans diskutera detta vad kommunaliseringen betyder. Staten kan inte gå in och betala så fort en kommun missköter sig, för då funkar inte kommunaliseringen. Jag är inte så angelägen om kommunalisering och tror att jag är den enda i den här debatten som representerar ett parti som vill återförstatliga skolan. Men om nu skolan är kommunal måste ju kommunerna tillåtas att ta ansvar.

Med Fridolins system blir det så här: Nu struntar vi i att ta ansvar för våra lokaler, och då kommer staten till sist in och betalar. Men det är ett dåligt incitament. Det måste fungera så – det är den ordning som skollagen bygger på och som vi har varit eniga om i denna riksdag – när vi har en kommunal skola att staten ställer krav på standarder och sedan inspekterar att de uppfylls.

När det gäller skollokaler är det en mix mellan Skolinspektionen, som granskar att det finns en pedagogisk ändamålsenlighet, och Arbetsmiljöverket, som granskar lokalerna ur arbetsmiljösynpunkt. Om det då konstateras att det finns kritik är det fastighetsägaren, kommunen, som måste åtgärda bristerna. Om staten då ska gå in och betala det kommer ju ingen att sköta sina lokaler. Man har i alla fall inget incitament att göra det. Har vi denna ansvarsfördelning kan vi inte ständigt gå in och betala det som kommunerna struntar i att utföra. Det går inte, menar jag. Till sist bygger det in ett väldigt dåligt incitament.

Jag delar Gustav Fridolins åsikt att flera åtgärder behöver vidtas på många håll, och det är också vad Arbetsmiljöverket har konstaterat. De har enligt lagstiftningen befogenheter att utdöma viten och annat när det är tillräckligt allvarligt. Det har vi gemensamt försett myndigheten med. Då ska inte vi, regeringen eller riksdagen, försöka att ta över Arbetsmiljöverkets uppgift att lösa detta. De har instrument för att lösa detta till sist, och struntar en kommun i att göra det kan de gå rätt långt i olika sanktioner.

Gustav Fridolin säger: Vi har finansierat detta i vår budget. Det är klart att man inte kan låta bli att tänka tanken att det är dessa chockhöjda bensinskatter och skatter på allting som ska betala detta. Och du har inte med dig några andra på den rödgröna sidan.

Det finns inte en enda utgift, Gustav Fridolin, som du inte säger ja till. Om det nu skulle vara så illa att ni vinner valet måste du lära dig att säga ordet nej ibland. Det går inte att säga ja till alla utgifter, för då kommer det inte att fungera. Man måste göra prioriteringar. Det finns inte ett enda statligt åtagande som inte Fridolin vill utöka, och det går inte.

Om det nu är ett kommunalt ansvar måste kommunerna ta ansvaret. Annars bör vi välja Folkpartiets linje och förstatliga skolan, och då har staten ansvaret. Men att vi bara ska betala räkningar som kommunerna skickar till oss duger inte som ordning.

Sedan måste kommunerna skärpa sig, för jag delar uppfattningen att arbetsmiljön på sina håll är för dålig.

Anf. 6 GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! Ja, man måste prioritera, och Miljöpartiet prioriterar klimatet och skolan. Vi är beredda att investera i klimatet och skolan före att införa nya skattesänkningar. Vi säger nej till nya skattesänkningar för att ha råd att investera i skolan och klimatet.

Jag är till och med övertygad om att de med de högsta inkomsterna i Sverige är beredda att betala lite mer skatt för att se till att vi får en bra skola och att vi möter klimathotet. Det är en prioritering, Jan Björklund, och det är en annan prioritering än din. Du lade precis fram en budget på riksdagens bord där ni lade 62 procent av satsningarna på skattesänkningar och 2 procent på skolan. Det är klart att om skattesänkningar alltid går före får man säga nej väldigt många gånger.

Jan Björklund försöker hitta argument för att säga nej till satsningar på skolan. Ett argument är tydligen att det är ännu värre i andra länder. Ja, det finns nog länder som har undervisning i skjul och under plåttak, men jag tycker inte riktigt att det är skolor i dessa länder som vi ska jämföra svensk skola med.

Jag tror att Jan Björklund vet och har sett bilderna. Annars kan jag berätta om skolor som jag har jobbat på. Vi har i dag skolor med en arbetsmiljö som vi inte skulle acceptera på någon annan arbetsplats.

Så ska det inte se ut. Man ska vara pigg i skolan. Det ska vara en bra arbetsmiljö där man varken får huvudvärk eller blir trött av luften i klassrummet. Därför måste vi rusta upp skolorna.

Jan Björklund säger: Ja, men någon annan borde göra det. Sedan spelar han ut sitt frikort i varenda skoldebatt, nämligen att skolan borde vara statlig och anger på något sätt kommunaliseringen som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet gjorde för 20 år sedan som förklaring till dålig skolmiljö.

Problemet med denna förklaring är att skollokaler redan då var kommunala. Skollokaler har aldrig varit statliga. Det har alltid varit ett gemensamt ansvar mellan stat och kommun att se till att vi har en bra arbetsmiljö i Sverige, också för barn och lärare.

Jag kan tycka att en utbildningsminister som så ofta talar om att det borde tas större statligt ansvar för skolan någon gång också borde ta statligt ansvar för något i skolan.

Jag begär inte att staten ska gå in i varenda skola och rusta upp dem till moderna lärmiljöer. Jag begär bara att staten ska ge skolan samma sak som den ger mig om jag vill rusta mitt kök. Om jag tycker att mitt kök har blivit slitet och vill rusta upp det kan jag få skatteavdrag av Jan Björklund, nämligen ROT-avdrag. Det är en bra insats för renoveringar, och kan vi dessutom styra det mot att klimatsäkra fler av Sveriges byggnader är det jättebra.

Varför ska skolan inte kunna få ROT-avdrag? Här har vi de största behoven av upprustning och renovering. Tre av fyra skolor har så dålig luft att eleverna får ont i huvudet och blir trötta. På samma sätt som staten medfinansierar renovering i egna hem genom ROT-avdrag bör staten kunna medfinansiera skolrenoveringar och ta ansvar för att elever och lärare får en bra arbetsmiljö.

Det ska vara en delfinansiering som bygger på avtalslösningar med huvudmän och kommuner i syfte att nå målsättningen att alla elever och lärare ska ha en bra arbetsmiljö 2020.

Det är dags att lämna en skoldebatt där utbildningsministrar av skiftande kulör skyller alla problem i skolan på kommunerna och där kommunerna skyller alla problem i skolan på utbildningsministrarna och i stället börja ta gemensamt ansvar. Ett sätt är att börja rusta upp skolmiljöerna. Det kan vi göra genom att införa ROT-avdrag också för skolor, skol-ROT.

Anf. 7 FINN BENGTSSON (M):

Fru talman! Precis som utbildningsministern delar jag Gustav Fridolins syn att vi behöver göra något åt skollokalerna och skolmiljöerna.

Gustav Fridolin talar om Miljöpartiets prioritering av klimat och skolmiljö. Jag håller dock med utbildningsministern om att det är många fler prioriteringar. Snart sagt allt är prioriterat.

Miljöpartiets gruppledare i riksdagen sitter i samma utskott som jag, socialförsäkringsutskottet. Hon hävdar med emfas att vi måste återgå till det bidragssystem inom socialförsäkringarna som vi hade tidigare. År 2002 var det statens enskilt största budgetpost och höll på att ruinera landet, och Göran Persson-ministären insåg att den var tvungen att göra något åt det. Men nu vidhåller Miljöpartiet att vi ska återgå till en ordning vi hade då.

Jag talar inte om satsningen på 1,5 miljarder, som språkröret talar sig varm för. Jag talar om utgifter som är 10–20 gånger den utgiften, i ganska snabb takt. Därför delar jag utbildningsministerns bedömning att det är allt till alla i Miljöpartiets ekonomi.

Nyss var Ibrahim Baylan i salen. För åtta år sedan var han ansvarig minister för skolorna i Sverige. Det är intressant att fundera över perspektivet i interpellantens beskrivning av att skolorna för 40 år sedan började bli mindre och mindre moderna för varje decennium som gick. När Ibrahim Baylan var skolminister backade Fridolins parti upp hans tankar om utveckling av skolan. Stod skolmiljön på agendan då? Och kommer den att stå på agendan om vi, Gud förbjude, byter regering till det rödgröna alternativet? Kommer Fridolin då att ha med sig Ibrahim Baylan på båten?

Anf. 8 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! När jag satt i skolstyrelsen i Stockholm i mitten av 90-talet fick Stockholms kommun ett antal ålägganden från Arbetsmiljöverket om dålig arbetsmiljö på ett antal utpekade skolor. Det handlade om luftkvalitet, ventilation, belysning och annat. Det tog vi på största allvar och åtgärdade, för det ingick i vårt ansvar som skolhuvudmän att göra det.

I en stor kommun finns det mängder av skolor, och det kommer ständigt nya anmärkningar. Dessa åtgärdas eftersom det är kommunens ansvar. Tänk om vi i Stockholms kommun hade struntat i att åtgärda det för att staten skulle betala det.

Jag lovar att du i så fall inför ett dåligt incitament, Gustav Fridolin. Det handlar inte om ett engagemang mot dålig arbetsmiljö, för det har vi alla. Men säger vi att den som är ansvarig slipper ta sitt ansvar för att

staten tar det kommer de som har ansvaret att vara mindre benägna att ta ansvaret eftersom de kan lämpa över räkningen på staten. Det är dåligt och kommer att leda till att kommunerna tar mindre ansvar för skolrenoveringar i framtiden.

Statens sätt att styra den kommunala skolan måste vara att ha lagstiftning och generella statsbidrag. Sedan måste kommunerna ta ansvaret. Arbetsmiljöverket och annat granskar och riktar kritik, och kommunerna måste rätta till felet. Gör inte kommunerna det kan det bli vite och annat enligt lagstiftning.

Denna ordning är jag beredd att försvara. Den har hela riksdagen varit enig om. Den är också klok, om vi har en kommunal skola.

Snart sagt varenda samhällssektor vill ha ROT- och RUT-avdrag. Vi måste dock sortera ut när denna modell ska användas. ROT och RUT har varit viktiga instrument i sektorer och på områden där vi av erfarenhet vet att det förekommer ett omfattande svartarbete, till exempel när privatpersoner renoverar hus eller har städtjänster i hemmet, och det har inneburit att många svarta jobb har blivit vita. Men det finns väl inga kommuner som renoverar skolor svart, hoppas jag. Har Fridolin belägg för det får han nämna det.

Alla vill ha ROT och RUT. Inför vi det för alla verksamheter kan vi tala om skattesänkning, Fridolin. Jag tror inte heller på den tekniska modell som du föreslår. ROT och RUT bör förbehållas det som det är avsett för.

Fridolin säger att jag jämför med länder där de har plåtskjul och hyddor. Det är lite förminskande mot andra länder i till exempel Europeiska unionen. Jag kan lova att inget europeiskt land har sina skolor i plåtskjul och hyddor.

Sverige hör till de länder som lägger ned absolut mest pengar på skollokaler. Det är inget försvar för att det finns brister, men vi ska ha lite perspektiv. När du försöker förklara de sjunkande svenska kunskapsresultaten med lokalproblem, Gustav Fridolin, tror jag att du är fel ute. Det är 40 års flummig skolpolitik som har sänkt den svenska skolan.

PISA pekar inte på lokalproblem utan på disciplinproblem, vilket är ett stort arbetsmiljöproblem i den svenska skolan. Det handlar om elever som skolkar eller kommer för sent. Men den typen av frågor interpellerar du aldrig om, Gustav Fridolin. Den typen av frågor tar du aldrig upp, för du är helt ointresserad av det. Men det vore också intressant att diskutera, för det är förklaringen till sjunkande svenska kunskapsresultat.

Vi ska ha bra skollokaler, och problemen ska givetvis åtgärdas. Men de som har ansvaret måste också bära ansvaret.

Det finns dock andra saker på arbetsmiljöområdet som verkligen påverkar kunskapsresultaten, och det handlar om studiedisciplinen i våra skolor. Det borde vi tala om här i kammaren.

Anf. 9 GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! Jan Björklund säger att jag inte bryr mig om ordning och reda i klassrummet. Han har nog aldrig pratat med någon av mina elever på folkhögskolan, för de skulle säkert säga emot.

En lärare som får tid får också möjlighet att lösa situationer på plats i klassrummet. Det ska inte regleras på Utbildningsdepartementet.

Lärare ska få förutsättningar att göra sitt jobb. En sådan förutsättning är moderna lärmiljöer och bra arbetsmiljö.

Jan Björklund säger att jag förklarar skolans bristande resultat med problemen i lokalerna. Nej, det gör jag inte. Jag förklarar skolans bristande resultat med problem med utbildningsministern. Sedan 2006 har Jan Björklund utsatt svensk skola för ett reformregn som för nio av tio lärare inneburit att de har fått ägna mer tid åt att fylla i papper och mindre tid åt att vara med sina elever.

Under samma tid som Alliansen har styrt och Jan Björklund varit ansvarig för skolan har tolv och ett halvt tusen pedagogiska medarbetare försvunnit från svensk skola. Färre medarbetare ska alltså använda mer tid till att fylla i papper, och då blir det mindre tid över till eleverna. Med mindre tid över till eleverna får vi sjunkande skolresultat. Det är klart att det inte underlättar om eleverna också blir trötta av att gå in i klassrum och andas luften där och om de får huvudvärk därför att man inte har fixat ventilationen.

Om vi ska vända utvecklingen i svensk skola är en del av detta att skaffa bra skolmiljöer – moderna läromiljöer och bra luft i klassrummen.

Jan Björklund säger att det fungerar i dag. När man får en anmärkning från Arbetsmiljöverket fixar man det. Det är inte vad anmälningarna visar. Anmälningarna visar att problemen ofta har varit kända i mer än två år. Stockholm är ett dåligt exempel eftersom det i Stockholm har gått så långt att Arbetsmiljöverket har fått lägga in vite därför att lärarnas arbetsmiljö har belastats så hårt.

Systemet fungerar inte i dag, och då måste man ha ett gemensamt ansvarstagande mellan stat och kommun. Skol-ROT är en del av ett sådant gemensamt ansvarstagande.

Anf. 10 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det blev plötsligt en bred utbildningsdebatt från Fridolins sida, och då måste jag bemöta det.

Lärartätheten i svensk skola är högre i dag när det gäller utbildade lärare än vad den var 2006, när de rödgröna styrde. Den är högre.

Personaltätheten när det gäller elevhälsovård, skolsköterskor och så vidare är högre i dag än vad den var 2006, när de rödgröna styrde. Personaltätheten är inte lägre. Den är högre – bland de högsta i den industrialiserade världen.

Resurserna är högre i dag än vad de var 2006, när de rödgröna styrde.

Ja, vi genomför omfattande reformer i det svenska utbildningsväsendet. Vi är det mest reformintensiva landet i Europa. Just nu genomförs de största reformerna sedan folkskolereformen på 1800-talet. Bakgrunden till det är att den gamla utbildningspolitiken slog helt fel. Det yttersta beviset för detta är PISA-resultatet från 2012. Det var den sista spiken i kistan för den gamla utbildningspolitiken, och det är därför Sverige nu byter utbildningspolitik.

Vi kommer att behöva göra ännu mer. Lokalerna behöver rustas upp. På den punkten har Fridolin rätt, och det följer Arbetsmiljöverkets påpekanden till kommunerna och till skolhuvudmännen att det måste ske. Men ansvarsfördelningen måste vi i denna kammare klara av att stå upp för.

Så länge skolan är kommunal måste kommunerna ta ansvaret. Jag beklagar att skolan är kommunal, men det är inte jag som har kommunaliserat den. Det har ni i de andra partierna gjort. Det kan inte vara så att staten ska in och betala så fort kommunerna missköter sig och struntar i att göra något. Så fungerar inget ansvarsutkrävande i verkligheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2013/14:134 om skolans roll för att främja lärande för hållbar utveckling

Anf. 11 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Hillevi Larsson har frågat mig om jag avser att ge ett tydligt uppdrag till Skolverket att vidta åtgärder för att främja lärande för hållbar utveckling samt om jag tänker vidta några andra åtgärder för att säkerställa att nationella och internationella mål för lärande för hållbar utveckling nås.

Jag håller med om att utbildningssystemet ska vara en del av Sveriges arbete med främjande av hållbar utveckling. I de olika läroplanerna för förskola, grundskola och gymnasieskola framgår också tydligt att utbildningen syftar till att utveckla kunskaper och förmågor som bland annat bidrar till en hållbar utveckling i ett globalt perspektiv.

Som ett exempel kan jag nämna läroplanen för grundskolan från 2011. I den ställs det krav på att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling.

Genom styrdokumentet stöder skolans mål och riktlinjer en utbildning som ger kunskap och insikt inom de områden som omfattar de nationella miljömålen. De gäller för alla skolor, men det är huvudmännen som ansvarar för att utbildningen lever upp till de krav och ambitioner som framgår i läro-, kurs-, och ämnesplanerna samt för examensmålen i gymnasieskolan.

Skolverket har, som ett generellt uppdrag, till uppgift att stödja huvudmännen i deras utbildningsverksamhet, till exempel att implementera styrdokumentet.

Därutöver hanteras utmärkelsen Skola för hållbar utveckling, som interpellanten nämner i sin interpellation, numera av staten och Skolverket. Syftet med utmärkelsen är att stödja och vara en inspirationskälla i det pedagogiska arbetet med hållbar utveckling, från förskola till vuxenutbildning.

Mot bakgrund av detta kan jag konstatera att skolväsendet och Skolverket på olika sätt redan arbetar med lärande för hållbar utveckling.

Anf. 12 HILLEVI LARSSON (S):

Fru talman! Vi har kunnat se att svenska elevers kunskaper sjunker i viktiga ämnen, till exempel matte, naturvetenskap och svenska.

Samtidigt kan vi se att vi inte lever upp till de styrdokument som finns för skolan när det gäller lärande för hållbar utveckling. Det gäller

även internationella åtaganden, inte minst gentemot FN, där vi har lovat att vi ska ha lärande för hållbar utveckling i skolan.

Man kanske inte tror att de här sakerna har ett samband, men det har de faktiskt. De dåliga kunskaper man kan se beror på att eleverna saknar relevans i undervisningen. Till stor del har man kunnat se en koppling här: Eleverna skriker efter relevans. De vill inte ha fiktiva exempel i undervisningen utan aktuella, viktiga frågor där de känner att de själva kan delta aktivt och göra någonting åt situationen, både i sitt eget privatliv – hur de själva lever – och i ett framtida yrkesval. De vill gå från åskådare till aktör.

Det finns forskning på området som visar att man kan öka elevernas resultat, inte minst inom naturvetenskap, om de får denna relevans i undervisningen.

Anders Jidesjö från Linköpings universitet har forskat om detta och kommit fram till att resultaten ökar när relevanta samhällsfrågor kopplas till ämnet. Han har forskat om just lärande för hållbar utveckling och de exempel i Sverige där man har satsat på detta.

Vi kan se att ungdomar i dag egentligen inte är ointresserade av hållbar utveckling, tvärtom. Ungdomsstyrelsen visar att många ungdomar känner sig stressade av klimathotet och känner en uppgivenhet. De ser det som ett väldigt stort problem, men frågan är vad man ska göra åt det.

Om man ger eleverna verktyg för att påverka omställningen till ett miljömässigt hållbart samhälle ökar elevernas självkänsla. De blir aktörer och känner att de kan göra något åt problemen, och samtidigt ökar resultaten.

Man får även förutsättningar att öka rekryteringen inom de ämnena. Vi kommer nämligen att behöva folk på arbetsmarknaden, inte minst när det gäller att ställa om samhället. Där finns många arbetstillfällen. Det finns alltså ingen motsättning.

Regeringen har satsat mycket på entreprenöriellt lärande, det vill säga lärande för entreprenörskap. Trots att det bara nämns en gång i läroplanen satsas 24 miljoner kronor för att uppmuntra detta. Det finns även en kurs där lärare kan läsa 7,5 högskolepoäng i entreprenöriellt lärande.

Lärande för hållbar utveckling nämns dock 33 gånger i läroplanen, det vill säga väldigt många gånger, och det ska integreras i tio ämnen. Ändå finns bara 50 000 kronor avsatta för att gynna detta lärande. Det är Skola för hållbar utveckling, som har nämnts.

Det är ganska tydligt att regeringen säger att det är kommunerna som ska sköta detta. När det gäller entreprenöriellt lärande satsar dock regeringen aktivt. Det är inget negativt, utan tvärtom jätteviktigt och jättebra. Men de borde göra detsamma för lärande för hållbar utveckling och även gifta ihop det med entreprenörskap.

Min fråga är: Varför gör regeringen ingenting?

Anf. 13 LENA SOMMESTAD (S):

Fru talman! Tack, utbildningsministern, för svaret!

Jag vill med det här inlägget understryka betydelsen av den interpellation som Hillevi Larsson har framställt till utbildningsministern, inte minst frågan om kompetensutveckling inom det här viktiga området.

Som miljöminister 2002–2006 var jag ansvarig för den lagstiftning som infördes för att implementera hela frågan om hållbar utveckling i det

svenska utbildningsväsendet. Det gjordes i ett brett, internationellt samarbete efter det stora världstoppmötet i Johannesburg. Sverige var en ledande part i den utvecklingen.

Det är naturligtvis med besvikelse som jag ser att frågan har försumrats under så många år. Det är, precis som Jan Björklund säger, självklart så att arbetet fortsätter på många sätt. Det finns med i läroplanen och i kursplaner att man ska arbeta med detta, men det finns inte något riktigt engagemang bakom frågan, precis som Hillevi Larsson säger.

Det hade inte behövt vara så. Frågan om hållbar utveckling är verkligen en fråga som går över blockgränserna och som jag är övertygad om att vi alla känner stort engagemang för.

Samtidigt måste jag säga att jag känner stor glädje när jag ser att den samlade miljörelsen är så engagerad i frågan om lärande för hållbar utveckling. Så var det inte för tio år sedan. Det har vuxit en insikt också inom miljörelsen om betydelsen av den här frågan.

Det är tio aktörer som skriver i Dagens Samhälle och riktar sig till utbildningsministern. De ställer samma frågor som Hillevi Larsson: Varför satsar inte regeringen mer på de här frågorna?

Det finns, som Hillevi Larsson säger, starka pedagogiska argument för att satsa på lärande för hållbar utveckling och att ha en mer relevant och engagerande undervisning. Men vad jag särskilt vill understryka är den betydelse som lärande för hållbar utveckling har i ett bredare perspektiv, inte minst för miljöpolitiken. Jag menar att det måste ses som en del av regeringens samlade ansvar för en politik för hållbar utveckling och för en god, effektiv och ansvarsfull politik för miljö och hållbar utveckling.

Varför var detta en så stor fråga för Miljödepartementet 2004, och varför är det en så stor fråga för den samlade miljörelsen? Det är därför att detta är ett av de absolut bästa instrument som vi har för att få till stånd en omställning i samhället mot en hållbar utveckling. I ljuset av de dramatiska utmaningar som vi står inför miljöpolitiskt, men också när det gäller till exempel säkerhet och en socialt hållbar utveckling, är detta mycket betydelsefullt.

Detta är ett av de mest effektiva instrument som vi har, bredvid lagstiftning, ekonomiska styrmedel och annat, för om inte medvetenheten ökar brett i befolkningarna och i världen kommer vi inte att lyckas med detta, kommer vi inte att lyckas förankra en bra politik demokratiskt. Det är också därför som frågan står högt på agendan i många internationella sammanhang.

Jag kan ha förståelse för Jan Björklund när han säger att man inte kan lägga uppdrag på alla områden. Skolverket har generella uppdrag att verka för att läroplanerna fungerar. Skolinspektionen har som generellt uppdrag att följa upp att det som ska göras görs – det står i dokumenten, och då kan man säga att det ska göras.

Men precis som Hillevi Larsson säger satsas det på andra områden, som entreprenöriellt lärande. Och detta är inte vilken fråga som helst. Detta är en av de absolut största frågor som vi har framför oss globalt. Den står högst upp på EU:s agenda och högst upp på FN:s agenda. Den står på OECD:s och Världsbankens agenda. Det är en fråga som är mycket speciell.

Därför skulle jag verkligen önska att vi skulle få den typ av satsning som Hillevi Larsson efterfrågar, ett särskilt uppdrag till Skolverket att inte minst satsa på kompetensutveckling på det här viktiga området. Jag tror att många skulle vara mycket engagerade, ännu mer engagerade i dag, om de verkligen fick chansen att fördjupa sig.

Anf. 14 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag tror att debattörerna här missförstår vad det betyder att ge ett uppdrag till Skolverket. Uppdrag till Skolverket att ta upp entreprenöriellt lärande eller något annat ger vi i regel därför att vi tror att skolväsendet inte uppmärksammar de frågorna. Men det ni pratar om nu är en av huvuduppgifterna för skolväsendet som man utför varje dag. Skolväsendet i Sverige har 215 miljarder kronor. En av huvuduppgifterna är de ämnen vi talar om nu.

Hillevi Larsson hade räknat ut att termen ”hållbar utveckling” nämns 33 gånger i den läroplan som jag har skrivit. Hur många gånger det nämns säger inte allt, men det är klart att det är framlyft oerhört tungt. I flera ämnen är detta numera oerhört centralt i kursplanerna. Det gäller geografi, biologi, fysik, kemi och en lång rad andra ämnen utöver det, som samhällskunskap. Det är i flera ämnen som detta är ett centralt innehåll.

Det hjälper inte att ge några tusen eller någon miljon till Skolverket och tro att det skulle förändra något. Detta är en av skolans huvuduppgifter, något man gör i skolan varje dag. Då hänger ni upp er på att det skulle vara ytterligare ett av hundra småuppdrag till Skolverket och tror att det skulle förändra något. Men det gör det inte – det handlar inte om det.

Detta är så att säga en av mänsklighetens stora överlevnadsfrågor. Det kan man se i läroplanen och den kunskap som vi har fått. Lena Sommestad gjorde som miljöminister ett jobb kring detta, och det har även andra miljöministrar och olika regeringar gjort. Detta är upplyft till en av de största frågorna.

Nu hänger ni upp er på att det skulle vara ytterligare ett uppdrag till Skolverket för någon miljon och tror att det skulle ändra något. Men detta är ju något man jobbar med varje dag – det vet alla som har barn i svensk skola. Detta är ständigt återkommande teman i mängder av arbetsuppgifter de håller på med.

Jag delar helt ert engagemang och er uppfattning att detta är viktigt. Men detta finns bland de huvuduppgifter som skolan håller på med varje dag runt omkring i Sverige. Några byråkrater ytterligare på Skolverket är liksom inte lösningen.

Beträffande lärarfortbildningen: Ursäkta, men på er tid lades lärarfortbildningen ned. Det är nu vi har lärarfortbildning. Lärarlyftet startade vi, och någon miljard varje år lägger vi ned. Kurserna i NO, som ofta har just den här inriktningen, är bland de största kurser som finns. Det avskaffades på er tid, när ni satt i regeringen, och det är vi som har infört det.

Påstå inte att skolan inte jobbar med hållbar utveckling, för det gör man varje dag! Intresset är jättestort, och lärarna är intresserade av att fortbilda sig och lära sig mer, och det sker genom de satsningar vi nu gör.

Anf. 15 HILLEVI LARSSON (S):

Fru talman! Det Jan Björklund säger är rätt intressant. Det har gjorts undersökningar, och det finns en rykande färsk undersökning om hur det ser ut i skolan med lärande om hållbar utveckling. Det visar sig att väldigt många skolor upplever att de inte får tillräckligt stöd för den här viktiga frågan. De upplever att staten brister i det stödet. Vad de skulle önska är riktade statsbidrag, kompetensutveckling, tydliga direktiv och uppföljning.

Man kan även se brister kommunalt, att detta är nedprioriterat på kommunal nivå. Bara var femte kommun ger medel för detta, och var fjärde kommun säger att de inte ger grundskolan tillräckligt stöd. På punkt efter punkt i undersökningen kan man se att de upplever att det är nedprioriterat på statlig nivå – Skolverket har inget uppdrag – och även på kommunal nivå.

Vad detta vilar på är i första hand enstaka eldsjälares engagemang. Det är alltså lärare som brinner så mycket för de här frågorna att de lägger ned en stor del av sin fritid på det. Men en så viktig fråga får inte enbart vila på eldsjälarna. Dels finns det inte eldsjälarna i den omfattningen överallt, dels ska det inte i första hand handla om ideellt engagemang, utan detta ska vara en del av verksamheten. Det får inte vara så, när en eldsjäl försvinner, att det blir ett glapp som inte fylls med något annat.

Detta borde finnas i alla ämnen på alla skolor, och egentligen borde alla lärare få någon form av kompetensutveckling för att kunna ta in detta i undervisningen. Det är självklart extra viktigt i till exempel naturvetenskapliga ämnen, men egentligen borde alla ämnen integrera de här perspektiven, för det handlar ju om hela planetens överlevnad.

Vad som också är intressant, förutom den undersökning som visar att detta är nedprioriterat, är att det gjordes en enkätundersökning som skickades ut. Det var ledande miljöorganisationer och nationella aktörer på det här området som stod bakom enkätundersökningen. De ville ha svar på vad man gör från olika håll för att leva upp till skolans läroplan om lärande för hållbar utveckling och de internationella åtaganden som vi själva har tagit på oss, där vi har lovat att ha ett bra lärande för hållbar utveckling i skolan.

När man skickade den enkäten till Skolverket svarade Skolverket att de inte har något uppdrag att vare sig planera eller genomföra specifika åtgärder för att implementera och följa upp lärande för hållbar utveckling. De sade alltså att de inte har något uppdrag på det här området.

När samma enkät skickades till Utbildningsdepartementet var svaret att skolor kan få stöd i att utveckla undervisningen för hållbar utveckling via Skolverkets hemsida.

Svaren överensstämmer inte med varandra, vilket visar att regeringen måste ge Skolverket uppdraget på ett mycket tydligare sätt. I min interpellation föreslog jag ett tydligt ställningstagande i regleringsbrevet för vad Skolverket ska göra. Tyvärr finns det ingenting i regleringsbrevet.

Det finns mycket som man kan och behöver göra: kompetensutveckling av lärare, erfarenhetsutbyte mellan olika skolor, ekonomiska resurser till stöd och till att kartlägga, analysera och sprida kunskaper på området, samverka med organisationer, ta del av forskning och samverka med berörda myndigheter.

Anf. 16 LENA SOMMESTAD (S):

Fru talman! Vi vet nog vad det innebär att ge ett uppdrag, Jan Björklund.

Liksom Hillevi Larsson säger visar flera undersökningar att det är väldigt ojämnt. Och som Jan Björklund säger finns det ett stort engagemang. Det är otroligt roligt. Men det är också oroande att vi har en så pass ojämn utveckling av det här perspektivet i olika skolor.

Om jag vore Jan Björklund skulle jag vara bekymrad över att det finns ett så stort engagemang och så stor oro bland miljöorganisationerna, till exempel Naturskyddsföreningen, som är nära skolorna i den här frågan. De jobbar tillsammans med skolorna. I det samarbetet ser man att det saknas mycket stöd och inte minst kompetensutveckling.

Min erfarenhet, från när jag mötte många lärare och var ute på skolor och såg hur de jobbade med den här typen av frågor, är att det verkligen behövs professionellt stöd utifrån av olika slag. Vi har till exempel haft naturskolorna som har hjälpt till med miljöperspektivet. Men det behövs också när det gäller utbildning för hållbar utveckling, inte minst därför att det är ett nytt perspektiv som ska utvecklas.

Regeringen kan lägga 24 miljoner på entreprenöriellt lärande och ge särskilda uppdrag, vilket jag precis som Hillevi Larsson tycker är bra. I den diskussionen finns det dock en efterfrågan på att man i de satsningarna även beaktar frågorna om hållbar utveckling på ett tydligare sätt och att utbildningsministern och regeringen också visar på ett engagemang för att entreprenöriellt lärande kan ha med även det perspektivet. Det vore bra eftersom entreprenöriellt lärande handlar om att få in ett perspektiv i skolan precis som lärande för hållbar utveckling gör.

Jag skulle vilja höra hur utbildningsministern ser på möjligheten att utveckla lärande för hållbar utveckling inom ramen för de satsningar som görs på entreprenöriellt lärande, till exempel Ung Företagsamhet.

Anf. 17 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga debattörerna: Varför finns inte det som ni säger med i Socialdemokraternas skolmotion? Varför har ni inte lyckats övertyga ert eget parti? Varför har ni inte övertygat Ibrahim Baylan om att detta ska ske?

Det beror på att han och de socialdemokrater som sysslar med utbildningspolitik vet att skolväsendet redan är fullt upptaget med detta.

Jag kan göra en enkät till Sveriges skolchefer på precis samma sätt som Naturskyddsföreningen har gjort och fråga om de skulle vilja ha mer stöd i denna specifika fråga. Alla kommer att svara ja oavsett vad det handlar om; jag lovar. Man kommer alltid att vilja ha mer stöd.

Det intressanta med Naturskyddsföreningens enkät är att de svarar att de tycker att de nationella styrdokumentet är väldigt tydliga när det gäller hållbar utveckling. Det finns ingen otydlighet. Det var otydligt förut. På den gamla regeringens tid var styrdokumentet otydliga på den här punkten. Nu är de tydliga. Det är vad skolcheferna svarar. Vill man ha mer stöd? Ja, om frågan ställs på det sättet vill alla alltid ha mer stöd i allting. Vi måste bedöma om det är en rimlig nivå på stödet. Min uppfattning är att det är det. Min uppfattning är också att skolorna jobbar frenetiskt med detta.

*Svar på
interpellationer*

Ni säger sedan att det är olika i olika kommuner. Svara då även på den andra frågan. Den första var: Varför har ni inte fått med ert eget parti? Den andra frågan är: Varför ska skolan vara kommunal om vi ska bestämma allting härifrån? Ni talar om att undervisningsmetoder i hållbar utveckling ska utvecklas på ett visst sätt så att det blir spännande. Ska riksdagen ta över makten att bestämma om undervisningsmetoder?

Ni är ute på ett gungfly. Ni bestämmer att skolan ska vara kommunal. Jag är emot det och tycker att den ska vara statlig. Jag vill styra mer. Det är dock bestämt, och det finns en majoritet i riksdagen som tycker att skolan ska vara kommunal. Men så fort ni tycker att någonting ska förändras ska staten ändå gå in och styra i detaljfrågor om undervisningsmetoder. Det måste lärarna få ansvaret för att utveckla.

Inom Lärarlyftet erbjuds nu fortbildning i alla ämnen, men det är totalt fokus på de naturorienterande ämnena och frågor som rör till exempel hållbar utveckling och miljö. Det är nästan högst prioriterat av allt, efter läsning. Det finns så många möjligheter inom detta som inte fanns när ert eget parti hade ansvaret.

Berätta gärna varför ni inte får med ert eget parti. Varför pressar ni mig? Det är Baylan ni ska pressa. Varför får ni inte med honom på detta? Och varför ska staten gå in och styra precis allting när ni tycker att skolan ska vara kommunal?

Anf. 18 HILLEVI LARSSON (S):

Fru talman! Om det inte hade funnits ett problem på området hade vi inte haft den här debatten i dag. Problemet är att undersökningar och forskning visar att det inte fungerar. Vi lever inte upp till läroplanen när det gäller lärande för hållbar utveckling. Vi lever inte upp till de internationella dokument vi har ställt oss bakom.

Forskningen visar att undervisningen inte är upplagd på ett sätt som gör att eleverna känner att de kan påverka samhällsutvecklingen. Om man ändrade inriktningen och till exempel talade om konkreta samhällsproblem i dag såsom problemen när det gäller konsumtion, resursfördelning och kemikalieproblem hade man ökat elevernas kunskap och möjlighet att göra bra ifrån sig i ämnena men även gett dem verktyg för att arbeta för en hållbar utveckling i samhället.

Hela ämnesområdet handlar om att ge eleverna verktyg för att kunna agera konkret, både som privatperson, med hjälp av andra och kanske i ett framtida yrkesval där man jobbar aktivt med samhällsomställning. Vi kommer att behöva mycket kreativitet i framtiden om vi ska klara den enorma samhällsomställning som också är förutsättningen för att samhället över huvud taget ska fortsätta i den form vi har sett hittills.

Detta är verkligen en ödesfråga. Det sade även Jan Björklund. Då är det desto viktigare att satsa på det. När man nu ser i forskningen att det inte fungerar och att vi inte klarar uppdraget borde man agera. Regeringen har agerat när det gäller till exempel entreprenöriellt lärande. Där har man inte sagt att det är kommunernas sak, utan stöder aktivt kommunerna i det arbetet. Det borde man göra även i det här fallet.

I fråga om en skola för hållbar utveckling var målet att alla skolor skulle nå upp till det. I dag är det 88 skolor som är med i projektet.

Anf. 19 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag konstaterar att Sveriges skolor tycker att målsättningarna är tydliga när det gäller hållbar utveckling i läroplanen, numera. Så var det inte förut, men utifrån 2011 års läroplan tycker man det. Det är på ett sätt den viktigaste aspekten i den enkät som Naturskyddsföreningen har gjort och som ni och jag har tagit del av. Skolan är nämligen målstyrd. Vi har en modell för skolan i Sverige. Därför har ni inte fått med er Ibrahim Baylan och era egna skolpolitiker på de här förslagen.

Skolan fungerar nämligen på det sättet att riksdag och regering sätter upp mål. Sedan ska vi ha utbildade lärare som har en mycket stor frihet att lägga upp undervisningen. Vi har också lärarutbildning och lärarfortbildning. Lärarfortbildningen är flera gånger större än den var när Socialdemokraterna styrde. Det är mycket stor inriktning på naturvetenskap och naturorienterande ämnen. Hållbar utveckling, klimatfrågor och så vidare är en mycket tung del.

Jag är beredd att försvara den styrmodell vi har. Jag är inte beredd att ställa upp på att riksdagen ska gå in och tala om att det nu ska vara grupparbeten och särskild pedagogik i vissa ämnen och så vidare. Det är jag inte beredd att göra. Det som ni ytterst är ute efter är att Skolverket på riksdagens uppdrag ska gå in och tala om sådant. Jag tror inte på den styrningen. Skolan blir inte bättre av att staten går in och detaljstyr i klassrummen, som ni vill. Det tycker inte era egna skolpolitiker heller. Det är därför som ni inte ens får med er dem.

När det gäller det engagemang ni har för hållbar utveckling tror jag däremot att vi är fullständigt eniga i kammaren om att vi i vår samhällsutveckling måste fokusera mer på klimatfrågan. Skolan gör redan det i stor utsträckning, även om det på grund av kommunaliseringen ser olika ut i olika skolor. Det ska erkännas.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2013/14:164 om rättvisa forskningsförutsättningar vid alla lärosäten

Anf. 20 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Thomas Strand har frågat mig hur jag ser på att utvecklingen av resursförstärkningen till forskning och utbildning på forskarnivå ökar skillnaden mellan de olika lärosätesgrupperna. Thomas Strand har också frågat mig vad jag avser att göra för att resursförstärkningen ska vara rättvis och inte missgynna de nya universiteten och högskolorna.

Regeringen anser att alla lärosäten – universitet och högskolor – med få undantag ska ges resurser enligt samma modell och därmed bedömas enligt samma kriterier.

Staten ställer höga krav på att den forskning som bedrivs vid lärosätena håller hög kvalitet och att den kan bidra till samhällets utveckling. Utgångspunkten för resurstilldelningssystemet till universitet och högskolor är därför att delar av anslagen för forskning och forskarutbildning bör fördelas efter kvalitet. Som mått på forskningens kvalitet används indikatorerna publiceringar och citeringar samt externa medel.

Syftet med fördelningsmodellen när det gäller statens forskningsanslag är att premiera kvalitet i forskningen och att ge ledningarna vid universitet och högskolor incitament att vidta åtgärder för att öka kvaliteten och konkurrenskraften i den forskning som utförs vid lärosätena.

Utfallet i detta system ser olika ut. Flera av högskolorna har fått större procentuell ökning än vad äldre universitet fått. Det som avgör utfallet är kvaliteten på den forskning som lärosätet bedriver i förhållande till de forskningsresurser lärosätet har. Modellen och därmed kriterierna är lika för alla universitet och högskolor.

Regeringens bedömning är därför att det nuvarande fördelningssystemet ger lika förutsättningar för alla universitet och högskolor som ingår att kunna utvecklas i sitt forskningsarbete och konkurrera med kvalitet.

Anf. 21 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation, men jag vill samtidigt säga att jag inte är fullt nöjd med det svar som jag fått av utbildningsministern. Jag förstår inte hur utbildningsministern kan blunda för ett faktum som så många andra ser, att vi har ett resursfördelningssystem som missgynnar vissa lärosäten.

Det finns flera fördelar med att forskning och utbildning på forskarnivå kan bedrivas i hela landet och vid alla lärosäten. Det garanterar en god högskoleutbildning som är forskningsbaserad. Det medför att Sverige kan utvecklas som forsknings- och kunskapsnation. Det höjer nationens bildningsnivå samt stärker företagande, näringsliv och offentlig sektor. Det hjälper alltså till att bygga det hållbara samhället. Därför behöver vi en profilerad forskning med hög kvalitet som bedrivs vid breda universitet, fackinriktade universitet, nya universitet, högskolor och konstnärliga högskolor. Alla lärosäten behövs och ska tillåtas att utvecklas utifrån sina förutsättningar samt ges samma rättvisa forskningsvillkor.

Tyvärr är inte anslagsutvecklingen i balans. Enligt en färsk rapport från Universitetskanslersämbetet, *Forskningsresurser i högskolan*, som jag är tämligen säker på att utbildningsministern tagit del av, har den dominerande intäktsökningen i absoluta tal för forskning och utbildning på forskarnivå 2008–2012 tillfallit de breda och etablerade universiteten, följt av de fackinriktade universiteten. Deras resursförstärkning omfattar 5 308 miljoner kronor. Det motsvarar 93 procent av den totala intäktsökningen. Det ska jämföras med högskolornas intäkter, som ökat med 211 miljoner kronor. De fyra nya universiteten har fått en intäktsökning med 146 miljoner kronor och de konstnärliga högskolorna med 10 miljoner kronor.

Jag ifrågasätter inte att de breda universiteten och de fackinriktade universiteten får en stor andel av resursförstärkningen. Den bekymmersamma trenden framkommer när man jämför de olika lärosätesgruppernas relativa intäktsökning. De fackinriktade universitetens intäkter ökade med 24 procent under de fyra åren, de breda etablerade universitetens med 18 procent, högskolornas med 12 procent och de fyra nya universitetens intäkter ökade med 11 procent. Vi har alltså en skillnad i intäktsökning, en differens som ökar. Det gynnar vissa mer än andra och miss-

gynnar särskilt högskolorna och de nya universiteten. Jag förstår inte varför utbildningsministern blundar för dessa fakta.

Nu hänvisar ministern till omfördelningen på grund av de kvalitativa indikatorerna, men då, utbildningsministern, talar vi inte om de stora penningssummorna. Det vet utbildningsministern. Om vi tittar på hela anslagsutvecklingen under fyra år ser vi att de flesta medlen har gått till de breda etablerade universiteten och till fackuniversiteten.

Varför vidtar utbildningsministern inte åtgärder för att få ett rättvist system? Tycker utbildningsministern att det är en bra utveckling som nu pågår när han läser exempelvis rapporten från UKÄ?

Anf. 22 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Ja, jag tycker att den utvecklingen är riktig, att universiteten får betalt efter den kvalitet de har på sin forskning.

Nu är det inte så entydigt som Thomas Strand säger, att det bara är stora universitet som därmed vinner och små högskolor som förlorar. Några av dem som vunnit allra mest på det här, för att de är väldigt duktiga, är Högskolan i Borås och Högskolan Kristianstad. De har fått en mycket större procentuell ökning än till exempel Uppsala och Stockholms universitet. När man sedan räknar i kronor blir det självklart en större summa till de stora eftersom de har en mycket större budget, men procentuellt har några av de mindre högskolorna hävdat sig väldigt väl. Högskolan Dalarna har genom det som fördelas efter kvalitet fått en ganska stark tilldelning för att de är duktiga på forskning på vissa områden.

Vad är rättvis fördelning av forskningsanslag? Jag vet inte. Är det att alla ska få lika mycket antingen man är bra eller dålig? Jag vet inte vad Thomas Strand menar. Thomas Strand säger att det ska vara rättvist, men vad är då rättvist? Forskningsanslag nämndes. Det är ju inte så att forskning i Sverige bedrivs som en hobbyverksamhet eller som terapi. Forskning är till för att lösa viktiga samhällsproblem, mänskliga problem, vetenskapliga utmaningar inom grundforskningen. Där forskningen är framstående ska vi uppmuntra genom ökade anslag. Sverige har blivit en av de mest framgångsrika nationerna i världen för att vi varit framstående inom forskning och hela tiden premierat och satsat på det som vi är duktiga på, inte det vi är svaga på.

Karolinska Institutet är ett av världens ledande medicinska universitet. Det är det mest forskningstunga universitetet i Sverige i dag. Det är världsledande inom medicinsk forskning. Det löser sjukdomsproblem varje dag. Ska vi ta pengar därifrån för att ge till lärosätena som inte presterar lika bra forskning? Är det rättvist?

Att ha en fördelning som om universitetsforskning handlade om regionalpolitik eller fördelningspolitik kommer jag som utbildningsminister inte att acceptera. Jag råkar veta att de kandidater som Thomas Strands parti har till posten som utbildningsminister inte heller kommer att göra det. Fördelningen var nämligen precis likadan då; de stora resurserna gick till de stora universiteten. Om det är något som den nuvarande regeringen har gjort så är det att öka anslaget för de små högskolorna. Men att säga att det ska vara rättvist på så sätt att alla får lika mycket oavsett vad de presterar tror jag är otänkbart.

Här är det fråga om ersättning efter prestation. Ett lärosäte som är mycket duktigt på forskning, som verkligen kan göra vetenskapliga ge-

nombrott, som genom forskning kan lösa problem med sjukdomar och andra mänskliga problem och därmed vara framstående, får mer resurser. Presterar man lite får man mindre resurser i framtiden. Det systemet är jag beredd att försvara, för det leder till vetenskapliga framsteg. Enligt min uppfattning är det systemet också rättvist.

Anf. 23 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Jag kan lugna utbildningsministern med att vi socialdemokrater inte tänker avlöva de breda eller fackinriktade universiteten på resurser. Det är en skrämselfpropaganda som ingen tror på.

Vi behöver stora och starka universitet, men vi behöver också de små enheterna. Vi behöver ha forskning överallt. Det är vår tro. Vi tror att det går att hitta system som är mer rättvisande. I det system som utbildningsministern nu driver igenom förs de stora penningströmmarna till vissa universitet och högskolor, framför allt universitet. Vi tror att det går att hitta ett annat sätt att lösa detta.

Dagens resursfördelningssystem väcker flera principiellt viktiga frågor. Jag ska beröra några av dem nu i mitt andra inlägg.

Både de breda och de fackinriktade universiteten har haft svårt att hantera den stora tillväxten av forskningsresurser. Dels får de i allt högre grad utlysa tjänster på basis av snabbväxande externa medel snarare än i enlighet med den tänkta strategiska utveckling som man själv skulle vilja satsa på, varigenom systemet dränerar den långsiktiga kvaliteten, dels har de över lag haft svårt att förbruka alla de forskningsmedel som kommer, vilket Riksrevisionen påvisat i en rapport. Det är ett problem som finns och som man kan skönja när man ser utvecklingen.

Ett annat problem ser man om man jämför rapporten från UKÄ om forskningsresurser med kvalitetsutvärderingarna från UKÄ: Det är de nya lärosätena som haft det svårast vad gäller icke godkända utbildningar. Det är svårigheter som till stor del beror på å ena sidan relativt svaga forskningsresurser, å andra sidan relativt stora och breda utbildningsåtaganden. De äldre lärosätena är bättre förberedda för den typ av utvärderingar av utbildningskvaliteten som nu genomförs.

Allt detta leder till att de nya lärosätena försvagas. Sammanfattningsvis kan man säga att fördelningen av forskningsresurser har missgynnat kvaliteten vid de nya lärosätena, inte minst kvaliteten i utbildningen, utan att detta för den skull kunnat omsättas i markant ökad forskningsaktivitet och långsiktighet vid de breda och de fackinriktade universiteten.

Detta problem belystes för oss i utbildningsutskottet en kväll i november månad, vill jag minnas. Då träffade vi rektorerna för de fyra nya universiteten. Deras budskap till oss i utbildningsutskottet var kristallklart. De tar ett stort utbildningsansvar och söktrycket är högt, men de får minskade anslag för sitt stora utbildningsansvar. Fördelningen av forskningsresurser är inte rättvis utan missgynnar dem.

Utbildningsministern! Jag har belyst detta problem i min interpellation, men det är inte bara jag som ser problemet. Jag är inte ensam om min uppfattning inom socialdemokratien. Vi har drivit den i våra forskningsmotioner. När vi träffar de fyra nya universiteten och deras fyra rektorer säger de samma sak, liksom andra representanter för högskolorna. Jag är inte ensam. Vi är många som påpekar detta. Ändå slår utbildningsministern dövrat till och påstår till och med att det här är en

bra utveckling. Det är för mycket av elitism i det tänkandet. Vi behöver alla universitet och högskolor, och de behöver rättvist fördelade forskningsresurser.

Anf. 24 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det är komiskt. Thomas Strand träffar några högskole-representanter och frågar om de vill ha mer pengar. Ja, svarar de. Thomas Strand tar det till intäkt för att den nuvarande politiken har brister. Thomas Strand kan fråga vilken som helst av våra 400 myndighetschefer om de vill ha mer pengar. Alla kommer att svara ja. Det kan jag lova. Vad som är rättvist är en annan fråga. Vi kan diskutera vad som är rättvist. Jag tycker att det är rättvist att de universitet som presterar forskning av hög kvalitet får mer resurser.

Det blir patetiskt när Thomas Strand säger att man ska ändra systemet så att vissa vinner men ingen förlorar. Men om Thomas Strand ska ta resurser ur en pott och ge till vissa lärosäten kommer självklart andra som får sina resurser från samma pott att förlora. Och jag vet vilka det är som förlorar. Jag kan räkna upp vilka som förlorar på Thomas Strands modell. Det är de framstående svenska universiteten: Karolinska Institutet, Stockholms universitet, Kungliga Tekniska högskolan, Chalmers tekniska högskola, Göteborgs universitet, Lunds universitet, Linköpings universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet och SLU. Dessa tio universitet är stora förlorare i den modell som Thomas Strand föreslår med motiveringen att den skulle vara mer rättvis. Det är de universiteten som har de stora forskningsresurserna, och det är ingen slump. Det är de som inte bara historiskt utan även i dag står för bredden och spetsen i svensk forskning.

Det finns dock på flera av de mindre högskolorna forskningsmiljöer där man är väldigt duktig inom vissa områden. Då får man också starka resurser. Som jag nämnde har resurserna ökat kraftigt på Högskolan i Borås på grund av att de är mycket framstående i textilforskning. Resurserna har ökat också på andra lärosäten. Luleå tekniska universitet är till exempel mycket långt framme när det gäller mineral- och gruvforskning, på några av de nya universiteten är man framstående inom skogsforskning och så vidare.

Om man kallar ihop fyra personer och frågar om de vill ha mer pengar är det klart att de säger ja. Men det är inte ett belägg för att systemet är orättvist.

Thomas Strand får gärna berätta hur han ska trola ihop det här, så att man kan omfördela pengar utan att någon förlorar. Det är i själva verket helt omöjligt. Ni kommer att dränera de stora universiteten. Jag har haft den här debatten gång på gång med Thomas Strand under de år jag varit utbildningsminister. Varje gång står Thomas Strand och säger att man ska ge mer pengar till de små lärosätena och att systemet är orättvist. Då pressar jag honom: Jaha, men då måste man ju ta från de stora universiteten? Nej nej, så blir det inte, svarar han. Hur ska detta gå ihop? Det är konstigt, Thomas Strand.

Anf. 25 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Nu raljerar utbildningsministern igen. Det brukar han göra när han tar upp de här frågorna. Men det finns faktiskt lösningar

som gör att man inte avlövar de stora breda universiteten och fackuniversitetet. Det har vi sagt gång på gång. Vi är inte ute efter att göra livet surt för några.

Vi tittar på hela systemet. Vi har sagt i vår forskningsmotion att vi vill göra en översyn av hela högskolelandskapet i Sverige för att se på bredd, djup och profilering. Vi vill också se över organisering och finansiering av forskning och forskningsresurser. Vi tar ett nytt grepp, och vi tror att det går att hitta lösningar som gör att alla kan känna att det kan bli rätt bra.

Den linje som utbildningsministern driver är elitistisk. Vissa ska ha mer än andra. I själva verket finns det både bra och mindre bra forskning vid alla lärosäten, vid både de stora breda och de små. Det är likadant med studier. Det går att hitta lösningar med profileringar och satsningar. Det går att hitta ett system för detta.

I den forsknings- och innovationsmotion som vi lämnade 2012 hade vi 500 miljoner kronor mer till forskning. Det vet utbildningsministern. Vi har alltså mer pengar att fördela till forskning och innovation.

Utbildningsministern bygger upp ett A- och ett B-lag, tycker jag. Man ska inte raljera över de fyra nya universitetens rektorer. De kom inte för att begära mer resurser. De tycker bara att systemet missgynnar dem. Det har de sagt till mig gång på gång. De är inte bara ute efter mer pengar.

Det är märkligt att utbildningsministern inte ser det som så många andra ser. Det är inte bara jag som ser det. Socialdemokraterna ser det, och fler ser det. Det signalerar för oss att vi behöver en ny regering med en ny forskningspolitik.

Anf. 26 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det har lagts fram fyra forskningspropositioner sedan se-kelskiftet. Två lades fram av den gamla socialdemokratiska regeringen, två har lagts fram av mig. I de två propositioner som Socialdemokraterna lade fram ökade forskningsanslagen sammantaget med 4 miljarder. I de två propositioner som vi har lagt fram har de årliga anslagen sammantaget ökat med ytterligare 9 miljarder. Sverige ökar forskningsanslagen i snabbare takt än något jämförbart land. Vi har ökat dem de senaste sju åren i en takt som Sverige aldrig någonsin haft förut. Ni satsar när ni är i opposition. När ni är i regeringsställning är det åtstramningar och neddragningar och en forskarsektor som är mycket kritisk. Så var det 2006. Man var oerhört kritisk på universitetet. Nu är man inte det längre. Nu har man resurser för forskning.

Vi ska naturligtvis räkna på vad er föreslagna modell innebär för de stora universiteten. Det är en ny modell, säger Thomas Strand, som om ingen förlorar när några ska få mer. Men det är klart att vissa förlorar. Om allt annat är lika kommer ni att ta resurser från de lärosäten som är världsledande och ser till att Sverige finns med på de internationella rankingslistorna – Chalmers, Karolinska Institutet, KTH och de stora universiteten. De som verkligen har internationell kvalitet ska ni dränera av regionalpolitiska skäl.

Jag tycker att Sverige behöver högskolor i hela landet. Jag vägrar att tala om A- och B-lag. Men det är en skillnad mellan de högskolor som i huvudsak ägnar sig åt grundutbildning och de lärosäten som liksom Karolinska Institutet är världsledande i forskning. Alla 38 kommer aldrig att

kunna vara världsledande, men vi har några som är det. Dränera inte dem! Det skulle Sverige förlora kraftigt på, Thomas Strand.

Prot. 2013/14:53
14 januari

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

10 § Svar på interpellation 2013/14:165 om avskaffande av utbildningsbidraget och stipendiefinansieringen

Anf. 27 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Thomas Strand har frågat mig om jag är beredd att lägga fram en proposition som förbjuder finansiering av doktorander genom utbildningsbidrag och stipendier.

Som Thomas Strand anger utförs en viktig del av forskningen vid svenska lärosäten av doktorander. Utbildningen på forskarnivå utgör det första steget mot en forskarkarriär, och för att säkra återväxten av yngre forskare i Sverige är det angeläget att doktorander ges goda villkor för att genomföra utbildningen. I den senaste forsknings- och innovationspropositionen anger regeringen som skäl för sin bedömning att en utgångspunkt är att samtliga doktorander ska erbjudas bästa möjliga förutsättningar att genomföra utbildningen oberoende av vilken finansieringsform som ligger till grund för doktorandens försörjning.

Regeringen har, i linje med vad som presenterades i den senaste forsknings- och innovationspropositionen, vidtagit en rad åtgärder för att skapa likvärdiga förutsättningar och stärka de studiesociala villkoren för doktorander vid statliga universitet och högskolor.

Förändringarna, som ska tillämpas i fråga om utbildning på forskarnivå som påbörjas efter den 31 december 2013 – det är alltså två veckor sedan – innebär att doktorander med utbildningsbidrag kommer att anställas tidigare, redan efter motsvarande ett år, i utbildningen. Därmed kommer allt fler doktorander redan under de närmaste åren att vara anställda under större delen av utbildningen.

För doktorander som inledningsvis har sin försörjning genom utbildningsbidrag, och som gör studieuppehåll på grund av exempelvis sjukdom eller föräldraledighet, förstärks möjligheten att återuppta utbildningen och att få fortsatt försörjning genom att doktoranden får rätt till förlängd tid med utbildningsbidrag till dess att doktorandanställningen påbörjas.

Regeringen anser att den långsiktiga ambitionen bör vara att helt avskaffa utbildningsbidraget till förmån för anställningar. Den förändring som nu genomförs är ett stort steg i denna riktning.

Vad gäller stipendier kan de fylla en viktig funktion för människors möjlighet att påbörja utbildningen, och det vore därför inte lämpligt att som interpellanten förespråkar förbjuda stipendier som finansieringsform. Däremot är det, precis som interpellanten påpekar, en självklarhet att doktorander med stipendier ska ges goda och likvärdiga förutsättningar och villkor för sin tid i utbildning. Därför innebär en av regeringens åtgärder att statliga universitet och högskolor åläggs att teckna en försäkring för stipendiefinansierade doktorander som ger doktoranden ersättning för de fall som stipendiet bortfaller vid sjukdom eller föräldraledighet.

Genom de åtgärder som regeringen har genomfört kommer betydligt fler doktorander att omfattas av tryggare villkor och därmed ges goda förutsättningar för att genomföra utbildningen.

Anf. 28 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka utbildningsministern för svaret. Jag vill inledningsvis säga att det finns några åtgärder som nämns i svaret som är steg i rätt riktning. Det är bra att regeringen har beslutat att förkorta tiden med utbildningsbidrag. Det är bra att utbildningsministern signalerar att utbildningsbidraget ska fasas ut på sikt. Men det är en alldeles för försiktig hållning.

Den hållningen är lite märklig eftersom det såvitt jag kan bedöma bara är två lärosäten som inte har beslutat att avskaffa utbildningsbidraget. Då blir regeringens långsiktiga ambition lite passiv och stillastående. Det vore bra att sätta ned foten politiskt och säga: Nu är det stopp med utbildningsbidrag, punkt.

Det är också bra att regeringen ålägger de statliga lärosätena att teckna en försäkring för dem som finansieras via stipendier. Men det är inte bra att det inte gäller alla lärosäten. Det är samtidigt märkligt att regeringen anser att stipendier kan fylla en viktig funktion för människors möjlighet att påbörja en doktorandutbildning. Det blir en märklig logisk kullerbytta från utbildningsministern.

Utbildningsbidraget ska enligt regeringen avskaffas på sikt. Däremot kan stipendier fungera bra som start på en doktorandutbildning, säger samma regering. För en del doktorander är det viktigt att de blir anställda från dag ett, i varje fall på lång sikt. Men för andra doktorander kan det vara bra att de börjar sin utbildning med att inte vara anställda från dag ett. Är det någon som begriper den logiken? Det gör inte jag. Utbildningsministerns logik är märklig, må jag säga.

Även om vissa svar från utbildningsministerns sida är välkomna är beskedet således alltför vaga och motsägelsefulla. Varken utbildningsbidrag eller stipendier ger full och trygg anställning. Därför menar jag och vi socialdemokrater att både utbildningsbidraget och stipendiefinansieringen borde avskaffas. Tyvärr får vi inte ett sådant besked från utbildningsministern.

Det är glädjande att de flesta lärosätena har fattat beslut om att avskaffa utbildningsbidraget och därmed anställa doktorander från dag ett. Riksdagens utredningstjänst har tittat på just det och konstaterar att det bara är två lärosäten – KI och Högskolan i Jönköping – som inte har fattat några formella beslut om att ta bort utbildningsbidraget.

Det säger mig att det vore klokt att man från politisk håll säger: Nu är det dags att ta bort utbildningsbidraget. Det tillhör en svunnen tid. Nu ska doktoranderna bli anställda från dag ett. Det är egentligen någonting som regeringen vill på lång sikt.

Ett större problem är dock stipendiefinansieringen av doktorander och dem som är postdoktorer. I den utredning som jag lät Riksdagens utredningstjänst göra visade det sig att stipendier kommer att finnas kvar som finansieringsform för doktorander vid de flesta lärosäten.

Enligt uppgift från Sulfs doktorandstyrelse har utfasningen av utbildningsbidraget lett till att vi fått fler stipendier. Varför är inte regeringen beredd att sätta stopp även för stipendier?

Anf. 29 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag förstår inte riktigt poängen. Är det något problem om människor av fri vilja vill söka stipendier och studera och forska? Varför ska allting förbjudas?

Jag tycker däremot att våra lärosäten gör rätt. De har förstått att det är en konkurrensfördel för ett lärosäte att erbjuda anställning i stället för utbildningsbidrag. Det är vad som driver fram att många lärosäten gör det. Det är lättare att få duktiga personer om man har en anställning att erbjuda än om man ger utbildningsbidrag.

Jag förstår inte varför allting ska förbjudas. Om personen vill göra detta ser jag inget problem med det. Däremot är det vår uppfattning att utbildningsbidragen ska fasas ut. Som Thomas Strand säger är det ett minimalt problem. Av våra 38 lärosäten är det några enstaka som inte redan har gjort det.

Det är en utveckling som verkligen är på gång. Vi fattade nu ett beslut i budgeten – och det är vad som trädde i kraft nu vid årsskiftet för två veckor sedan – att utbildningsbidraget minskas från två år till ett år, och man ökar anställningen två år till tre år.

Det är det halva steget, och sedan har nästan alla lärosäten tagit steget fullt ut. Det är inget stort problem i verkligheten. Vi tycker att man också ska ta det steget. Vi får återkomma med det till riksdagen när vi gör bedömningen att det är dags.

Anf. 30 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Som jag sade i mitt första inlägg är det bra om man halverar utbildningsbidraget. Det är något som vi nu har drivit under några års tid.

Nu har vi sagt att vi är beredda att gå vidare. Vi vill ta bort det helt och hållet. Vi får hoppas att regeringen följer oss. Nu är det snart val. Det kan vara så att det är för sent att göra något och att det blir vi som i regeringsställning får fatta beslutet.

Det är nu många som inser att det är lite omodernt att ha kvar utbildningsbidraget och vill fasa ut det. Det är endast två som har det kvar. Jag tycker att tiden är mogen att man politiskt säger: Nu får det vara slut med utbildningsbidrag, och det kommer aldrig tillbaka mer. Det tycker jag att vi kan vara överens om, och det skulle vara bra om regeringen ville fatta ett sådant beslut.

Stipendiefrågan är större och svårare eftersom det är många som har kvar stipendiefinansieringen. Vid KI försörjs 12 procent av doktoranderna av stipendier. Vid KTH är det 17 procent och vid Handelshögskolan hela 79 procent – så nog är detta ett problem. När vi talar med de fackliga organisationerna tar de upp detta gång på gång som ett stort problem. Det handlar om trygghet och om hur arbetssituationen är för doktorander och även för postdoktorer.

I Vetenskapsrådets tidning Curie finns en artikel om stipendier. Den handlar till stor del om utländska postdoktorer. Lunds universitet jobbar aktivt mot stipendier och tycker att det är en dålig finansieringsform. Jag tycker också att vi borde försöka fasa ut även stipendiefinansieringen och övergå till trygga anställningar.

Samma resonemang förs när det gäller doktorandtiden. Jag förstår inte detta. Utbildningsbidrag ska vi inte ha, men stipendier kan tydligen

vara bra i början. Det blir en logisk kullerbytta. Antingen är det bra eller så är det inte bra. Man kan inte både ha kakan och äta upp den, utan det handlar om att se på helheten.

I förlängningen av frågan finns postdoktorerna. Många av dem har det oerhört kämpigt på grund av detta. Tidningen Curie har tittat på denna grupp och skrivit en artikel som är baserad på undervisningen vid KI. Där visar det sig att utländska postdoktorer har det jobbigt eftersom de får stipendiet halvårsvis. Nu har KI tittat över situationen, men det halvårsvisa systemet gör att det blir problem med personnummer, banklån och så vidare. Det är ingen bra situation.

Allt detta sammantaget leder för oss socialdemokrater fram till att vi har sagt att vi vill ta bort utbildningsbidraget helt och hållet och även stipendiefinansieringen. Detta är någonting som ligger i tiden och har framtiden för sig. Man ger unga människor en annan situation att arbeta i både som doktorander och som postdoktorer.

Jag tycker att regeringen även här är passiv och till och med har en ologisk politik vad gäller utbildningsbidrag och stipendiefinansiering. Det är dags att sätta ned bägge fötterna och säga: Nu får det vara slut med både utbildningsbidrag och stipendiefinansiering!

Anf. 31 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det finns en skillnad. Om den privata Handelshögskolan vill ha stipendier för sin utbildning och det finns människor som är beredda att söka dessa förstår inte jag varför Thomas Strand ska förbjuda detta. Det är obegripligt. Utbildningsbidraget, däremot, finns därför att man har rätt att vara anställd i tre år. Utbildningsbidraget har täckt upp det fjärde året. Men om vi nu säger att man har rätt att vara anställd i fyra år försvinner utbildningsbidraget. Det är inte så svårt att förstå. En stipendiefinansierad forskarkarriär är inte alls något ovanligt i stora delar av världen. Om några vill ha det så och om individerna söker stipendier förstår jag uppriktigt sagt inte problemet.

Däremot tycker jag att man ska ha en anställning för de statliga forskartjänsterna. Men om några utöver detta vill ha stipendiefinansiering förstår jag inte varför man ska vara så klåfingrig och gå in och förbjuda saker. Det blir ju mycket färre som får plats om man väljer Thomas Strands lösning och förbjuder dessa stipendiater. Det blir mycket färre doktorer i framtiden. Jag förstår alltså inte resonemanget.

Däremot delar jag uppfattningen att vi från statens sida bör erbjuda en anställning i fyra år. Det bör vara grundformen, men om någon utöver detta vill ha stipendieanställningar tycker jag inte att staten ska förbjuda detta.

Anf. 32 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Politik handlar hela tiden om att flytta fram positionerna. Om vi går tillbaka 100 år i tiden hade vi då en arbetsmiljö som vi inte vill ha i dag. Genom reformer och politiska förslag förbättrar vi arbetsmiljön, arbetssituationen och arbetsvillkoren.

Samma sak gäller på skolor, på studiesidan, vid högskolor och i forskning; vi ska hela tiden sträva efter att förbättra situationen. Vi vill ha trygga forskare som vågar riskera och vågar forska. Man kanske är ensamstående med barn och har det inte så ekonomiskt fett, och då vill man

kunna veta att man kan få en anställning som doktorand eller som postdoktor och slippa vara beroende av en osäker stipendiefinansiering. Det är bra mycket bättre.

Det är väl ingen klåfingrighet att se till att vi får ett arbetsliv och en studiesituation som är bra för människan, bra för bildningen, bra för utbildningen och bra för forskningen. Det är utbildningsministern som är lite gammaldags när han tycker att det kan vara bra att gå på stipendium. Om man läser artiklar och lyssnar på postdoktorerna förstår man att de inte tycker att det är bra. De tycker att det är jättedåligt att vara beroende av stipendiefinansiering. De skulle vilja ha en annan tingens ordning. I Lund säger man att man vill ta bort stipendierna, för det är ingen bra tingens ordning.

Detta säger mig att det borde vara en framsynt regerings högsta prioritet att se till att skaffa och få fram trygga arbetsvillkor, trygga studiesituationer och trygg forskningsmiljö för doktorander och postdoktorer. Sätt stopp för utbildningsbidrag, och sätt stopp för stipendiefinansiering!

Anf. 33 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det är det som regeringen håller på att göra. Till skillnad från den förra regeringen, som inte gjorde någonting på området, har denna regering nu tagit bort ett år med utbildningsbidrag och infört anställningsrätt, och vi kommer att göra det också för det sista året.

Thomas Strand hänvisar till att någon säger: Jag vill gärna ha mer betalt. Det förstår väl jag också; om individen får välja mellan att få stipendier eller lön tror jag att man hellre går på lön. Det är inte detta det handlar om. Om vi nu inrättar ett antal tjänster med lön är det klart att de flesta vill ha dem.

Men om de som inte får plats vill söka stipendier förstår inte jag varför det skulle vara förbjudet. Man sparkar ju ut ett antal forskarstuderande med denna typ av reformer. Om var och en ska få pengar räcker de till färre individer; det är detta som är den andra sidan av det som Thomas Strand säger. Det blir färre forskare med den modell som han föreslår.

Vi är beredda att ta bort utbildningsbidragen. Vi tycker att de ska bort. Som Thomas Strand säger är det knappt något problem längre, för de flesta har redan gjort det. Vi vill införa en rätt till anställning. Vid detta årsskifte tog vi halva steget på denna väg. Den förra regeringen gjorde aldrig något på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2013/14:166 om basresurser till forskning vid alla lärosäten

Anf. 34 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Thomas Strand har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att alla lärosäten ska behandlas på ett rättvist och likvärdigt sätt.

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

I propositionen *Ett lyft för forskning och innovation* (prop. 2008/09:50) presenterades ett nytt system för fördelning av nya medel och omfördelning av anslagen för forskning och forskarutbildning. Utgångspunkten för det nya systemet är att delar av forskningsanslagen bör fördelas utifrån kvalitetskriterier. Syftet med fördelningsmodellen är att premiera kvalitet i forskningen och att ge ledningarna vid universitet och högskolor incitament att vidta åtgärder för att öka kvaliteten och konkurrenskraften i den forskning som utförs vid lärosätena.

I propositionen *Forskning och innovation* (prop. 2012/13:30) utvecklades resursfördelningsmodellen ytterligare, och en större andel medel föreslogs fördelas efter kvalitet. I den utvecklade modellen garanteras de lärosäten som ingår i resursfördelningsmodellen ett belopp för forskning motsvarande 8 000 kronor per helårsstudent. Denna basresurs bör gälla hela perioden 2013–2016, men ett garanterat tillskott gäller bara för 2014.

Systemet omfattar universitet och högskolor med statlig huvudman och de båda tidigare statliga lärosäten som ombildats till stiftelser, Chalmers och Högskolan i Jönköping, för vilka utgångspunkten är att de ska ha motsvarande förutsättningar. Handelshögskolan i Stockholm ingår däremot inte i resursfördelningsmodellen, vilket interpellanten felaktigt påstår.

För att forskning och forskarutbildning ska kunna bedrivas med hög kvalitet krävs en viss omfattning på verksamheten. De konstnärliga högskolorna är av den anledningen undantagna från resursfördelningsmodellen. Bedömningen har gjorts att dessa lärosäten inte har en tillräcklig volym forskning för att göra det meningsfullt att tillämpa en resursmodell som bland annat bygger på publiceringar och citeringar.

Det är enligt regeringens mening inte heller rimligt att staten tar ett generellt ansvar för de enskilda utbildningsanordnarnas förutsättningar att bedriva utbildning och, där det är aktuellt, forskning. De enskilda utbildningsanordnarna är olika stora, har olika mål och olika organisationsformer. De omfattas heller inte generellt av den statliga styrningen och de begränsningar som följer av den. Det gör att deras förutsättningar att ta emot externa medel och att bedriva utbildning och forskning skiljer sig från de statliga myndigheternas möjligheter att göra det.

Det bör också framhållas att i motsats till vad interpellanten anför har riksdagen beslutat att Ersta Sköndal högskola och Sophiahemmet Högskola ska få ökade bidrag från och med 2014 för att förstärka sin vårdforskning. Bedömningen gjordes efter att dessa båda enskilda utbildningsanordnarens forskning blivit externt utvärderad och befunnits hålla hög kvalitet.

Anf. 35 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Än en gång vill jag börja med att tacka utbildningsministern för svaret. Jag kan samtidigt konstatera, efter att ha lyssnat till utbildningsministern, att han och regeringen inte tycker att alla lärosäten ska garanteras en viss basresurs för forskning.

Jag vill också så här i början av mitt anförande korrigera utbildningsministern på en punkt. Jag har aldrig förnekat att Ersta Sköndal högskola eller Sophiahemmet Högskola får ökade bidrag för sin vårdforskning, som utbildningsministern sade. Vad jag i min interpellation vill diskutera är principen om en basresurs för forskning till alla lärosäten.

Jag kan också konstatera att det visserligen är sant att Handelshögskolan i Stockholm inte ingår i resursfördelningssystemet, där uttryckte jag mig slarvigt, men det finns ett avtal mellan staten och Handelshögskolan som medför ett årligt anslag till utbildning och forskning.

Men åter till principen om en basresurs för forskning. Jag tycker att den ska gälla alla lärosäten som av staten godkänts att bedriva högskoleutbildning, oavsett om de är statliga eller enskilda. Det tycker inte utbildningsministern, och det tycker jag är märkligt med tanke på att jag kan konstatera att regeringen i sina två senaste forsknings- och innovationspropositioner angett att det är naturligt att alla lärosäten har en viss basresurs för forskning.

I propositionen *Forskning och innovation* med nr 2012/13:30 skriver regeringen: ”För att garantera alla lärosäten en basresurs till forskning och forskarutbildning har respektive universitet och högskola garanterats ett belopp motsvarande 8 000 kronor per helårsstudent som inte har ingått i omfördelningen.”

Jag påminner mig också att den borgerliga regeringen efter valsegern 2006 intensivt drev frågan om att det skulle vara rättvist och lika bidragsvillkor för alla skolor oavsett om de var kommunala eller hade en fristående huvudman. Då hördes heller inget resonemang om att det inte skulle gälla skolor med färre elever. Nej, då var den politiska argumentationen att alla skolor skulle behandlas lika. Men som sagt, inom forskningspolitik gäller inte den principen.

Jag tror att det är viktigt att alla lärosäten som bedriver högskoleutbildning ska ges en basresurs på 8 000 kronor. Vi har till och med sagt i vår forskningsmotion att vi vill höja beloppet till 10 000 kronor per helårsstudent.

Det är viktigt att alla får den basresursen, eftersom resurser till forskning leder till en forskningsbaserad utbildning till gagn för studenterna och attraherar disputerade forskare till utlysta tjänster. Dessutom är de viktiga för en högskolas kvalitets- och utvecklingsarbete.

Det finns en risk att om man får ojämlika förutsättningar vad gäller forskningsresurser kan det inverka menligt vid kvalitetsutvärderingarna. Bristande resurser kan leda till kvalitetsbrister och till att examenstillstånd dras in.

Om vi ska stärka en forskningsbaserad utbildning vid alla lärosäten behöver vi en basresurs till alla lärosäten. Jag beklagar att utbildningsministern inte tycker det utan i stället tycker att det är bra att vissa inte får den basresursen och andra får det.

Anf. 36 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag förstår inte riktigt Thomas Strand, för alla får ju en basresurs. Vi kan diskutera nivån på den, men alla får en basresurs för forskning. Sedan får de flesta mycket mer än den basresursen. Det är korrekt att några av de allra minsta, privata utbildningsanordnarna får

ersättning på annat sätt. De privata som grundas helt vid sidan av staten har ett annat ersättningsystem med avtal med staten för olika åtaganden och så vidare. Handelshögskolan får ingen basresurs. Om man inför Thomas Strands system är det väl ytterligare ett tiotal miljoner till Wallenbergägda Handelshögskolan som det handlar om. Jag har inte uppfattat att de lider av resursbrist, men det är möjligt att de gör det. Det är väl det som är den stora förändringen med Thomas Strands förslag, för annars har alla offentliga lärosäten en basresurs.

Några av de allra minsta lärosätena med andra typer av utbildningar – de konstnärliga, Försvårshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan – får speciella pengar för sin sektorsforskning. De får ersättning på annat sätt. Det har riksdagen i fullständig enighet bestämt, och jag tror att det är ganska klokt. Konstnärlig forskning citeras inte i internationella vetenskapliga tidskrifter på samma sätt som annan vetenskaplig forskning vilket gör den senare mätbar. Det gör att man behöver ha andra regler. Men en basresurs har vi ju, så jag förstår inte riktigt vart Thomas Strand vill komma. Det verkar som att han försöker slå in öppna dörrar.

Anf. 37 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Alla högskolor får inte del av den här basresursen på 8 000 kronor per helårsstudent. Exempelvis Stockholms musikpedagogiska institut, Ersta Sköndal högskola och de teologiska högskolorna får inte den resursen. De får ett anslag för utbildning. Inte heller de konstnärliga högskolorna får basresursen, säger utbildningsministern i svaret, men däremot har de ett speciellt anslag för konstnärlig forskning och forskarutbildning. Handelshögskolan får anslag för både utbildning och forskning i ett specialavtal. Men det finns några enskilda högskolor som står utanför det här systemet.

Det jag säger är att vi borde ha ett system som innebär samma princip för alla. Är man godkänd som en högskola som kan ge högskoleutbildning borde man ha rätt till samma resurser som andra högskolor. Våra teologiska högskolor forskar också, och det här är stöd för forskningen och för att utveckla kvaliteten.

Det här handlar också om rättvisa. Om en student väljer en sådan här skola, SMI eller en annan skola, genererar det inte de här 8 000 kronorna i basresurs till forskning. Men om eleven skulle välja exempelvis Lund eller Högskolan i Borås genererar det 8 000 kronor. Skolan får alltså, eller får inte, basresurs beroende på hur eleven väljer. Det är diskriminerande och inte riktigt demokratiskt eller studentvänligt, tycker jag, när man ser det ur det perspektivet. Nog har vi alltså problem med detta som behöver rättas till.

Vi var några socialdemokrater som före jul besökte Stockholms musikpedagogiska institut som bedriver en förnämlig utbildning på musiksidan och på danssidan. De berättade för oss att de har framfört frågan om varför de inte får den här basresursen till regeringen flera gånger men aldrig fått något riktigt svar. Det är inga astronomiska summor vi pratar om, men de säger att om de skulle ha fått den resursen skulle de ha kunnat attrahera disputerade forskare till utlysta tjänster, de skulle kunna bedriva forskning i instrumental- och sångpedagogik särskilt för barn och ungdomar och de skulle kunna ha möjlighet att få examenstillstånd för nya områden som danspedagogik och utbildning på avancerad nivå inom

musikpedagogik. Det skulle också ge möjlighet att utveckla bra samverkansformer med andra lärosäten.

Vi skulle kunna lyfta fram fler exempel från olika enskilda högskolor som säger samma sak, nämligen att den här basresursen skulle vara en kvalitativt värdefull insats för att utveckla högskolans verksamhet.

Därför är detta en fråga som handlar om rättvisa och lika villkor. Precis som vi har rättvisa villkor när det gäller kommunala och fristående skolor borde det också finnas när det gäller den högre utbildningen för de lärosäten som är godkända av staten för att ge högskoleutbildning och utfärda examina. Jag förstår inte varför vissa ska undantas.

Det handlar inte om stora pengar. Regeringen var i sin senaste budget beredd att satsa som mest 15 miljarder på att sänka skatter. Det är inte de nivåerna vi talar om här. Men viljan att ge rättvisa förutsättningar för alla lärosäten finns tydligen inte.

Anf. 38 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Är det någon sektor som har fått anslagsökningar under denna regeringsperiod är det högskolor och universitet, även de enskilda. Ersta Sköndal, Sophiahemmet med flera har fått stora ökningar i sina anslag från staten. Vi kan också se att Ersta Sköndal har fått ökade forskningsintäkter med 22 procent sedan 2008. Det är en högre andel än de vanliga lärosätena har fått.

Jag utesluter inte i framtiden en sådan utveckling som Thomas Strand beskriver. Men man får inte basresurser för forskning bara för att man har studenter, utan man får det om man har forskning. Jag utesluter inte att några av dem uppfyller det kriteriet. Handelshögskolan har ett eget avtal med staten, och det finns flera andra som också har olika typer av associationsavtal med staten, där det finns finansiering lierad för utbildning och annat.

Det finns ingen helig gräns där vissa är innanför och utanför, utan det går alltid att diskutera. Här i riksdagen kan vi inte debattera en enskild högskola, utan vi måste ha generella regler. Det finns dock inga hinder för de högskolor som Thomas Strand räknar upp att ansöka om att komma in i de statliga forskningsanslagen om det anses finnas behov av det, alltså om de har forskningsambitioner och staten anser att det är realistiskt. Det finns inga som helst hinder för det. Men att utlova generella basresurser till en grupp lärosäten utan föregående kvalitetsgranskning bör riksdagen inte göra.

Anf. 39 THOMAS STRAND (S):

Fru talman! Det är bra att Ersta Sköndal och Sophiahemmet har fått mer resurser till vårdforskning. Det tycker jag är bra.

Det vi nu diskuterar är hur vi stärker kvaliteten och forskningen vid alla våra högskolor. Den idé som vi socialdemokrater har är att om man har en högskoleutbildning ska den vara forskningsbaserad. Det är oerhört viktigt. Därför behövs det forskning vid alla våra högskolor.

En liten högskola har givetvis mindre forskning än ett stort universitet, men det behövs resurser. Det är det som enskilda högskolor frågar efter. De frågar varför de inte får del av basresurserna för att stärka sin forskningsdel. Jag har sagt några vad det handlar om.

Det är ändå glädjande att utbildningsministern öppnar för att detta skulle kunna bli verklighet, givetvis under förutsättning att det är kvalitet. I min interpellation har jag drivit att han borde titta på den här frågan och se över om det inte är dags. Är man godkänd av staten och har en god högskoleutbildning som har forskning ska man inte missgynnas bara för att man är liten och inte har många studenter. Man behöver också en forskningsbaserad undervisning.

Jag tar denna signal, utbildningsministern, som ett positivt besked om att det jag säger i interpellationen och de frågor jag tar upp där är sådant som regeringen inte är främmande för. Men då får utbildningsministern skynda på om han vill göra en förändring, för det är val om ett halvår. Annars blir det vi som får ta tag i detta.

Anf. 40 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Den där stöddiga tonen skulle jag passa mig för. Bara för att man leder i opinionsmätningar är inte valet avgjort.

De privata lärosätena ligger regeringen varmt om hjärtat. De har tillförts ökade resurser både för utbildning och för forskning. Det är lite olika för de olika lärosätena. Jag tycker att de är ett bra komplement till det allmänna högskoleväsendet, och det finns inga principiella invändningar mot att de är enskilda. Men när interpellanten tar upp ett enskilt lärosäte och säger att just det borde få mer resurser handlar det om en avvägning som våra vetenskapliga myndigheter måste få göra. Det är de som ska avgöra om man uppfyller kvaliteten. Det finns dock inga invändningar av principiell karaktär från regeringen mot att inkludera fler av de mindre, privata lärosätena i forskningsfinansieringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 2013/14:175 om de estetiska ämnenas betydelse

Anf. 41 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Gunilla Svantorp har frågat mig om hur jag avser att arbeta för att svenska skolbarn som lämnar skolan har med sig nyckelkompetensen som handlar om kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer.

Skolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet vilar i hög grad på grundskolan, den skolform som omfattas av skolplikt. I grundskolan har de estetiska ämnena bild, musik och slöjd samma omfattning som tidigare samtidigt som det estetiska perspektivet har lyfts fram i flera andra ämnen. Dessutom har regeringen infört ett särskilt statsbidrag, Skapande skola, för grundskolan och förskoleklassen.

Regeringen anser att gymnasieskolan tydligt måste förbereda eleverna för fortsatta studier respektive yrkeslivet. Eleverna måste till exempel nå längre i sin yrkesutbildning än vad som tidigare var fallet. Därför har omfattningen av de gymnasiegemensamma ämnena, motsvarigheten till de tidigare kärnämnen, minskat till 600 gymnasiepoäng på yrkesprogrammen.

Kärnämnet estetisk verksamhet hade tidigare en omfattning om 50 gymnasiepoäng. Alla elever på nationella program har fått rätt att läsa minst en kurs i ett estetiskt ämne som individuellt val, men det är inte längre obligatoriskt. Eftersom kurserna i den nya gymnasieskolan med få undantag omfattar minst 100 gymnasiepoäng kommer de elever som väljer dessa kurser, och de är ganska många, att få ägna mer tid åt estetisk verksamhet än tidigare.

Vidare är det estetiska programmet i den nya gymnasieskolan, till skillnad från hur det var tidigare, tydligt högskoleförberedande. Dessutom upptas nästan hälften av detta program av olika estetiska ämnen beroende på hur eleverna väljer studieväg. Av statistik från Skolverket framgår att det estetiska programmet numera är mycket populärt och är det fjärde största programmet. Andelen elever som går programmet har ökat med mer än 30 procent jämfört med den gamla, socialdemokratiska gymnasieskolan.

Grundskolans innehåll och det estetiska programmets popularitet gör att jag inte är särskilt orolig för att den kreativa sektorn kommer att påverkas i någon högre grad av den senaste gymnasireformen på annat sätt än att det estetiska programmet numera är mycket populärare än förut.

Anf. 42 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för svaret, men jag är inte riktigt nöjd med det. Som utbildningsminister har Jan Björklund varit med och sagt ja till att varje medlemsland i EU ska arbeta med de åtta nyckelkompetenser som man menar är viktigast för att människor ska bli fullvärdiga samhällsmedborgare, utveckla sin självkänsla och vara anställbara. En av de åtta nyckelkompetenserna är just kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer. Samtidigt har Jan Björklund varit drivande i att ta bort estetiskt ämne som gymnasiegemensamt ämne. Dessa båda saker går inte ihop.

Jag blir lite nyfiken på vilken vetenskap och beprövad forskning som låg till grund för beslutet om att ta bort ett ämne som har varit gymnasiegemensamt sedan 1994 och som väldigt mycket forskning visar har varit värdefullt för utvecklingen av vårt land.

Att estetisk verksamhet genom politiska beslut försvinner som obligatoriskt ämne i gymnasieskolan är en tillbakagång. Risken är stor för att vi får ännu fler barn och ungdomar som misslyckas. Nu kommer Jan Björklund att svara och säga samma sak som han sade i svaret, alltså att ämnet inte alls har försvunnit och att det är valbart. Så är det, men man kan fundera på hur valbart det egentligen är när det ska konkurrera med andra ämnen som ger meritpoäng, vilket estetisk verksamhet inte gör. För att använda ungdomarnas uttryck går ämnet fetbort. Så säger ungdomarna. Det räknas inte.

Systemet gör att estetisk verksamhet blir en B-verksamhet, och det är sorgligt. Ju oviktigare vi gör den estetiska verksamheten, desto oviktigare blir den. Det är dessutom helt fel väg att gå med tanke på all forskning som visar på betydelsen av estetisk verksamhet, inte minst som viktig faktor för lärandet.

Ny hjärnforskning från Umeå universitet slår fast att rytm främjar problemlösning, och det är vedertagen kunskap att lärande befästs av att man målar, musicerar, gestaltar och så vidare.

Elever som utövar konst och kultur blir både mer engagerade och mer ansvarsfulla. De presterar bättre i andra ämnen. Både jag och Jan Björklund vet att det är så. Och forskning visar att kultur har stor betydelse för folkhälsan. Vi mår bättre, och vi upplever mindre stress.

Estetisk verksamhet handlar inte bara om att göra. Det handlar lika mycket om att tillägna sig kunskaper som bidrar till att öka barnens och ungdomarnas självförtroende och samarbetsförmåga. Det är kunskaper som är lika viktiga som att veta vad ett substantiv är.

Fru talman! Jag skulle vilja att Jan Björklund berättar för mig vilken forskning han baserade beslutet att ta bort den estetiska verksamheten i gymnasieskolan på.

Anf. 43 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Beslutet baserades på den beprövade erfarenhet som fanns av gymnasiereformen 1994, att det bara var 60 procent av eleverna som fullföljde gymnasiet. Avhoppet skedde från yrkesprogrammen, och branscherna klagade över att yrkeskunskaperna var för låga. Därför var vi tvungna att genomföra minskningar av de ämnen som inte var direkt yrkesrelaterade. Det är en lång rad ämnen som har minskats i omfattning. Svaret på frågan om vad beslutet baserades på är beprövad erfarenhet.

Nu har jag en motfråga till Gunilla Svantorp: Varför föreslår inte Socialdemokraterna att det ska återinföras, om ni nu tycker så?

Anf. 44 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Svaret på frågan är naturligtvis att vi gör det. Det måste Jan Björklund se. Det står i vår kommittémotion. Det är klart att vi vill återinföra estetisk verksamhet i gymnasieskolan.

Det finns många forskare som man kan imponeras av, som hela tiden forskar kring vad estetisk verksamhet faktiskt betyder i skolan. Jan Björklund har haft en presskonferens i dag. Han sade så här förut: Jag tror att det är nyttigt att lyssna på internationell expertis som gör en oberoende granskning av svenskt skolväsen.

Nu handlar det om någonting helt annat, men Jan Björklund måste ändå tycka att det är nyttigt att lyssna på oberoende forskare från andra ställen i världen som tycker någonting. Det finns en forskare som just har studerat estetisk verksamhet och kultur i skolan. Det är Anne Bamford. Hon har gjort en stor Unescoundersökning – den måste Jan Björklund vara väl bekant med, eller hur?

Slutsatsen i den undersökningen, som pågick i många år och som omfattade väldigt många länder, var att konst, kultur och kreativitet är nyckeln till en framgångsrik skola. Rapporten beskriver bland annat att konst förekommer i de flesta länders läroplaner men att det finns ett glapp mellan vad som sägs och vad som faktiskt görs på skolorna. Konstundervisningen skiftar från land till land. Det finns en skillnad mellan undervisning i konstämnen och undervisning genom konst. Konstundervisning har inverkan på barnen, skolan och samhället. Och det finns fördelar med konstundervisningen men bara om den har hög kvalitet.

Där kan jag bli bekymrad över vad som ska hända med våra barn och deras möjligheter till estetisk verksamhet när regeringens budskap nu är att estetisk verksamhet inte är så viktig. Den är valbar för dem som vill, men den ger inga meritpoäng.

Vem vill utbilda sig till lärare i de ämnena när regeringen säger att de inte är så viktiga? Och vad händer med vår konstundervisning på sikt om de som ska undervisa inte har relevant utbildning? Jo – det har Bamford visat – då sjunker resultaten.

Anne Bamford säger i den här utredningen att det finns hyllmeter med forskning som slår fast sambandet mellan estetisk verksamhet och lärande och som visar att det stärker elevernas kritiska tänkande.

Jag är lite nyfiken på vad Jan Björklund tycker om utredningen och hur han har lyft in den i sitt arbete.

I interpellationssvaret säger Jan Björklund: Skolans uppdrag att förbereda alla elever för ett aktivt deltagande i samhällslivet vilar i hög grad på grundskolan.

Sedan tar det slut. Senare i svaret säger han nämligen: Regeringen anser att gymnasieskolan tydligt måste förbereda eleverna för fortsatta studier respektive yrkeslivet.

Den där allmänbildningen, det där att få prova på och att lära sig nya saker hela tiden genom andra uttrycksformer, tar alltså slut efter grundskolan. Det ska sedan vara valbart för dem som då inte vill ta sig vidare till högskolan och behöver de poängen.

Jag förstår inte hur utbildningsministern tänker. Jag förstår inte vad han baserar det på.

Anf. 45 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det är väl i stort sett så som vartenda land i världen har organiserat sitt skolväsen. Allmänna medborgarkunskaper av typen allmänbildning, som alla måste ha med sig, måste man lägga i den obligatoriska grundskolan. De estetiska ämnena är väldigt stora i den svenska grundskolans timplan. De är mycket stora och omfattande. Det är flera olika ämnen. De är viktiga. Av precis alla de skäl som Gunilla Svantorp redogör för är ämnena viktiga. Den forskning som Gunilla Svantorp refererar till, och mycket annan kunskap vi har, är entydig på den punkten. De är viktiga. De är stora i den svenska grundskolan.

Sedan kommer man till gymnasiet. Då väljer eleverna mellan olika programinriktningar, studieförberedande och yrkesförberedande. Sedan kommer man till universitetet. Någonstans på vägen minskar det utrymme där vi kan tvinga alla att läsa samma saker. Utbildningarna måste profileras mer. Gunilla Svantorp föreslår till exempel inte att det ska vara obligatoriskt för alla att läsa estetisk verksamhet på universitetet. Någonstans sätter vi en gräns för när eleverna ska få välja mer av vad de läser. I nästan hela världen är det på gymnasieskolan. Här är det numera också så.

Under 20 års tid var det så att alla skulle läsa samma saker, men det var en skola där 40 procent hoppade av. Det var det som var problemet med gymnasiet. 40 procent hoppade av. Jag är inte säker på att vi har gjort tillräckligt med den reform vi nu har gjort för att se till att många fler går färdigt. Vi behöver profilera gymnasiet mer med olika utbildningsinriktningar.

Jag delar uppfattningen om de estetiska ämnenas betydelse, men problemet med den gymnasieskola vi hade i 20 år var att 40 procent aldrig fullföljde utbildningen. Dem pratar Gunilla Svantorp aldrig om. Nästan hälften av varje årskull, i varje fall en tredjedel av varje årskull, hoppade

av. Vet ni vad? De missade inte bara estetisk verksamhet. De missade läsning och matte och allting eftersom de hoppade av gymnasiet. Det var ett gymnasium där alla skulle stöpas i samma form och läsa samma saker. Det var därför vi gjorde om gymnasiet. Gunilla Svantorp pratar aldrig om de 40 procent som hoppar av. Men många av dem går ut i ungdomsarbetslöshet.

Jo, jag har sett, Gunilla Svantorp, att ni har en mening om att estetisk verksamhet ska återinföras. Men den halva miljard som det kostar att göra det finns inte med i er motion. Ni betalar det inte. Det är tydligen gratis att återinföra estetisk verksamhet. Eller ska ni ta det från något annat ämne? Berätta gärna från vilket i så fall! Berätta vilket ämne som ni ska skära ned i gymnasieskolan, Gunilla Svantorp! Annars fattas det en halv miljard i er motion.

Jag har haft ett par debatter med socialdemokrater under eftermiddagen. De står alla här framme och säger: Det här måste lyftas in mer. Det här ska in mer, och det här ska in mer.

Till sist går det liksom inte ihop. Det går inte att lyfta in allting ännu mer i skolan. Något måste bort, eller så kostar det en massa pengar. Ni har inga svar på det.

Berätta gärna vad det är som ska bort, Gunilla Svantorp, för att man ska få in det här som ett obligatoriskt ämne i gymnasieskolan.

Anf. 46 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Jan Björklund pratar alltid om dem som hoppade av Socialdemokraternas skola för åtta år sedan, men det är lika många som hoppar av Jan Björklunds skola just nu. Du har varit utbildningsminister i åtta år. Det är lika många som hoppar av nu. Det har inte hänt någonting.

Man kan stå här och säga att det tar tid. I dag har Jan Björklund sagt att det kommer att ta ännu längre tid, till 2018, innan någonting händer. Men så kan man inte ha det. Det säger sig självt.

Sedan är det en annan sak: Alla våra förslag är finansierade. Stå inte och påstå någonting annat.

I den här debatten har jag försökt att hålla mig till forskningens resultat, eftersom jag tycker att det är viktigt att vi inte bara tycker en massa saker utan också pratar om vad forskningen säger. Vi säger ju att vi ska ta till oss vad forskningen säger. Jag tycker kanske inte alltid att Jan Björklund gör det, och det vill jag lyfta upp.

Forskningen visar olika sidor, men ju mer ett område beforskas, desto mer väger det oftast över på den ena sidan. Så är det. Och när det handlar om estetisk verksamhet finns det nästan ingen annan sida, för allting väger över till att det är stimulerande och bra för de andra ämnena om man också får använda alla uttrycksformer. Därför är det jätteförvånande för mig att man kan fatta ett beslut om att ta bort estetisk verksamhet som gymnasiegemensamt ämne och säga att det beror på – vad sade du – beprövad erfarenhet. Var då? Vilken då? De hoppar av. Ja, men det gör de nu också. Visa mig den forskning som visar att detta beror på att de hoppade av skolan! Jag tror inte på det. Det är bara ett argument.

För mig är det självklart. Om en skolklass jobbar med en pjäs eller en väggmålning eller gör någonting tillsammans konkurrerar man inte. Då skapar man någonting tillsammans, någonting som man har nytta av i

resten av sitt liv, oavsett om man gör det i grundskolan eller på gymnasiet. Vad tycker Jan Björklund om det?

Prot. 2013/14:53
14 januari

Anf. 47 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Schemautrymmet är ändå till sist begränsat. Det är vad det handlar om. Den beprövade erfarenheten visade att yrkesutbildningarna i den svenska gymnasieskolan inte gav tillräckligt mycket yrkesträning i de olika ämnen som framtida yrkesarbetare i olika branscher förväntades ha. Vi var tvungna att öka yrkeskunskaperna. Då hade vi en mycket omfattande gemensam gymnasiekärna av ämnen som inte var yrkesrelaterade och som nu har krympt något. Det har gått ut över ett antal ämnen.

Tidigare byggde fördelningen av ämnen på en föreställning från 90-talet om att alla ska bli akademiker, att det inte längre behövs några yrkesarbetare. Men det var helt fel. Branscherna skriker efter arbetskraft. Vi måste lyfta fram yrkesämnena i yrkesutbildningen. Då kan inte alla andra ämnen – hur viktiga de än är – vara obligatoriska. Det går inte ihop.

Jag hade nyss en debatt med andra socialdemokrater om ytterligare ämnen som borde vara obligatoriska. Jag kan ha debatter varenda dag om allt som borde vara obligatoriskt. Men till sist måste schemat gå ihop.

Jag konstaterar att er budget går ihop om ni är beredda att skära bort något annat för att få in de estetiska ämnena igen. Jag fick inget svar, men vi ska försöka pressa er på svaret: Vad är det ni ska ta bort? Om dessa ämnen ska tillföras schemat kostar det en halv miljard. De pengarna finns inte i er budgetmotion, Gunilla Svantorp.

Det är viktigt att man är hederlig och ärlig i kammaren. Man kan säga att man är för det eller det, men det kostar pengar. Då måste man också redovisa hur det ska betalas. Det har ni inte gjort. Det är inte ärligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 2013/14:185 om lärarlegitimationerna

Anf. 48 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Cecilia Dalman Eek har frågat mig vilka erfarenheter jag drar av misslyckandena, hafsigheten och de ständiga återtågen i legitimationsreformen samt vilka åtgärder jag kommer att vidta för att den fortsatta hanteringen inte ska präglas av osäkerhet för den individuella läraren.

Den avgörande faktorn för att förbättra resultaten i skolan är skickliga lärare, och regeringens mål är att alla elever ska undervisas av väl kvalificerade lärare. Två viktiga reformer för att åstadkomma detta är dels en ny lärarutbildning, dels en legitimation för yrket tillsammans med skärpta behörighetskrav för att undervisa. Lärarlegitimationen är en tydlig kvalitetsstämpel, och den kan återkallas om läraren på någon av de grunder som anges i skollagen visar sig olämplig att bedriva undervisning. Legitimationen bidrar också till att höja läraryrkets attraktionskraft, och vi ser nu, glädjande nog, ett ökande söktryck till lärarutbildningen.

Svar på
interpellationer

En reform av den här omfattningen är komplex att genomföra på grund av kommunernas tidigare agerande. När legitimationsreformen sjösattes hade kommunerna under en längre tid inte följt upp vilken utbildning och därmed behörighet de anställda lärarna hade. Det var också en av anledningarna till att behörighetskraven skärptes.

Nu, i januari 2014, har Skolverket utfärdat ca 170 000 legitimationer. Regeringen har också tagit initiativ till ett antal förändringar i systemet mot bakgrund av ny information som framkommit efter hand under legitimationsarbetet. Bland annat handlar det om övergångsregler som regeringen och lärarfacken gemensamt har kommit fram till, i syfte att behålla den kompetens som finns i skolan och för att få till stånd en så bra och smidig övergång som möjligt från ett gammalt system till ett nytt.

Genom de åtgärder som regeringen har vidtagit präglas systemet nu av tydliga regler där den enskilda lärarens utbildning och yrkeserfarenhet tas till vara. Med lärarlegitimationen höjer vi kvaliteten i svensk skola.

Anf. 49 CECILIA DALMAN EEK (S):

Fru talman! Jag får börja med att tacka utbildningsministern för svaret, även om det tog ett tag. Sex veckor är fyra veckor mer än vad det brukar ta för att få svar på en interpellation.

Kanske är det symtomatiskt att sedan jag lämnade in min interpellation till utbildningsministern har ännu en ny regel börjat gälla för lärarlegitimationer, nämligen för fritidspedagoger. Detta berättar Lärarförbundet i sin tidning. Fritidspedagoger kan, mycket glädjande, få behörighet, men det är inte för deras unika utbildning som fritidspedagoger utan i en del skolämnen.

Beslutet att utfärda lärarlegitimationer är ett bra beslut. Socialdemokraterna har inte någon annan uppfattning. Vi tror, precis som regeringen, att det bidrar till att stärka lärares ställning, precis som lärarfacken säger, och att det kan säkra kompetensen i skolan. Vi delar analysen att det är en viktig uppgift.

Det var också därför som den socialdemokratiska regeringen tillsatte en utredning om vad som då kallades för auktorisation av lärare. Utredaren föreslog då ett lugnt och samlat införande och tänkte sig en tid om minst åtta år – men utbildningsministern hade bråttom. Kanske är det skälet till att genomförandet har präglats av en hattighet som har varit allvarlig för skolan och lärarna.

Även om införandet av legitimationen var tänkt som ett sätt att skapa ordning och reda – ordning och reda i skolan är något som utbildningsministern gärna och ofta pratar om – har inte just ordning och reda präglat genomförandet av reformen. Snarare har den präglats av osäkerhet om vilka långsiktiga regler och villkor som kommer att gälla. Eftersom jag får många mejl och frågor från lärare om vilka regler som möjligen kan tänkas gälla för dem i deras speciella fall kan jag föreställa mig hur Skolverket och Utbildningsdepartementet är fullständigt överösta av frågor. Detta är ett tecken på att stegen i legitimationsreformen är oerhört otydliga, snåriga, ogenomträngliga och inte rimliga.

Jag nämner i min interpellation frågan om dispens och att ingen får en automatisk ny prövning. Sökanden har fått ett mejl av Skolverket där man påpekar att sökanden har blivit nekad legitimation men kan söka igen. Det kan handla om massor av papper som återigen ska skickas in –

till exempel ska en ny erfarenhet bekräftas – fastän de redan insända papperen redan finns där. Detta sätter många lärare i en allvarlig situation. Det har också Lärarförbundet påpekat och skrivit om i tidningen. Där redogörs för många fall där det har blivit problem för lärarna.

Den 5 december var datumet för när man inte längre kunde söka fast lärartjänst utan legitimation. Det här är någonting som stressar lärare och är därför ett problem för det som är vårt gemensamma syfte, nämligen att stärka lärarrollen och stärka lärarnas position och situation. Legitimationsreformen måste hanteras på ett rimligt sätt.

Det är tråkigt att ministern inte har tagit till sig av erfarenheterna när det gäller hattigheten och inte säger sig vilja återkomma med förslag till åtgärder så att den fortsatta hanteringen inte ska präglas av samma osäkerhet.

Anf. 50 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! Det är intressant att lyssna på utskottskollegan Cecilia Dalman Eek. Det är sant att Socialdemokraterna tillsatte en auktorisationsutredning. Den skulle bara överväga om det gick att införa en lärarlegitimation i svensk skola. Skillnaden är att Folkpartiet kom till Utbildningsdepartementet och sade att det är en stor utmaning. Det går inte att ha ett system där staten inte ställer krav på lärarlegitimation eller några som helst nationella behörighetskrav för att till exempel undervisa i matematik. Budskapet var att vi ska ha en lärarlegitimation. Det är skillnad i ambitionen.

Cecilia Dalman Eek påstår att det har varit hafsigt, snabba ryck och osäkerhet. Utredningen påbörjades någon gång under 2007–2008. Reformen skulle ha genomförts 2012. Vi sköt på den till den 1 december 2013, och den får full effekt 2015 med vissa övergångsregler 2018.

Att man kan kalla den processen för ett hafsverk med snabba ryck och säga att den inte är genomtänkt förstår inte jag. Vad är egentligen syftet med interpellationen, fru talman?

Den viktigaste delen är, som utbildningsministern påpekade, att vi har haft kommunala huvudmän som totalt struntat i vem som ställer sig i klassrummet och undervisar våra elever. 20 procent har ingen behörighet. 40 procent uppgår det till om vi även räknar in icke ämnesbehöriga. Samtliga studier, oavsett om det är en PISA-rapport eller Skolverkets eller Skolinspektionens rapport, visar att det är lärarens kunskaper och ämneskompetens som är det absolut viktigaste.

Socialdemokratiska politiker har, fru talman, försökt underminera reformen hela tiden och ställde sig motvilligt bakom när vi tog beslutet i kammaren i mars 2011. Efter det riksdagsbeslutet har man kommit med nya propåer och nya förslag på undantag. Det som har varit problemet i svensk skolpolitik är att vi från staten har lyssnat för mycket på kommunerna, som har tänkt på ekonomi och inte på kvalitet. Har vi nu skärpta behörighetskrav och krav på lärarlegitimation så att våra ungdomar och elever undervisas av kompetenta lärare blir det lite konstigt när man säger sig hoppas på att ytterligare en yrkeskategori ska omfattas av denna viktiga reform. Jag har tidigare till och med sagt det att det är den absolut viktigaste skolreformen i svensk politik.

Jag tycker att vi har tagit vårt ansvar utifrån Skolverkets underlag. Vi har i den senaste budgeten ökat från 76 miljoner till 146 miljoner kronor för att hantera införandet av legitimationen.

Anf. 51 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Det var en sak som jag underskattade när vi satte i gång arbetet, det erkänner jag gärna, och det var det totala kaos som rådde av behörigheter för svensk lärarkår efter kommunaliseringen. Vad ni ställde till! Vad ni ställde till med kommunaliseringen med behörighetsreglerna som upphörde! Kommunerna fick själva bestämma fritt.

Nu ska man återskapa ett system med höga behörighetskrav. För att undervisa i ämnet i kemi ska man ha utbildning i ämnet kemi. För att undervisa i musik ska man själv ha utbildning i musik. Vi har lärare som har gått alla möjliga utbildningar genom åren. För dem som har lärarexamen är det enkelt; de får lärarlegitimation. Men andra har gått alla möjliga utbildningar. När man nu måste rekonstruera den utbildning som de gick 1968 undrar man: Vad var det för något? Så värderar man det. Det är inte så konstigt att lärare har gått dessa kurser, men ingen har haft koll. Kommunerna har haft noll koll på vad deras lärare har haft för utbildning.

Jag trodde inte att det var så illa. Det trodde inte Skolverket heller, inte utredaren och inte heller riksdagen, inklusive er själva, som godkände det. Ingen trodde att det var så kaotiskt i kommunerna som det var. Det var därför det tog längre tid, och därför tog jag ansvaret att skjuta upp reformen ett år och fem månader. Den har trätt i kraft, och nu är allt på rull. Det är 170 000 legitimationer. Det var ungefär så många som vi från början trodde skulle utfärdas. De är nu utfärdade. Man kan komplettera dessa på det sätt som en enig riksdag, inklusive Socialdemokraterna, har röstat för, vilket jag hörde att interpellanten var kritisk mot. Men ni har själva röstat för de regler som gäller. Det är ingenting konstigt med det.

Det är en aspekt till som man kan fundera över i efterhand. Jag har varit väldigt angelägen om att för att systemet få legitimitet bör lärarprofessionen, företrädd av två stora fackförbund, ställa upp på reglerna. Om det ena eller det andra fackförbundet är helt emot alltihop är det svårt att få legitimitet i systemet. Därför ägnade jag mycket tid åt att försöka ena de fackliga organisationerna. Vi lyckades till sist med de så kallade övergångsreglerna. Man kan säga att det ena fackförbundet ville att enbart en formell utbildning skulle räknas, medan det andra ville att yrkeserfarenhet, om man har undervisat i vissa ämnen, också skulle räknas. Vi hittade en kompromiss så att man får räkna det till en viss nivå. Vi fick enighet. Det tog längre tid att ena de två fackförbunden än vad jag hade hoppats, men det gick till slut. Det gör att vi nu en har stabilitet och enighet bland aktörerna kring detta system.

Jag tror precis som Roger Haddad att det här långsiktigt är en av de allra viktigaste utbildningsreformer vi gör. Vi stadgar verkligen kraven på vilka som ska få undervisa våra barn i skolan och vilken utbildning de ska ha. Om man ska undervisa i historia ska man själv ha si och så mycket utbildning i historia. Sedan ska vederbörande vara lämplig i övrigt. Man kan inte bara ta in vikarier från gatan som får undervisa utan att

man kollar vad de har för utbildning. Detta är den stora förändringen, en av de viktigaste förändringarna.

Orsaken, Cecilia Dalman Eek, till att det tagit längre tid än vad vi från början förutsåg är det totala kaos som fanns vad gäller lärarbehörighet i svensk lärarkår sedan kommunaliseringen.

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 52 CECILIA DALMAN EEK (S):

Fru talman! Roger Haddad låter påskina att den här ambitionen inte fanns hos den förra, den socialdemokratiska, regeringen. Som jag sade i mitt första anförande tillsatte den en utredning om att auktorisera lärare. Vi såg samma problem som ni och delar grundanalysen. Utredaren Jan Björkman fick för nästa regering inte fortsätta det arbete som han hade påbörjat och där han kommit med förslag. Det är helt fel att säga att vi inte har den ambitionen, för den har vi.

Dessutom blir det helt fel när man pratar om kaos som om det skulle vara kommunernas fel att det såg ut som det gjorde på Skolverket. Det hade med olika saker att göra. För att klara sin jätteuppgift tog man in extra personal som inte hade någon aning om vad det handlade om. Det är begripligt att man gjorde det. Men problemet var att lärarutbildningarna inte var ordentligt organiserade bakåt i tiden, vilket kan förklara det. Det är inte kommunernas fel; det handlar om lärarutbildningarna. Kursinnehållet var inte dokumenterat. Man kan väl förlåta dem för att de inte hade digitaliserat 10–20 år gamla utbildningar.

Varför var det så bråttom? Det är det som har orsakat problem för många lärare. Det är det jag kritiserar.

Det är inte oppositionens fel att regeringen från början inte tagit med viktiga grupper. Det är inte oppositionens fel att forskollärare inte var med och att danspedagoger inte hade fått rätt hantering utan hamnade utanför och plötsligt inte kunde få någon legitimation. Det är inte oppositionens fel. När vi har påpekat det har vi fått kritik, men det är som sagt inte vårt fel men inte heller alltid Skolverkets fel. De lider av att de har en behörighetsförordning som ser ut som en stickbeskrivning. Det gör att de inte kan göra rimlighetsbedömningar. Det där är någonting som i sig är ett problem, och det har även Riksrevisionen påtalat. Där behövs mer strategisk styrning. Det spelar säkert roll för deras möjligheter att göra en bedömning i ett sammanhang där det självklart behöver göras.

Riksdagen har dessutom beslutat om ett tillkännagivande, där meningen är att regeringen ska återkomma med en plan för fler grupper som ska kunna legitimeras, till exempel lärare i modersmål. Det finns brister hos flera lärargrupper inom en del utbildningar. Man kan se att det finns problem med vad som kommer att hända och hur många det kommer att bli framöver. Ett problem gäller modersmållärare. Vi tror att möjligheten till legitimation är ett sätt att stärka deras status precis som andra lärares. Men det gäller även andra lärare, till exempel yrkeslärare.

När återkommer utbildningsministern med en plan?

Anf. 53 ROGER HADDAD (FP):

Fru talman! För någon månad sedan hade vi en skolpolitisk debatt i kammaren. Jag valde att i mitt anförande lyfta upp att Skolverket redan 2002 påpekade det allvarliga läget i svensk skola vad gäller behörighet och ämnesbehörighet. Skolministern minns jag då var socialdemokrat.

Ingenting gjordes av den dåvarande politiska ledningen 2002. Först någon gång 2005–2006 tillsattes en så kallad auktorisationsutredning som skulle undersöka *om* det går att genomföra, inte *att* utan *om*. Jan Björklund tillträdde som skolminister och lanserade förslaget att vi ska införa en lärarlegitimation med nationella behörighetskrav. Det är det som den 1 december 2013 trädde i kraft.

Det här kostar pengar, och staten har skjutit till pengar utifrån Skolverkets dragningar i utbildningsutskottet. Tyvärr satt inte Cecilia Dalman Eek i utbildningsutskottet när vi fick rapportering var sjätte månad om de tekniska utmaningarna och om det stora trycket på att få komplettera och legitimera sig och man begärde mer resurser från regeringen.

När vi har framställt detta till Utbildningsdepartementet har Skolverkets krav tillmötesgått. Därför är man nu uppe i 146 miljoner kronor för hantering av lärarlegitimationen.

Sedan pratar Cecilia Dalman Eek om modersmållärarna och yrkeslärarna. Låt oss i första hand fokusera på det stora problemet. Nästan 40 procent av lärarna i vissa kommuner har inte matematikbehörighet. Det var Sverigedemokraterna som lade fram förslaget att modersmållärarna skulle omfattas. Tyvärr ställde ni er bakom det, men Sverigedemokraterna har helt andra motiv till det ställningstagandet.

Anf. 54 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Vill man sänka modersmålsämnet och yrkesämnena ska man kräva legitimation för anställning, det kan jag lova er. Då sänker ni ämnena. De lärarna rekryteras på ett helt annat sätt.

Det är 20-åringar som blir historielärare eller mattelärare efter en femårig lärarutbildning på universitetet. Sedan undervisar de i många år framöver.

Yrkeslärare och modersmållärare rekryteras ofta från personer i till exempel 40-årsåldern. En yrkeslärare rekryteras direkt från branschen. Ska ni kräva att dessa 40-åringar ska gå fem år på lärarhögskolan? Då kommer ni inte att få några yrkeslärare.

Det finns en viss grupp som genomgår utbildningen, men det kommer att bli en oerhörd brist. Följden blir att det inte går att fastanställa dessa personer. Snacka om otrygga anställningsformer!

Det är samma sak med modersmållärare. De rekryteras i respektive invandrargrupp. Det rör sig om personer mitt i livet som anses lämpliga. Det är inte 20-åringar som går på universitet i fem år. Men kräver ni att de ska gå många år på universitet för att de ska få fast anställning, då sänker ni ämnena.

Att Sverigedemokraterna vill sänka modersmålsundervisningen förstår jag. Men att ni vill göra det fattar jag inte.

Utredaren Jan Björkman hade i uppdrag att överväga om utifall detta eventuellt skulle införas. Det var skillnaden. Den utredning som vi tillsatte hade till uppdrag att föreslå införandet av en lärarlegitimation.

Det är ytterst mitt – och inte oppositionens – ansvar att tidtabellen inte hölls. Men orsaken till det var att varken jag eller någon annan förut såg kaoset i kommunerna när det gällde behörigheter. Det hade inte hjälpt om Skolverket hade haft hundra ytterligare handläggare. Kommunerna hade inte någon koll på vad alla hade för utbildningar bakåt i tiden. Det var ju det som var orsaken.

Fram till 1990, när staten styrde över skolan, var det noga med vilka som fick undervisa i olika ämnen. Skulle man undervisa i engelska skulle man ha utbildning i engelska. Så var det inte efter kommunaliseringen. De reglerna upphävde Göran Persson. Sedan fick kommunerna själva bestämma – kommunalt självstyre.

Under 20 års tid anställdes massor av lärare utan att man hade koll på vad de hade för utbildning. Nu i efterhand ska man återskapa detta. Det har vi gjort, men det tog längre tid än vi trodde. Vi underskattade utmaningen och det kaos som hade skapats.

Det är riktigt som Cecilia Dalman Eek säger, att även lärarutbildningen genom 1985 års och 2001 års reformer organiserades på ett sätt som inte alls var anpassat efter hur skolan var organiserad. Det var ju en del i nedbrytningen av ämnesindelningen i skolorna. Ämneskunskaperna var inte längre viktiga. Det viktiga var att man hade kunskap om processen. Det var en del av den utbildningspolitiken, och det är den som vi nu ska bort ifrån.

Ja, legitimationerna tog längre tid än vad någon förutsåg. Det är ytterst mitt ansvar att ingen i hela systemet förutsåg detta. Inte heller jag förutsåg det. Det är mitt ansvar.

Men nu är vi igenom detta. Nu är legitimationen på plats. Min bedömning är att det är en av de mest angelägna utbildningsreformerna, och det kommer att visa sig om ett antal år. Det är en av de viktigaste förändringarna att staga upp kompetens, behörighetskrav och legitimationskrav för dem som undervisar i skolan.

Anf. 55 CECILIA DALMAN EEK (S):

Fru talman! Kanske är det den märkliga hållningen till yrket som stör mig i utbildningsministerns presentation. En lärare som undervisar i yrkeskunskap eller i en yrkesgren förväntas inte kunna skaffa sig de kunskaper som en teoretiskt icke tillräckligt utbildad lärare förväntas skaffa sig. Är det det förhållningssättet som vi har gentemot till exempel industrin? Den kunskapsintensiva industrin i Sverige är oerhört viktig. Givetvis måste det finnas lärare som är tillräckligt utbildade för att klara det.

Har utbildningsministern hört talas om validering? Vilka förutsättningar ger man människor att arbeta med att förbättra sina kunskaper i sitt språk? Nöjer sig utbildningsministern med att den som har ett språk med sig hemifrån för evigt ska vara lärare i det språket? Så ska det givetvis inte vara. Jag skulle vilja se högre ambitioner där.

Vi kan inte utesluta att den stress som många lärare har berättat om under det här hattandet har påverkat deras arbete. Många säger att de har känt sig oerhört stressade över detta. Vem vet vad det har betytt för resultaten i skolan? Vem vet vad det har betytt för raset i PISA? Vem vet vad det har betytt för lärarens vilja att fortsätta att satsa på läraryrket?

Jag tror att detta är betydligt allvarligare än vad utbildningsministern vill ge sken av. Vi borde komma överens om att hattandets tid är förbi och göra upp en plan för det som resterar av den här reformens genomförande.

Jag återkommer till min fråga: När kommer ministern tillbaka med en sådan plan?

Anf. 56 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP):

Fru talman! Jag uppfattar det som att den enda som vill ha ytterligare förändringar av reformen är interpellanten själv. Jag har inga planer på några ytterligare förändringar. Reformen ligger fast. Det är ju ni som har en massa yrkanden om förändringar. Det är ju om ni skulle vinna valet som det blir en massa hattande. Min bedömning är att reglerna nu ligger fast efter den stora överenskommelse som ingicks i våras av regeringen, lärarfacken, kommuner och landsting samt Friskolornas riksförbund.

Det kan kanske i framtiden vara enskildheter som behöver justeras. Jag uppfattar det som att det nu är ni som ska ändra en massa, och då blir det hattande. Avstå från det!

Jag erkänner att jag 2006 inte hade en aning om det kaos som kommunaliseringen hade vållat. Det är huvudutgångspunkten. Hade skolan förblivit statlig hade vi sluppit det kaoset. Men det berodde på att kommunerna i stor utsträckning struntade i att upprätthålla behörighetskraven. Det berodde i sin tur på de två stora flummiga lärarutbildningsreformer som Sverige genomgick 1985 och 2001 då man successivt strävade efter att upplösa ämneskompetenser. De var inte längre viktiga, utan det var pedagogiska processer som var det centrala. Nu återinför vi ämneskompetenser. Nu betalar vi ett pris genom PISA-undersökningen för 20 års misslyckad utbildningspolitik.

Lärlärolegitimationerna är en av de viktigaste hörnstenarna för att återupprätta en kunskapskola.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 2013/14:138 om arbetsförhållanden för personal i äldreomsorgen

Anf. 57 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Fru talman! Eva Olofsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra arbetsvillkoren och arbetsmiljön för personal i äldreomsorgen.

Jag vill börja med att redovisa resultat från den senaste nationella brukarundersökningen. I år var det en totalundersökning där man gått ut med enkäter till samtliga personer i Sverige med hemtjänst i ordinarie boende samt boende på särskilt boende. 140 000 personer besvarade enkäten. Nästan alla äldre svarade att personalen alltid eller oftast brukar bemöta dem på ett bra sätt. De flesta känner också förtroende för personalen. Endast 0,53 procent i hemtjänst och 0,8 procent på särskilt boende tycker att de sällan eller aldrig får ett bra bemötande. Detta tycker jag är ett fantastiskt betyg på den äldreomsorg som utförs i vårt land.

En av de största utmaningarna för äldreomsorgen kommer att vara att rekrytera och behålla personal. Arbetsgivare måste kunna attrahera ny arbetskraft och göra yrkena inom äldreomsorgen attraktiva. Det är därför viktigt att lyfta fram det som är bra och inte svartmåla hela branschen.

Det är illavarslande att flera av Kommunals medlemmar i rapporten *Stress och låg bemanning i äldreomsorgen – Kommunals medlemmar 2012* uppger att de upplever sin arbetsmiljö som stressig, psykiskt an-

strängande och ibland som en risk för de äldre till följd av låg bemanning.

Personalens arbetssituation är främst en arbetsgivarfråga. Kommunernas ansvar för personalens arbetsvillkor, oavsett vilken utförare som driver verksamheten, måste både betonas och respekteras. Inte minst är det viktigt att den äldre bemöts med respekt och kompetens. Ett väl fungerande ledarskap är i sammanhanget en viktig komponent i att skapa en god arbetsmiljö och goda villkor för personalen.

I Kommunals rapport framkommer det också att kompetensutveckling upplevs som en bidragande faktor till att se möjligheterna att utvecklas i sin yrkesroll. Regeringen har vidtagit kraftfulla åtgärder för att effektivisera kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen och däribland kompetenssatsningar för såväl personal som chefer.

Omvårdnadslyftet omfattar ca 1 miljard kronor under 2011–2014 och syftar till att stärka den grundläggande kompetensen bland personalen. Sedan starten har ca 10 000 personer påbörjat utbildningsinsatser inom ramen för Omvårdnadslyftet.

Socialstyrelsen har under 2012–2013 haft uppdraget att fördela 100 miljoner kronor i stimulansmedel till lokalt utformad utbildning för personer med särskilt ansvar för värdegrundsfrågor, så kallade värdegrundsledare, eller för att vidareutveckla funktioner med ett mer sammanhållet ansvar för sociala frågor.

Regeringen har satsat på två värdegrundsutbildningar på högskolenivå för enhetschefer, MAS och MAR. I grundutbildningen Att leda och arbeta utifrån den nationella värdegrunden har ca 2 100 personer deltagit, och närmare 300 enhetschefer har deltagit i fördjupningsutbildningen Fördjupad värdegrundsutbildning med tonvikt på ledarskapet.

Regeringen har även satsat 100 miljoner kronor på en nationell ledarskapsutbildning för chefer i äldreomsorgen från i år fram till 2015. Utbildningen började denna höst, och det har till min glädje funnits ett stort intresse och en efterfrågan bland äldreomsorgens chefer för att genomgå denna utbildning.

I Socialstyrelsens lägesrapport för 2013 visas att andelen personal som har gymnasiekompetens, i både hemtjänst och särskilt boende, har ökat från 2009 till 2012.

Det är viktigt att omsorgen utförs av tillräckligt många medarbetare. Socialstyrelsen arbetar med att ta fram regler om bemanning i äldreomsorgen. Socialstyrelsen samarbetar med SKL i denna fråga för att utarbeta en samsyn kring regelverket och hur kvaliteten inom äldreomsorgen kan följas upp.

Eva Olofsson uppger att det är låg personaltäthet inom äldreomsorgen. I en nyligen publicerad rapport från OECD har Sverige 130 personal per 1 000 personer över 65 år. Det är den högsta siffran bland OECD-länderna. Enligt Socialstyrelsens lägesrapport 2013 har antalet årsarbeten de senaste fem åren i stort sett varit oförändrat.

Regeringen gör också omfattande satsningar för att öka kvalitet och trygghet i äldreomsorgen. Satsningen på de mest sjuka äldre omfattar sammanlagt 4,3 miljarder kronor och syftar bland annat till att stimulera ett systematiskt förbättringsarbete. Exempelvis bidrar satsningen på kvalitetsregister till att ge personal goda förutsättningar och bättre verktyg för att utveckla och utföra sitt arbete.

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

Genom starkt ledarskap, att personalen får möjlighet att stärka sin kompetens och ökad tillgång till evidensbaserade metoder och arbetssätt får personalen bättre förutsättningar att minska sin stress och därmed minska risken för att den äldre kommer till skada.

Anf. 58 EVA OLOFSSON (V):

Fru talman! Personalen i äldreomsorgen är den viktigaste resursen. Det är i mötet mellan undersköterskan och den äldre som har hemtjänst eller bor på äldreboende som vi får en riktigt bra äldreomsorg. Det är också i grunden där som inflytandet över vardagen skapas.

Ingen gång ser jag det tydligare än när jag själv en dag går med hemtjänsten eller, som jag gjorde för några dagar sedan, med undersköterskan Hanna på äldreboendet Gerdas gård i min hemstad Göteborg.

Men det är också när jag besöker hemtjänst och äldreboenden runt om i landet och pratar med personal som jag får höra oron för de neddragningar som har skett och för att de ska bli fler. Jag får höra om orimliga arbetscheman där man jobbar hur många timmar som helst över helgen och dubbla turer på sina håll där man får obetalda luckor mitt på dagen – en stress där man känner att man inte hinner med.

Jag träffar också personal som är inne på timmar eller som vikarier och som bara längtar efter att kunna veta att man har en lön att betala hyran med när månaden är slut.

I Kommunals rapport *Stress och låg bemanning i äldreomsorgen* framgår att mer än en femtedel av Kommunals medlemmar och en tredjedel av dem som är 35 år eller yngre svarar att de inte vill arbeta kvar i yrket eller branschen om tre år, och detta utifrån hur man i dag upplever arbetsvillkor och arbetsmiljö. Bland det som man tar fram finns stress och stor tidspress när man ska ge vård och omsorg till de äldre. Då blir arbetet inte bara fysiskt utan också psykiskt ansträngande.

En majoritet av dem som inte vill arbeta kvar säger att personalbemanningen minst en gång i veckan är så låg att de känner att de inte kan ge den hjälp de ska ge och att de minst en gång i veckan inte hinner ta längre raster som lunch och ofta inte heller kortare raster.

Det här skapar naturligtvis inte arbetsvillkor och arbetsmiljöer som gynnar att personal stannar kvar i äldreomsorgen. Då är det heller inte så konstigt att sjukskrivningarna ökar.

Arbetsmiljöverket är ute och tittar och jämför hemtjänst med tekniska förvaltningar utifrån ett uppdrag från regeringen, och de konstaterar att det är stor skillnad mellan hemtjänstens arbetsmiljö, som de säger är alldeles för stressig och dålig, och den som finns på de tekniska förvaltningarna.

Vad säger då minister Maria Larsson? Ja, det mesta är bra, regeringen satsar och antalet årsarbetare har de senaste fem åren varit i stort sett oförändrat. Men ministern glömmer att säga att andelen äldre har ökat, att de äldre kommer hem snabbare från sjukhusen och att de anhöriga tvingas göra mer i dag än vad de gjorde för ett antal år sedan.

Det är en arbetsgivarfråga, säger Maria Larsson. Men för mig är detta att rekrytera och behålla personal en av de viktigaste strategiska frågorna. Att ha en lön att leva på och rimliga arbetsvillkor är en viktig jämställdhetsfråga för alla de kvinnor som bär upp äldreomsorgen.

Det är därför vi i Vänsterpartiet öronmärker miljarder till mer personal i äldreomsorgen, har en tioårig kompetenssatsning med 400 miljoner om året och utbildningsvikariat så att kommunerna har råd att ta in vikarier. Regeringens satsning har ju till stor del gått tillbaka eftersom kommunerna inte har haft råd att använda den. Det är också därför vi vill begränsa tillfälliga anställningar och satsa på heltid som rättighet och deltid som möjlighet.

Jag har därför kvar min fråga till Maria Larsson: Är det inte fler åtgärder som behövs om vi ska kunna rekrytera inför den ökade andelen äldre framöver och om vi ska kunna behålla den personal vi har?
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

14 § (forts.) Svar på interpellation 2013/14:138 om arbetsförhållanden för personal i äldreomsorgen

Anf. 59 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Jag vill hålla med Eva Olofsson om att personalen är den viktigaste resursen i äldreomsorgen. För att få en väl fungerande äldreomsorg vet vi också att kontinuitet ger betydelsefull kvalitet och kvalitetshöjning för den äldre. Man uppskattar att det är samma personer från hemtjänsten som kommer tillbaka, att de inte är många och att man lär känna dem på ett personligt plan.

Detta väcker naturligtvis den stora framtidsfrågan: Hur ska vi klara personalförsörjningen i äldreomsorgen i framtiden? Jag brukar alltid säga att det handlar om att vara klok ute i kommunerna. Både Eva Olofsson och jag har varit kommunpolitiker. Det är kommunerna som har arbetsgivaransvaret, och jag har inte hört att Eva Olofsson vill flytta det till staten. Så har jag inte uppfattat henne, men har hon en annan mening är den naturligtvis av intresse.

Arbetsgivaransvaret som finns ute i kommunerna är det viktigt att man sköter på ett bra sätt. Det handlar om att erbjuda bra villkor så att man har personal som trivs och som stannar. Det är en ledningsfråga – man ska kunna ha ett gott chefskap och en god ledning för äldreomsorgen, en ledning som hinner vara ledare ute i verksamheterna, hinner med medarbetarsamtalen med alla sina medarbetare och så vidare.

Jag gläds åt att fyra femtedelar i Kommunals undersökning vill arbeta kvar om tre år, men vi vill naturligtvis se att *alla* tycker att yrket är så intressant att de vill stanna långsiktigt. Vi har försökt stödja kommunerna

på ett påtagligt sätt, inte minst genom att möta upp med stimulanspengar för att vidareutveckla kvaliteten. Det är naturligtvis av avgörande betydelse för den enskilda anställda att man känner sig nöjd när man går hem efter sin arbetsdag.

När jag är ute och reser får jag väldigt många positiva signaler om att det arbete som har inletts med stimulanspengar och med kvalitetsregisterarbetet som skapar mer professionella arbetssätt har varit väldigt positivt. Jag kan också läsa i Kommunals rapport att hälften av personalen har gått en utbildning eller kurs det senaste året. Det är ett gott betyg på att alla de kompetenssatsningar vi har gjort från regeringens sida verkligen har mött behovet hos många medarbetare i äldreomsorgen. Det är en viktig framtidsfråga.

Sedan handlar det naturligtvis också om att se till att man får jobba i den utsträckning man vill, att man inte får vikariat på vikariat utan får en fast anställning. Jag skulle vilja säga att kommunerna tjänar på det. Framför allt de äldre tjänar på det. Det är alltså en vinn-vinn-fråga ur alla aspekter.

Jag är också lite intresserad, Eva Olofsson, av de beslut om sex timmars arbetsdag med bibehållen lön som Vänsterpartiet har fattat nu på sin kongress. Jag undrar lite vad det skulle handla om när det gäller ökade kostnader i äldreomsorgen. Ni har säkert tittat på det och gjort den typen av beräkningar. Jag tycker att det skulle vara jättebra att få en belysning av den frågan när vi nu har ett interpellationstillfälle.

Anf. 60 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag kan börja med sex timmars arbetsdag. Det finns nästan ingen fråga som bemöts mer positivt när man är ute och pratar med människor i äldreomsorgen. Många känner att de inte orkar jobba heltid med den stress och press som är.

Kongressen beslutade att vi ska lyfta fram den här frågan tydligare men sade också tydligt att vi ska titta mycket mer konkret på hur det ska gå till att genomföra detta och att vi inte är färdiga med det jobbet. Det jobbet har vi alltså inte riktigt gjort än, men vi har sagt att vi ska göra det och kommer också att göra det.

Det som gör mig fundersam är när barn- och äldreministern pratar om kommunernas ansvar. Det finns flera saker som underlättar för kommunerna att ta ansvar, till exempel att man räknar upp de statliga bidragen med pris- och lönehöjningar och att man satsar på välfärden i stället för att sänka skatterna.

När det gäller anställningsförhållanden är man väldigt påverkad av vad lagen om valfrihet har inneburit. En arbetslivsforskare som heter Annette Törnquist har precis gett ut en bok, *Mångfaldens marknad och arbetets villkor*, om följderna av kundval i hemtjänsten. Hon har tydligt konstaterat det jag också har hört när jag har varit ute: Ja, vi vill ha många småföretag. Då ska vi inte ställa tuffa krav när det gäller anställningsvillkor.

Törnquist kan också konstatera att små företag anställer väldigt få på fast heltid. Man ska ragga kunder, man kan bli av med äldre som har hemtjänst för att de byter men oftast för att de hamnar på sjukhus eller kanske går bort. Då blir det en liten del fast anställda och en stor del timanställda.

Men Törnquist har även funnit att man på grund av de låga kraven faktiskt utnyttjar personal. Icke-seriösa företagare går in där man inte har kollektivavtal. Majoriteten av småföretagen i Stockholms län har faktiskt inte kollektivavtal.

Den fråga jag skulle vilja ställa till barn- och äldreministern är om det inte är viktigt att man har kollektivavtal. Det är ju grunden för sjysta arbetsvillkor. Är det inte något som både ministern och Kristdemokraterna lokalt ska jobba för?

Vad man också hittar är att människor bara får betalt för timanställningar. De får jobba gratis på rasterna; de får gå tidigare och jobba gratis. Människor utnyttjas alltså väldigt hårt. Det gäller inte minst kvinnor med utländsk bakgrund.

Jag tycker att vi måste ställa mycket tuffare krav när det gäller arbetsvillkoren. Här har faktiskt LOV sämre arbetsvillkor inbyggda i sin struktur. Det är en fråga om kvalitet för de äldre men också en jämställdhetsfråga. Hur ska jag kunna klara mig på min lön och försörja mig och eventuellt mina barn om jag inte vet om jag får mer än halvtid, om jag får springa på timmar? Det slutar också med en väldigt dålig pension.

Det värsta är att det här också påverkar kommunernas äldreomsorg. Ta Upplands Väsby – när man gjorde sig av med den kommunala äldreomsorgen sänkte man sysselsättningsgraden, och även den kommunala personalen fick gå ut och jaga timmar för att kunna försörja sig.

Jag skulle egentligen vilja ställa flera frågor till Maria Larsson. Är det inte dags, när man utvärderar lagen om valfrihet kors och tvärs, att utvärdera vad den innebär för äldreomsorgens arbetsvillkor? Vi har i dag ingen som har ansvar för en statistik över arbetsvillkoren för all personal inom äldreomsorgen. Ska vi inte se till att få det?

Kommer kommunerna, när LOV-utredningen nu kommer, att få bättre möjligheter att ställa krav på sjysta villkor, eller kommer de möjligheterna i stället att försämrats?

Anf. 61 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Tack för frågorna, Eva Olofsson! De brukar alltid vara många, och jag brukar hinna svara på en del.

Låt mig först säga att jag förstår att Vänsterpartiet har fattat beslut om sex timmars arbetsdag – vilket jag tror att många skulle tacka ja till om de hade bibehållen lön – utan att ha räknat ett dugg på kostnaderna. Det är ungefär som det brukar vara med Vänsterpartiet: Man har många goda förslag, men man tar inte alltid det ekonomiska ansvaret. Jag ser fram emot att så småningom få ett svar på den frågan från Eva Olofsson.

Sedan är det inte så – jag vill belägga det – att vi har dragit ned på välfärden. Tvärtom har satsningarna på välfärden växt under den här regeringen. Samtidigt har vi sänkt skatten så att en undersköterska faktiskt får ytterligare en månadslön under ett år. Det är bra för undersköterskan.

Det är också bra att vi har gjort de här stora satsningarna. Äldreomsorgen har fått ett större tillskott än under någon tidigare regering. Så är det; så ser sanningen ut. Det andra som Eva Olofsson försöker sprida är mytbilder.

Både Eva Olofsson och jag ska självklart ta ansvar kommunpolitiskt och ta matchen med våra kommunpolitiker om goda arbetsvillkor för de anställda i kommunerna och också ställa krav som blir rimliga ur ett

personalperspektiv. Men låt mig säga att vår första bevekelsegrund när vi talar om äldreomsorg alltid måste vara de äldres perspektiv. Vi ska ha en äldreomsorg som är bra för de äldre. Ofta sammanfaller det som är bra för de äldre med att personal vill stanna.

Jag har tittat på Jobbhälsobarometern och vill foga den statistiken till det som Eva Olofsson har radat upp. Där kan jag se att av personalen som jobbar inom privat driven äldreomsorg är 59 procent nöjda med sin arbetsgivare. Men inom den kommunala omsorgen är bara 40 procent av personalen nöjda med sin arbetsgivare. Enligt SCB har man något högre lön i privat verksamhet, och man har bättre kompetens.

Varför måste Vänsterns motstånd alltid ta sikte på vinster i välfärden? Och varför vägrar man titta på kvalitet ur både de äldres perspektiv och ur personalens perspektiv? Skygglapparna sitter kvar. Jag vet det, och jag får väl fortsätta leva med det.

Låt mig också säga att vi inte är färdiga med den utveckling av äldreomsorgen som vi har genomfört och som vi tror behöver fortsatta insatser. Det är anledningen till att vi i förra veckan tillsatte en utredning som heter just Äldreomsorgens framtida långsiktiga utveckling.

I utredningen som snart ska börja arbeta tittar vi på tre delar. Det handlar om att vi ska ta till vara den innovativa kraften när det gäller såväl organisation, arbetssätt som tekniklösningar och applicera dem på äldreomsorgen. Utredningen ska ge oss förslag på hur det kan göras på bästa sätt. Det handlar även om att se till att förenklad handläggning vid biståndsbedömning kan bli verklighet för de kommuner som vill använda den. Det gillar de äldre. Därför ska vi också möjliggöra det. Utöver det handlar det mycket om att se till att äldre människor kan behålla hälsan när fler år läggs till livet. Det måste finnas en förebyggande vård som är mer integrerad i hälso- och sjukvården men också i äldreomsorgen.

Detta är delar som vi vill titta vidare på inför det framtida perspektivet att vi blir allt fler äldre, vilket är en fantastisk kvalitetsutveckling som jag hoppas att både Eva Olofsson och jag gläds åt.

Anf. 62 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag fick inget svar på om det inte är dags att utvärdera hur arbetsvillkoren ser ut efter LOV och ta fram statistik som visar hur det ser ut för all personal, även den som finns hos privata utförare. Det finns nämligen ingen sådan i Sverige i dag, och det är anmärkningsvärt. Det ska inte heller bli lättare för kommunerna att ställa krav. Ska de göra det när det gäller personalpolitiska frågor?

Jag tror att man ska ta det som arbetslivsforskaren Annette Thörnquist lyfter fram på stort allvar. Det stämmer med vad jag ser när jag besöker äldreomsorgen och med vad Kommunal, som organiserar medlemmar, säger nämligen att alldeles för många har alldeles för dåliga arbetsvillkor.

När man börjar trycka ned och inte höjer ersättningarna, börjar tycka att det är okej med fler timanställda och deltidsanställda eftersom det blir flexibelt och billigare säger man också: Ni i kommunen ska klara er på samma kostnad. Då säger man egentligen att kommunen, som ofta har personal som har jobbat länge, har högre löner och ofta är heltidsanställda, som har som mål att inte ha så många timanställda, har arbetsplatsträffar och utbildar sin personal, ska klara sig på den kostnaden. Det

gör kommunen inte. Då blir den kommunala vården utkonkurrerad på flera ställen runt Stockholm.

Samtidigt försämrar man också arbetsmiljön i kommunen. Eftersom man tillåter dåliga arbetsvillkor hos privata företag har kommunen svårt att ha bättre arbetsvillkor som kostar mer pengar. Därmed trycker man ned hela personalgruppen. Det kan vi inte göra om vi ska få personal i framtiden.

Utan personal i äldreomsorgen har vi ingen äldreomsorg. Det är grundläggande att klara av att rekrytera mer personal och behålla den när antalet äldre ökar. Jag saknar den strategiska frågan i till exempel regeringens skrivning och i den utredning som Maria Larsson pratar om.

Anf. 63 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! När man hör Eva Olofssons beskrivning av äldreomsorgen kan man verkligen förvånas över att över huvud taget någon vill arbeta där. Det är en väldig svartmålning som Eva Olofsson står för.

Jag är fullt medveten om att det finns mycket som vi måste förbättra. Men vi har ändå 160 000 vårdanställda som gör fantastiska insatser varje dag. Fyra femtedelar av dem säger att de vill vara kvar i yrket också om tre år. Låt oss inte glömma det, Eva Olofsson, och sedan ta vårt ansvar som politiker med våra partikamrater ute i kommunerna och se till att det blir goda arbetsvillkor så att vi kan upprätthålla kontinuiteten.

LOV har lett till att kommunerna plötsligt har fått koll på sin egen verksamhet. Det säger alla de som har gjort en genomgång av den egna verksamheten. För första gången vet de hur den ser ut. Många har haft ganska dålig kunskap om det innan. När man ska fastställa vad det kostar får man också en bild av den egna verksamheten. Det har varit väldigt bra.

Man kan fundera över hur man ska mäta personalens nöjdhet, men ett av de exempel jag nämnde är statistik som görs på nationell nivå. Jobbhälsobarometern säger – jag upprepar det gärna – att 59 procent av de privatanställda är nöjda med sin arbetsgivare mot 40 procent i kommunerna. Även den kommunala omsorgen behöver alltså en upprustning.

Vi vill naturligtvis ha nöjda anställda. Det tror jag att de flesta arbetsgivare vill. Då handlar det om att få bra möjlighet till kompetensutveckling och att ha en meningsfull dag där man känner att man använder sin arbetstid till rätt saker. Det måste betraktas utifrån den äldres perspektiv. Det är därför personalen finns i äldreomsorgen. De äldres behov ska alltid stå i främsta rummet. Jag är övertygad om att personalen är nöjd när de går hem efter en arbetsdag när de känner att de varit nytta för den äldre.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

Svar på
interpellationer

Anf. 64 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Eva Olofsson har frågat mig vilka förändringar jag avser att föreslå för att förtydliga lagstiftningen för e-handel och privatimport i syfte att återupprätta Systembolagets detaljhandelsmonopol och om jag avser att lägga fram en proposition före riksdagsvalet 2014.

Låt mig först slå fast att det inte handlar om att återupprätta Systembolagets detaljhandelsmonopol; det ligger fast. Vad det handlar om är att en livsmedelskedja har utnyttjat reglerna för privatimport av alkohol från ett annat EU-land på ett sätt som inte var tänkt.

Jag vill också slå fast att reglerna för privatimport inte står i strid med detaljhandelsmonopolet, och jag har heller inga planer på att inskränka möjligheten för enskilda personer att kunna beställa en viss produkt från ett annat EU-land.

Regeringen tillsatte i maj 2012 en särskild utredare för att bland annat se över tillsynen av e-handel och hemleverans av alkoholdrycker. Utredningen, som lämnade sitt betänkande i juli förra året, konstaterade att det nuvarande regelverket ger upphov till tolkningssvårigheter, vilka i sig medför osäkerhet beträffande lagligheten av flera av de mångfasetterade verksamheter och förfaranden som förekommer bland de aktörer som etablerat sig på den svenska e-handelsmarknaden för alkoholdrycker. Utredningen menade därför att det fanns skäl att göra en översyn av regelverket för att klargöra gränserna för vad som är tillåtet.

Utan att kunna utlova att en proposition med förslag till en tydligare lagstiftning kommer att kunna läggas fram före valet år 2014 är mitt svar till Eva Olofsson att regeringen i förra veckan beslutade att tillkalla en särskild utredare för att göra en översyn av relevanta delar av regelverket för e-handel och hemleverans av alkoholdrycker till konsument. Huvudsyftet är att utredaren ska analysera och bedöma vilka typer av åtgärder som ska vara tillåtna respektive otillåtna. Detta ska göras skyndsamt, och uppdraget ska redovisas senast den 15 juli i år.

Anf. 65 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Interpellationen skrevs innan regeringen tillsatte utredningen, det är helt rätt. Vi har i Sverige en restriktiv alkoholpolitik. Det har vi av folkhälsoskäl för alkohol är inte vilken vara som helst. Det finns nästan en miljon människor med riskabel alkoholkonsumtion, 330 000 alkoholberoende och nästan 400 000 barn som växer i familjer där man dricker för mycket med allt vad det innebär. Alkohol orsakar stora sociala och medicinska problem.

Det viktigaste instrumentet vi har för att upprätthålla den politiken är att minska tillgängligheten på alkohol. Det gör vi bland annat genom Systembolagets detaljhandelsmonopol och genom att bolaget inte har som uppgift att i första hand gå med vinst utan föra en ansvarsfull försäljnings- och alkoholpolitik. Ett annat instrument är att hålla uppe priserna och motverka illegal försäljning.

Vi vet att förbudet mot privatimport av alkoholdrycker ändrats efter en dom i EU-domstolen. Efter det har ett stort antal livsmedelskedjor – inte bara en, som Maria Larsson säger, vilket gör mig lite konfunderad –

växt upp, kommersiella verksamheter med syfte att sälja alkoholdrycker till privatpersoner i Sverige. Vissa av dem har omfattande verksamhet i form av kontor med kundtjänst, säljare, inköpsfunktion, ekonomiassistenter, controllrar. Andra gör som City Gross och säljer alkoholdrycker som hämtas i livsmedelbutik. Det mesta sköts via internet. Det är en förmedlare som i realiteten agerar som säljare till konsumenten.

Statens folkhälsoinstitut har sagt att det kan betyda att EU-domstolen prövar om det ska vara ett detaljhandelsmonopol när det gäller Systembolaget, och IOGT-NTO anmälde 2011 tio nätbutiker och vinklubbar eftersom man ansåg att de bröt mot lagen. Systembolaget anmälde matkedjan City Gross efter att de på internet hade sålt alkohol tillsammans med sin matkasse. Därför är det viktigt att den svenska lagstiftningen förtydligas så att kommersiella försäljare inte har möjlighet att befatta sig med alkoholdrycker och att vi får det på samma sätt som i Norge och Finland. Där har man förtydligat lagstiftningen. Vi ska ha en lagstiftning som är lika effektiv som i de länderna, en lagstiftning som slår fast att inga mellanhänder förutom transportföretag får vara inblandade i privatimport samt ha ett förbud i alkohollagen mot kommersiell förmedling av alkoholdrycker. Ett sådant förbud föreslogs redan i Alkohollagsutredningen 2009, men det blev ingenting av det. Det lades aldrig fram.

Man kan väl säga att regeringen började lite grann i fel ända när den tillsatte en särskild utredning 2012 med uppdrag att se över reglerna för marknadsföring av alkoholdrycker och tillsynen av e-handeln beträffande hemleverans av alkoholdrycker utan att titta på om handeln var laglig eller ej. Vägarna har varit lite krokiga för att komma dit där vi är nu, men det är viktigt att nå målet även om det tar lite längre tid och vägen är lite krokig. Jag är glad att utredningen har kommit, men jag skulle gärna vilja höra statsrådet Maria Larsson förklara om det där med endast en livsmedelskedja var ett misstag, för det kan väl inte bara handla om City Gross utan om all sådan e-handel. Jag får mer eller mindre varje dag mejl från försäljare som tycker att jag ska köpa vin från dem. Vi ser också annonser i tidningar och annat. Det är alltså mycket bredare än bara en livsmedelskedja.

Anf. 66 GUNNAR SANDBERG (S):

Herr talman! Statsrådet! Vi måste sätta hälsan i fokus när vi diskuterar alkoholpolitiken. Strategin borde utgå från att alla våra leverantörer ska ha större medvetenhet om hälsa och alkohol. En del kanske önskar att de bodde i ett land där det vore enklare att köpa sig en flaska vin en fredagskväll när man missat stängningstiden, men begränsad tillgång på alkohol ger färre alkoholskador, vilket en rad forskningsrapporter visar.

Den linjen går också WHO på när de för första gången presenterar en global strategi för att minska alkoholskadorna i världen. I strategin föreslås åtgärder som vi väl känner igen som svensk alkoholpolitik – minimiålder vid inköp, promillegräns vid bilkörning, höjd alkoholskatt, begränsade öppettider och krav på enbart licensierade butiker eller statliga monopol för att sälja alkohol. Strategin säger också att information och hälsovård är viktigt men att det är regleringar som har störst effekt.

Vilka sjukdomar orsakade av alkohol ser vi i Sverige varje år, sjukdomar som har starka samband med högt alkoholintag? Det är levercirros, bukspottkörtelinflammation, vissa cancerformer, hjärt- och kärlsjuk-

domar samt hjärnskador och andra kroppsliga skador orsakade av våld i samband med intag av alkohol. Vi vet att utövandet av våld ökar vid alkoholkonsumtion.

Herr talman! Varje år dör många av alkohol i Sverige. Enligt Socialstyrelsens statistik över dödsorsakerna 2012 dog 1 490 män och 422 kvinnor av någon alkoholrelaterad diagnos. Det är 30 män och 8 kvinnor per 100 000 invånare. När vi redan vet så mycket om alkoholens skador på människors hälsa, varför måste vi då debattera den sidan av alkoholpolitiken och inte frågan om en mer restriktiv hållning?

Anf. 67 MEERI WASBERG (S):

Herr talman! Vi socialdemokrater anser att den alkoholpolitiska modellen som vi har, där folkhälsan satts i centrum, varit mycket bra. Där är det Systembolaget som har uppdraget att ansvara för försäljningen av alkohol till konsumenterna, och dess främsta uppgift är inte att tjäna så mycket pengar som möjligt genom att öka försäljningen.

Precis som nämnades i interpellationen ställde jag tidigare en skriftlig fråga till statsrådet och fick ett svar som gick ut på att statsrådet skulle titta på den utredning som nu äntligen har kommit. I svaret redogör statsrådet också för den fortsatta hanteringen.

Det man kan fundera över är tiden, hur det kan komma sig att regeringen valde att tillsätta en utredning 2012 som lämnade sitt svar 2013 och att det nu tillsätts ytterligare en utredning som ska lämna sitt svar i sommar. Det betyder rimligtvis att svaret på en av Eva Olofssons frågor i den här interpellationsdebatten kunde ha varit att nej, det kommer inte att komma någon proposition, för utifrån det handlings sätt som regeringen här redovisar finns det ingen möjlighet att lägga fram en proposition före valet. Det tycker jag som socialdemokrat är mycket tråkigt.

Jag tror att vi i den här frågan egentligen i grunden är överens om att försöka täppa till de hål som finns i lagstiftningen och som bland annat City Gross har utnyttjat. Men att man från regeringens sida inte redan tidigare ansträngt sig eller åtminstone anstränger sig nu för att få fram en proposition i syfte att täppa till hålen är obegripligt och visar på en minst sagt låg ambitionsnivå när det gäller det här området. Det beklagar jag.

Anf. 68 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! I sak tror jag att vi är väldigt överens, och jag tycker att det är glädjande att det finns en stor konsensus om svensk alkoholpolitik och för övrigt också till stora delar om svensk narkotikapolitik. Det gör att vi, eftersom vi har denna konsensus, kan vara ganska frimodiga i vårt agerande internationellt. Den är oss till stor hjälp när det gäller att bedriva ett aktivt förebyggande arbete. Att de fina riktlinjerna i WHO:s strategi har stora likheter med svensk politik är inte en tillfällighet utan ett resultat av att vi varit ganska aktiva i det arbetet.

Det är så vi gör. Det som vi ser fungerar på hemmaplan kan vi marknadsföra också på ett internationellt plan. Tack för den konsensusinställningen i dessa svåra frågor! Den finns minsann inte på plats i alla länder, och jag är därför enormt tacksam och glad över att den finns på plats i Sverige.

Vi är även överens i vårt synsätt beträffande Systembolaget, ett detaljhandelsmonopol som vi tycker är bra. Det tjänar Sverige väl. Svenska

folket uppskattar Systembolaget mer och mer. Det får höjd nöjdhetsgrad när det gäller utbud, service och annat. Det är alltså en mycket positiv utveckling som Systembolaget haft, detta också i förhållande till hela befolkningen.

Det vi dock ser är att det hela tiden finns en kreativitet och en uppfinningsrikedom. Det växer fram nya företeelser dit lagrummet inte når. Vi har sett att när e-handeln nu börjat ta fart har vi inte haft en tillsyn av den. Därför tillsatte vi utredningen 2012, alltså just för att titta på hur vi ska tillsyna dessa delar, hur vi ska upprätthålla ålderskontrollen och så vidare. Det var det den utredningen hade i uppgift att göra. När de lämnade sitt svar till mig förra året påpekade de att det finns mer kvar som borde regleras därför att lagrummet är oklart. De exemplifierade detta i sin utredning, men de hade inte några färdiga lagförslag, eftersom detta inte legat i deras direktiv.

Utredningen skickades på remiss, och remissvaren kom in alldeles före jul. Det är väldigt många som instämmer i det som utredaren skrev: att det inte finns tydliga gränser för vad som är tillåtet och vad som inte är det. Det säger bland annat JK, Tullverket och flera länsstyrelser. En mängd remissinstanser håller med utredaren.

Ni vet alla att vi har beredningskrav. Vi kan inte lägga fram ett lagförslag om det inte gjorts en utredning. Men vi har varit ganska skyndsamma. När så många av de tunga juridiska instanserna sade att gränserna inte är tydliga mellan tillåtet och otillåtet och att det behövs ytterligare reglering tillsatte vi snabbt den här utredningen. Den fick en extremt kort tid på sig att arbeta, som ni säkert har sett, ett halvår, för att vi vill ha fram förslagen snabbt och för att vi vill ge den tydliga signalen att förmodligen inte allt kommer att vara tillåtet som finns i dag.

Detta kan man kalla för en krokig och krånglig väg, men vi har hela tiden agerat skyndsamt. Det vi har kunnat avläsa i omgivningen är att det krävs ytterligare lagförändringar.

Anf. 69 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag är också glad över att vi har en bred konsensus. Den är dock inte hundra procentig. Vi har haft diskussioner om gårdsförsäljning. Där uppskattar jag att Maria Larsson hamnar på samma linje som V, S och MP, det vill säga att Systembolagets detaljhandelsmonopol går före att vi öppnar mindre spritbutiker här och där i landet. Men de frågorna finns i flera motioner till riksdagen i dag, främst från moderater och Centerpartiet.

Det är väldigt bra att det här steget nu tas och att vi får en utredning, men Alkohollagsutredningen hade redan 2009 ett förslag om att man skulle se över och skärpa till detta. Eftersom den här lagstiftningen har funnits i Norge och Finland har det inte varit helt okänt att det går att skärpa lagstiftningen.

Det har skett en liten explosion inom näthandeln. Systembolaget har besökt socialutskottet och tagit upp näthandeln. Jag tror att det var för ungefär två år sedan man var här första gången och berättade om detta.

Jag är nöjd med att vi får en utredning. Jag hoppas att vi får en proposition så fort som möjligt. Det kanske blir en annan regering som får verkställa beslutet, men det ska verkställas, anser jag.

Jag har fortfarande inte fått svar på om det där med ”en livsmedelskedja” bara var en felskrivning. Rimligtvis måste det gälla även alla så kallade vinklubbar och försäljare av vin som finns på sociala medier, i reklam med mera och kränger vin utanför Systembolagets hank och stör. Det handlar inte om att jag som enskild person beställer och tar hem drycker, utan det handlar om att man har upplagringsplatser, bedriver en förmedling av kommersiella skäl och tjänar pengar på det. Jag vill bara ha ett svar. Man måste väl mena även dem? Det var väl bara en felskrivning i svaret?

Anf. 70 GUNNAR SANDBERG (S):

Herr talman! Statsrådet Maria Larsson säger att vi är överens i sak. Bra! Då får vi förhoppningsvis se mer av reglering av alkoholpolitiken framöver.

Alkoholkonsumtionen kostar väldigt mycket. År 2006 gjordes en beräkning av en grupp forskare gällande kostnaderna för år 2002. Man tillämpade internationella riktlinjer och metoder. Studien inkluderade kostnader och hälsoeffekter för sjukdomar och skador, sociala problem, reducerad produktion och livskvalitetsförluster. Även positiva hälsoeffekter inkluderades, till exempel minskad risk för hjärt- och kärlsjukdomar och ökad livskvalitet. För 2002 beräknades samhällets nettokostnaden på grund av alkoholkonsumtionen i Sverige uppgå till drygt 20 miljarder kronor. Om positiva hälsoeffekter inte inkluderas blir bruttokostnaden 29 miljarder kronor enligt denna beräkning.

Öppnar vi för större möjligheter att konsumera alkohol är jag övertygad om att notan blir ännu större. Vem ska betala?

Anf. 71 MEERI WASBERG (S):

Herr talman! Det låter väldigt bra att det finns konsensus. Men som Eva Olofsson redogjorde för är inte denna konsensus absolut. Det finns ett antal motioner som indikerar en helt annan uppfattning, bland annat beträffande gårdsförsäljning. Jag delar dock Eva Olofssons glädje över att ansvarigt statsråd delar vår uppfattning om vikten av Systembolagets monopol när det gäller detaljhandelshanteringen.

Maria Larsson försöker visa hur skyndsamt, snabbt och bra regeringen har jobbat, men det som är lite ledsamt är att det skramlar lite väl mycket om detta. Det fanns förslag redan 2009. Det är ganska lång tid mellan 2009 och 2014. Frågan om att lagrummet ser ut som det gör är inte okänd eller ny. Det kan inte rimligtvis ha varit en överraskning för regeringen när utredningen lämnade sitt betänkande i somras. Det är det jag menar när jag säger att regeringen helt enkelt inte har lagt manken till. Man har inte jobbat fram förslag till förändringar för att täppa till dessa hål så snabbt som man borde ha kunnat göra. Jag är mycket tveksam till att det över huvud taget skulle vara möjligt att få fram en proposition före valet, med tanke på att utredningen ska lämna sitt betänkande i juli i år. Men det är möjligt att statsrådet återkommer till det i nästa anförande.

Anf. 72 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Låt mig vara tydlig med att det inte bara är jag som slår vakt om Systembolagets detaljhandelsmonopol. Hela regeringen står bakom det. Det vill jag vara mycket tydlig med.

Jag tycker att vi alla ska räkna det som en tillgång i svensk politik att vi har en bred enighet i de svåra frågorna om drogförebyggande arbete, alkoholhantering och narkotikahandling, eftersom vi vet att detta är särskilda varor som kan drabba människor på ett väldigt smärtsamt sätt.

Det är naturligtvis också värnandet om Systembolaget som ligger i botten för det som vi nu gör. Vi vill ha en tydlig gräns mellan vad som är tillåtet och vad som är otillåtet för att kunna upprätthålla monopolet. Det finns en risk om aktörerna växer i antal. Många av de aktörer som finns, vinklubbar och andra, håller sig helt inom det lagrum som Rosengrendomen stadfäste. De riktar sig till privatpersoner. Men vi ser också nya företeelser, typ det som City Gross gör, som inte är reglerat. När städfirman vill leverera vin till fredagskvällen är vi ute på marker som vi inte har lagrum som täcker. Det är här vi måste gå in och titta.

Norge och Finland har annan typ av lagstiftning. De har också delvis annan lagstiftning i andra avseenden. Det är inte säkert att vi kan titta direkt på deras lagstiftning. Men vi skriver i direktiven till utredaren att det är möjligt att man kan hämta hem något därifrån. Det stämmer inte helt överens, men det kan finnas skäl att inspireras av varandra.

Jag vill säga något om tidsschemat. Utredningen jobbar till den 15 juli. Sedan ska den självklart gå på remiss, precis som alla andra. Det är alltid så med lagförslag att remissinstanserna måste få säga sitt. Normal remisstid är tre månader. Möjligtvis kan man korta den något; det beror på hur omfattande det blir. Men till saken hör också att det är sommartid. Det är alltså inte möjligt att få fram en proposition om detta före valet. När det gäller tillsynen räknar jag däremot med att kunna komma fram med en proposition. Vi har remissbehandlat utredningen under hösten. Men det är alltid svårt att säga på förhand hur lång tid olika saker tar. Det är ett ungefärligt tidsschema.

Som jag tror att ni förstår är det naturligtvis så att vi har arbetat så skyndsamt som vi har kunnat. Samtidigt ska man säga att volymmässigt utgör privatimporten fortfarande en ganska liten andel av den alkohol som konsumeras i Sverige.

Vi ser att alltmer av det som svenskarna dricker och totalkonsumtionen går nedåt. Men det som de dricker köper de i allt större utsträckning på Systembolaget. Det vittnar om att både service och sortiment tilltalar Sveriges befolkning.

Anf. 73 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga. När jag lyssnar här på Maria Larsson får jag intrycket att hon tycker att Finland och Norge har en för sträng alkohollagstiftning och att det ska vara tillåtet med många av dem som håller på att mejla mig och tycker att jag ska köpa vin av dem. Den ståndpunkten har inte jag.

I så fall finns det en skillnad mot Vänsterpartiet. Vi är eniga om att strama upp. Men vi är inte eniga om de modeller som finns i Norge och Finland och att det är jag som privatperson som tar hem något till mig.

Det kan transporteras emellan, men det är inte kommersiell verksamhet när det säljs vidare till andra som ska bromsas.

Jag vill ställa frågan: Är det City Gross och de andra som ska få fortsätta? När Systembolaget var hos oss första gången hade inte City Gross börjat. Då var det den andra näthandeln man varnade för, och man talade om att den växer explosionsartat.

Jag vill ställa frågan om det innebär att man vill ha en mjukare lagstiftning än i Norge och i Finland och att det är vad man ska utreda. Då har vi nog inte fullständig konsensus.

Anf. 74 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Jag kan fatta mig väldigt kort.

Det finns när det gäller vinklubbar seriösa aktörer och mindre seriösa aktörer. Det finns inom det lagrum vi har möjligheter för privatperson att köpa alkohol direkt från ett annat EU-land. En del av dessa klubbar marknadsför sig via internet. Det är under helt legala former förutsatt att de också betalar skatt i Sverige.

Det får vara svar nog. Därmed tackar jag för debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 2013/14:201 om utpekandet av fattiga barn

Anf. 75 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Peter Johnsson har frågat mig om jag verkligen anser att en fritidscheck som riktat stöd till behovande är rätt väg att gå och varför detta är att föredra framför att göra det generella välfärdssystemet starkare.

Vi vet att familjer med knappa ekonomiska resurser har svårare att ha råd att betala för sina barns fritidsaktiviteter än andra familjer. Att få delta i fritidsaktiviteter anser jag vara en god skyddsfaktor mot utanförskap. Det är utvecklande och ger en känsla av delaktighet. Därför har regeringen i budgetpropositionen för 2014 aviserat att vi vill införa en ersättning för kostnader för fritidsaktiviteter för barn i hushåll med försörjningsstöd. För att täcka kostnader för detta har medel avsatts i budgeten.

Inom Socialdepartementet har det tagits fram ett förslag till en sådan ersättning, en så kallad fritidspeng. Förslaget innebär att hushåll med barn som går i årskurs 4–9 som haft försörjningsstöd under minst sex månader den senaste tolv månadersperioden ska ha rätt till en ersättning på högst 3 000 kronor för kostnader för deltagande i regelbundna och ledarledda fritidsaktiviteter. Barnen får därmed möjlighet att utöva och utveckla sina intressen tillsammans med andra barn och vuxna.

Peter Johnsson menar att det är fel väg att gå och att det vore bättre att göra det generella välfärdssystemet starkare. Jag håller inte med Peter Johnsson utan menar att förslaget inte står i motsättning till satsningar på den generella välfärden. Tvärtom är fritidspengen ett välkommet komplement till barn som redan lever i familjer med försörjningsstöd och till de

generella åtgärder som regeringen vidtagit för att förbättra barns levnadsvillkor.

Regeringen har exempelvis höjt barndelen i bostadsbidraget under 2012 och 2014 med sammanlagt högst 975 kronor per månad för en tvåbarnsfamilj. Den 1 januari 2013 höjdes grundnivån i föräldraförsäkringen från 180 till 225 kronor per dag. Det är en reform av betydelse för unga föräldrar som inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden.

Höjda nivåer i det generella välfärdssystemet leder dock inte alltid till höjd levnadsstandard för de barn som lever i familjer som är beroende av försörjningsstöd. Försörjningsstöd är det yttersta skydds nätet i välfärdssystemet, och när bidrag höjs minskas försörjningsstödet i motsvarande mån. Riksnormen i försörjningsstödet höjdes emellertid för barn 2012 vilket innebar en höjd levnadsstandard för barnfamiljer med ekonomiskt bistånd.

Utgångspunkten för förslaget till fritidspeng är att barn i familjer med försörjningsstöd ska kunna delta i gemensamma aktiviteter med andra barn utanför skoltid och utanför det egna hemmet. Jag menar därför att det är viktigt att fritidspengen utformas som en kostnadsersättning och inte som en generell inkomstförstärkning.

Jag ser därför fram emot att under våren presentera ett förslag till riksdagen på hur en sådan fritidspeng ska utformas.

Anf. 76 PETER JOHNSSON (S):

Herr talman! Tack så mycket för svaret! Jag delar ambitionen, och det är oerhört viktigt att barn som lever med föräldrar som har försörjningsstöd ska få ökade förutsättningar att delta i det svenska föreningslivet och det civila samhället på bästa möjliga sätt.

Jag skrev interpellationen också för att den ligger bra i tiden. Precis som statsrådet säger är förslaget inte klart och utarbetat än. Min uppgift här i dag i kammaren är att påverka statsrådet att göra förslaget så bra som möjligt.

Jag är oroad över tankegången bakom fritidschecken. Vi socialdemokrater avskaffade tack och lov utpekande av fattiga barn i många sammanhang. Det visade inte minst Ulf Dageby på när han berättade om att han blev utpekad i klassrummet. Han blev befriad från skolterminsavgiften på grund av att föräldrarna inte kunde betala eftersom de var fattiga. Den skamkänsla man lade på barnen på 50-talet känner jag – om jag har fel får statsrådet rätta mig – att ni på något sätt vill återföra igen.

Ni kallar det för fritidspeng. Det handlar, precis som statsrådet sade, om 3 000 kronor per barn och år som ska gå till fritidsaktiviteten. Både du och jag vill stärka förutsättningar för barn till föräldrar som lever med försörjningsstöd. Min bild av förslaget är att barnen eller kanske föräldrarna tvingas att gå till sin förening och få undertecknat att de är medlemmar i föreningen. Sedan får de gå till socialtjänsten för att få utbetalt de 3 000 kronorna.

Jag vet att föreningslivet inte vill ha den här typen av system. De säger att det kan vara en tung administrativ börda. Men det allvarligast av alltihop är att man utsätter barnen för den typen av situation. Det är därför som det vore bättre att man stärkte det generella välfärdssystemet, och då menar jag att man ska stärka försörjningsstödet.

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

Man ska lägga mer pengar på fritidsdelen i försörjningsstödet så att alla barn får förutsättningar att vara med i olika typer av fritidsaktiviteter. Då pekar vi inte ut något barn och inte heller föräldrarna. Jag tror att de skäms tillräckligt mycket i den situation de befinner sig i, och det gäller allra mest barnen.

Min fråga till statsrådet är: Är det så som systemet är tänkt? Hur har statsrådet tänkt att systemet ska fungera?

Anf. 77 MAGNUS SJÖDAHL (KD):

Herr talman! Det är en lite märklig interpellation som har ställts. Vi har uppmärksammat ett problem och föreslår en konstruktiv lösning.

Det handlar om att barn i ekonomiskt utsatta hushåll har en mindre aktiv fritid än andra barn. Både flickor och pojkar deltar i mindre utsträckning i organiserade fritidsaktiviteter, och det vill vi göra någonting åt.

Därför kommer vi att lägga fram förslaget att införa en fritidspeng som är direkt riktad till dessa barn för att ge dem möjlighet att på samma villkor som sina kompisar delta i olika avgiftsbelagda fritidsaktiviteter.

Det är en åtgärd som välkomnas av Rädda Barnen, som i sin årliga rapport pekar på bland annat just detta problem. I rapporten lyfts också fram att barnfattigdomen minskar. Man säger också att den kommer att ha förutsättningar att minska ytterligare med de åtgärder som regeringen vidtar. Däremot var den avsevärt högre under den tid som Socialdemokraterna innehade regeringsmakten. Man kan ju undra om ni vill tillbaka till den tiden. Jag tror inte det, men man blir lite undrande när ni motsätter er ett konstruktivt förslag som skulle leda i rätt riktning. Genom detta riktade stöd försäkrar vi oss om att även de barn som lever i familjer med långvarigt försörjningsstöd får möjlighet till en meningsfull fritid.

Det finns kommuner som har infört detta, till exempel min hemkommun Lund. Där beslutades för två år sedan att införa detta, och där rådde politisk enighet. Så lyssna på era kloka partikamrater runt om i landet! Underlaget lyder: "För barn som lever i familjer med långvarigt biståndsberoende är konsekvenserna allvarliga i nuet och riskerna höga för framtiden. Barn i familjer med långvarigt biståndsberoende har sämre hälsa, högre risk för droganvändande o.s.v." I tillämpningsföreskriften står: "Bidraget betalas ut mot uppvisande av kvitto eller genom att faktura lämnas till förvaltningen."

Det är högst okontroversiellt att man får ersättning för utlägg man har haft. Så fungerar det i många andra sammanhang – även för oss. När vi haft utlägg lämnar vi in kvitto och får ersättning. Det här med att stå med mössan i hand tycker jag närmast är en vulgärargumentation i sammanhanget. Jag tycker inte att den hör hemma här. Det är helt normalt att man lämnar kvitto och får ersättning för de utlägg man har haft. Konstigare än så är det inte.

Anf. 78 JASENKO OMANOVIC (S):

Herr talman! Jag tackar ministern för svaret. Jag tackar också min kollega Peter Johnsson, som har väckt frågan. Det är en viktig fråga.

Herr talman! I går var det en idrottsgala. På denna gala prisades många av de främsta svenska idrottarna för sina insatser. Runt om i Sve-

rige satt säkert många barn och ungdomar framför tv-apparaterna som har en dröm om att stå där i Globen och ta emot ett pris.

Tyvär har en del av dessa barn inte föräldrar som kan bekosta en idrottsaktivitet och den utrustning som man behöver för att utöva en viss idrott. Hockey och längdskidåkning, till exempel, är dyra idrotter. Jag själv är ordförande i Moffe BK – en fotbollsförening. Detta är tio- och elvaåriga grabbar som vill spela fotboll och som vill bli proffs. När de kliver ut på plan kan jag se på skorna att någon har dyra fotbollsskor och att någon inte har det. Vi kan alltså redan i dag se skillnad. Och det finns de som inte är med eftersom de inte ens har möjlighet att köpa fotbollsskor.

Därför är det viktigt, herr talman, att vi alla har ambition – vilket vi också har – att skapa möjligheter för barn att vara med i idrott. Men det är oerhört viktigt att inte peka ut barn. Vi ska inte säga: Du får gå till socialen och hämta ut de här pengarna. Det gäller särskilt när man i dag, efter Alliansens sju år med innehav av makten, har plockat från vissa grupper. Man har plockat från de försäkringar som löntagare har betalat in. 100 miljarder har man plockat in till skattesänkningar. Detta är just föräldrar som råkar vara arbetslösa och som råkar ha en långtidssjukdom och som på grund av detta blir utförsäkrade och hamnar hos soc. Därför ska de i sin tur vara tvungna att peka ut sina barn. Det tycker vi förstås är fel.

Därför måste man kunna bygga ut generella system så att ingen behöver pekas ut. Inget barn ska behöva pekas ut. Det är det som är viktigt, herr talman. Vad jag förstår är inte detta något färdigt förslag som ligger på bordet, men av det vi vet hittills kan jag säga att detta för mig känns som en statlig välgörenhet. Jag tycker att det är fel att staten håller på med välgörenhet, för alla de föräldrar – i det här fallet – som har blivit arbetslösa och sjukskrivna har betalat in en avgift under den tid då de har haft jobb. Den allmänna löneavgiften har de också betalat, och den går till skattesänkningar till dem som tjänar pengar. De har betalat in till sin försäkring, och nu får de inte ut något på den. Nu får de inga försäkringspengar så att de kan klara av att ge sina barn förutsättningar att vara med i idrotten.

Anf. 79 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Om jag ska säga en positiv sak med detta är det att jag tycker att det är bra att man tar upp situationen för barn som lever i familjer med försörjningsstöd. Det är många barn som gör det, och det är många som gör det inte bara i några månader. Den grupp som har försörjningsstöd i tre år eller mer växer. Det som ändå är negativt när vi talar om att regeringen gör mycket för att barn inte ska leva i familjer med försörjningsstöd är att vi har många barn och föräldrar som hamnar på socialkontoren när de egentligen skulle finnas i våra trygghetsförsäkringar. De belamrar i stället socialkontoren, där man ska jobba med dem som har sociala problem och behöver socialt stöd.

När man lever länge på försörjningsstöd blir det så att mycket slits under denna lite längre period. Man behöver då hjälp med sådant som man kanske inte behöver när det handlar om tre fyra månader. Det blir så att man under en lång period får leva med väldigt lite pengar. Dessa barn stängs då ute från sådant som andra barn kan göra.

Vi har ett annat förslag från Vänsterpartiet: Vi höjer normen för varje barn med 300 kronor i månaden, och vi sätter inte gränsen mellan fjärde och nionde klass. Det gör vi därför att alla barn behöver möjlighet till social stimulans, att göra saker med andra och att göra saker med familjen. Det är ett förslag som stämmer bra med Malmökommissionens förslag, som innebär just att man ska kunna göra sådant här på kommunal nivå.

Det är inte bara föreningsaktiviteter som vi tycker är viktiga. Det kan handla om att man ska kunna gå på en barnfilm som jag tycker är bra med mitt barn, precis som andra föräldrar gör. Ett lite äldre barn eller ungdom ska kunna hänga med sina kompisar på bio och inte vara utestängd från det av ekonomiska skäl.

Jag tycker att det man gör här är en kontrollerande verksamhet. Man bygger upp en form av misstro mot de familjer som lever på försörjningsstöd. Det fanns tider när familjerna fick matkuponger, och det gick att känna igen barn som levde i familjer med försörjningsstöd på att de hade speciella kläder och jackor som de fick hämta i vissa affärer. Det byggde också på att man inte trodde att föräldrarna skulle se till att barnen fick det de skulle och att man skulle kontrollera.

Det är detta jag har mest emot förslaget: Det gäller inte andra barn, och man bygger upp det kontrollerande och stigmatiserande systemet när man i stället kan göra som vi i Vänsterpartiet gör och höja normen för varje barn med 300 kronor i månaden. Det kostar några miljoner mer. Dessa lägger vi där, och vi har finansierat dem.

Det handlar om synsätt på människor som lever på försörjningsstöd, på familjer som lever på försörjningsstöd och på de barn som finns där. Jag tycker också att det handlar om synsättet att man ska kunna göra saker som att gå på bio, göra en utflykt eller något annat som kostar lite extra och som man inte kan göra. För min del tycker jag att detta att gränsen sätts vid föreningsaktiviteter också lite grann begränsar vad man får göra med pengarna. Man ska kunna använda pengarna till föreningsaktiviteter, men det allra bästa för en viss familj är kanske att de kan göra den där badutflykten till Göteborgs skärgård och ha råd med matsäck och annat som man kanske inte har råd med annars. Man kanske också kan göra annat ihop med familjen och barnen som man tycker är viktigt.

Låt bli att ha det här kontrollerande synsättet, och se till att ge ökade möjligheter för alla barn att göra någonting bra själva, med kompisar eller tillsammans med sin familj.

Anf. 80 MEERI WASBERG (S):

Herr talman! Jag tycker att det är glädjande att regeringen ändå ser de här barnen. Det får jag lov att säga. Men vi har helt olika idéer om hur, och kanske också varför, man ska göra det här. Belastningen på försörjningsstödet har ökat katastrofalt, skulle jag vilja säga, under den period som alliansregeringen har suttit vid makten. Vi kan se hur personer enbart därför att de är arbetslösa och a-kassan tar slut hamnar i behov av försörjningsstöd. Har man barn blir också de beroende av försörjningsstödet.

Vi tror, från socialdemokratiskt håll, att det vore mycket bättre att höja försörjningsstödsnormen i stället för att hitta på än den ena och än den andra och sedan möjligtvis också den tredje lilla specifika delen när

det gäller försörjningsstöd. Barnen är inte annorlunda. Barnens behov av att få likvärdiga förutsättningar för att kunna ha en aktiv fritid är likadant oavsett om deras föräldrar har arbete eller är sjukskrivna, arbetslösa eller har försörjningsstöd.

Det som också är mycket intressant i det här är att vi ofta från den borgerliga kanten får höra om vikten av att människor får bestämma saker och ting själva och att det inte ska vara så mycket förmynderi från samhällets sida. I den här frågan däremot verkar det vara helt fritt fram för en form av förmynderi. Föräldrar som har försörjningsstöd är antagligen inte sämre på att bestämma vad som är bra och mindre bra för sina barn än föräldrar som har andra typer av inkomster. Varför ska just de här föräldrarna inte få möjlighet till självbestämmande i den här frågan?

Jag kan inte låta bli att förundras lite grann över Magnus Sjödahls anförande, herr talman. När man lyssnar på det undrar man vad skillnaden skulle bli. Det låter som att det redan är så i dag.

Avslutningsvis skulle jag vilja att statsrådet preciserar vad det är som gör att just de här föräldrarna inte skulle vara kapabla att ta kloka beslut gällande sina barn och deras fritid jämfört med andra föräldrar. Det är precis det som det kokar ned till när man pratar om den här fritidschecken.

Anf. 81 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Det här är en diskussion som uppenbarligen väcker många deltagare så här på kvällskvisten. Många barn har en dröm. Många barn har intressen och talang. Det vi kan se i statistiken är att barn i familjer med ekonomiskt försörjningsstöd är underrepresenterade i de föreningsaktiviteter som pågår varje dag i vårt land. Jag vill att alla barn ska ha möjlighet att utveckla sin talang och sina intressen. Jag vill att varje barn ska ha det.

Det många av er gör här i talarstolen är att ni antar ett vuxenperspektiv. Ni vägrar att ha ett barnperspektiv. Vi destinerar pengarna till barnen. Ni, en del av er, vill lägga pengarna hos de vuxna och tror att man i ett hushåll som har det ekonomiskt knapert varje månad ska lägga undan pengar till föreningsavgiften som man betalar vid *ett* tillfälle eller att föräldrarna till de 395 000 barn som vi talade om i förra interpellationsdebatten som lever i ett hem där det kanske finns missbruk eller riskbruk ska avsätta pengar till just fritidsaktiviteter.

Vi vågar ha det tydliga barnperspektivet och säga: De här pengarna är destinerade till barn som ska få utveckla sin talang och sina intressen. Ni vägrar att se barnperspektivet i det. Ni vidmakthåller vuxenperspektivet, som vanligt, skulle jag vilja säga. Jag är förvånad över Socialdemokraternas agerande och ställningstagande i den här frågan. Ni vägrar att se barnen.

Vi har skickat ut frågan på remiss till olika barnrättsorganisationer. Rädda Barnen tillstyrker förslaget. Allmänna Barnhuset välkomnar förslaget. Bris tillstyrker det. Verdandi ser positivt på förslaget som ett komplement till generella insatser. SKL tillstyrker det, och det gör för övrigt också socialdemokraterna i SKL.

Jag är förvånad. Jag är förvånad över att Socialdemokraterna för en diskussion som faktiskt går decennier tillbaka i tiden. Det finns naturligtvis massor av sätt att göra det här på som inte blir ett dugg stigmatise-

rande. Det handlar om möjligheter för de här ungarna som de inte har i dag. Jag är övertygad om att deras talanger och deras intressen kan bli till stor glädje för dem själva och för andra om de får chansen att utveckla dem.

Det är ett tydligt vuxenperspektiv som ni har. Jag är förvånad.

Anf. 82 PETER JOHANSSON (S):

Herr talman! Det började bra, men i och med statsrådets avslutning blir man mer och mer häpen över hur regeringen tänker. Statsrådet säger att vi inte skulle sätta barnperspektivet främst. Det är ju precis det vi gör. Vi säger: Peka inte ut de här barnen! De har det tillräckligt svårt ändå. Vi håller med om att de ska ges förutsättningar att vara med i föreningslivet. Vi satsar över 300 miljoner mer i vår budget att ge till Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv för att skapa förutsättningar för ett mer jämställt Idrottssverige och Friluftslivssverige. Regeringen satsar inte en krona mer på idrotten på det sättet. Det finns pengar som vi lägger på det sättet, men vi säger också: Se till att skapa förutsättningar för att försörjningsstödet generellt ska öka.

Vi litar faktiskt även på människor i samhället som har det problematiskt. Vi litar på att de också värnar om sina barn. Alla kanske inte gör det, men merparten gör det. Vi säger att det är bättre att familjerna får förutsättningar att ge barnen den trygghet och känsla som det ger att vara med i en föreningsverksamhet. Vi betalar det priset i stället för att peka ut barnen och låta dem gå till föreningen som får en administrativt stor uppgift att skriva ut en massa kvitton som man sedan ska gå till socialen med för att lösa ut pengar.

Min pappa, som inte finns kvar längre, berättade för mig att på 40-talet fick barnen som var fattiga, precis som Eva sade förut, en liten check, fast det var ett kvitto, och så fick de stå i en specifik kö för att få mat på lunchen medan de andra barnen fick gå i en annan kö, eftersom de hade med sig en femöring eller en 15-öring, eller vad det nu kostade. Man pekade ut de barn som hade det svårt och mest bedrövt och menade: Ja, antingen får ni skylla er själva eller skapa förutsättningar för att kunna fungera.

Det här är ett typiskt välgörenhetstänk. Det intressanta är att de stora organisationer som ska ta hand om det här systemet, Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv, säger: Nej, vi vill inte ha det här. Det är väldigt konstigt att de, som ska vara de stora administratörerna i detta, inte vill ha det här systemet.

Tänk om, gör om, gör nytt och skapa förutsättningar för att detta ska bli ett bra förslag. Vi är överens med er om att de här barnen behöver de ekonomiska förutsättningarna att vara med i föreningslivet, men gör det inte på det här sättet.

Anf. 83 MAGNUS SJÖDAHL (KD):

Herr talman! Jag håller naturligtvis med om att det är viktigt att det inte blir något utpekande av barn som redan befinner sig i en utsatt situation. Jag vill betona att det är viktigt att detta utformas på ett klokt sätt. Men jag förstår inte riktigt problemet ändå. Min erfarenhet är att när man betalar någonting, oavsett om det är i affären eller någon annanstans, får man ett kvitto. Det var en ny upplevelse när jag handlade ett kilo äpplen

på torget häromdagen och till och med där fick ett kvitto. Det är helt normalt. Man får ett kvitto när man betalar någonting, och sedan kan man ha möjlighet att få ersättning för det.

Jag förstår inte att det ska göras så stort och så konstigt att man först får kvitto på ett utlägg och sedan får ersättning för det, alternativt att man, som i mitt exempel från Lund, lämnar fakturan direkt till förvaltningen, som sedan betalar den.

Detta var ett exempel från Lund. Det finns 289 kommuner till i landet. Jag känner inte till exempel från några andra, men det är möjligt att det görs på samma sätt på något mer ställe. Vi vill dock försäkra oss om att det införs i hela landet och att alla barn, oavsett var de bor och vilka kommunpolitiker som finns där, ska ges samma möjligheter. Det är därför vi tar det här initiativet.

I den bästa av världar skulle kanske inte detta behövas, men vi är inte där och lär väl aldrig komma dit heller. Vi täcker upp brister där vi ser dem.

Det finns ett uttryck som lyder: Gör inte det goda till det bästas fiende. Här finns något som vi vill göra något åt. Naturligtvis hade det varit allra bäst om det inte hade behövts något försörjningsstöd eller någon fritidspeng över huvud taget, men här finns något som vi vill göra något åt. Jag vill fråga: Är det något slags vallöfte att ni vill avskaffa detta om ni får möjlighet, alltså att ni vill försäkra för barn som lever i familjer med försörjningsstöd? Kommer ni att göra det om ni får möjlighet?

Anf. 84 JASENKO OMANOVIC (S):

Herr talman! Jag blev lite bekymrad när jag hörde ministern här berätta att det finns föräldrar som har det dåligt ställt ekonomiskt och därför inte vet vad som är bäst för barnet. Därför ska ett departement, ett statsråd eller riksdagen bestämma vad som är bäst för barnet. Ska det komma från en kristdemokrat? Det låter faktiskt lite skrämmande: Föräldrarna vet inte vad som är bäst för barnet, för de har det lite dåligt ställt ekonomiskt.

Jag är förälder, och jag utgår från att alla föräldrar älskar sina barn mest av allt. De vill det bästa för sina barn. Därför tycker jag att det här är väldigt dåligt. Jag hoppas att statsrådet förklarar lite närmare vad hon har tänkt med att man om man har det lite dåligt ekonomiskt inte vet vad som är det bästa för barnen och inte prioriterar det bästa för barnen.

Att många har det dåligt ekonomiskt i Sverige i dag är på grund av att man i det här landet de senaste sju åren inte har prioriterat rätt åtgärder. Därför ökar försörjningsstödet.

Ett ord som inte fanns innan Alliansen kom till makten är ”utförsäkrad”. Det finns i dag, och inte bara ordet. Det är 75 000 personer som är utförsäkrade i dag, och en hel del av dem är föräldrar till barn som inte har möjlighet att vara med på olika aktiviteter.

Anf. 85 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Nej, statsrådet och Magnus Sjö Dahl, det är just ett barnperspektiv vi har. Vi i Vänsterpartiet har lagt fram ett förslag om 300 kronor mer i månaden för alla barn – inte bara för dem som går i fjärde till nionde klass. Det innebär att vi faktiskt satsar mer, och vi gör det

utifrån ett barnperspektiv men också utifrån en syn på socialt arbete och på människor som lever med försörjningsstöd.

Hur jobbar man då? Jo, man jobbar med att människor faktiskt ska klara sin ekonomi framöver den dagen de inte lever på försörjningsstöd. Man jobbar med att de ska bli av med sitt riskbeteende och missbruk och klara sin ekonomi.

Jag tror att det är oerhört viktigt att komma ifrån denna både morali-serande och kontrollerande syn på socialt arbete som regeringen ger uttryck för. De här människorna kommer sedan i sina familjer att leva på en inkomst som kanske är lite låg men som inte är försörjningsstöd. Då tror statsrådet och Magnus Sjödahl att det betyder att barnen inte får vara med i föreningsverksamhet, och då försvinner alla pengar till barnen över huvud taget. Om det problemet finns gäller det att jobba med det hela vägen. Det är det socialarbetarna är till för.

Om man inte tror att människor som till exempel har missbruksproblem ser till att barnen får pengar att göra något för, hur ska man då kunna tro att de ser till att barnen får kläder och mat? Det kan man fråga sig. Ska vi börja med kuponger där igen?

Nej, det här handlar om att ha ett barnperspektiv och en syn på socialt arbete där man bygger upp och satsar på människors förmåga att göra det bästa möjliga av de pengar de får. Har de problem ska de kunna bygga upp ett sätt att klara detta själva. Det är ett tydligt barnperspektiv.

Anf. 86 MEERI WASBERG (S):

Herr talman! Statsrådet Maria Larsson tar i ända från tårna och säger att hon är förvånad. Jag kan dela hennes förvåning, fast kanske åt andra hållet. Jag tycker att det är lite stort – eller möjligtvis litet – av ett parti som säger sig stå för barnperspektivet och vill göra barnkonventionen till svensk lag och som sitter i regeringen men inte lyckas manövrera dessa förslag genom regeringskorridorerna. Man står här och säger att det saknas barnperspektiv när vi snarare vill se alla barn utan att riskera att stigmatisera dem vars föräldrar tillfälligtvis eller under längre tid har försörjningsstöd. Många av dem har försörjningsstöd till följd av att våra socialförsäkringssystem i övrigt – arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring och så vidare – inte fungerar så bra som de skulle kunna, vilket är en effekt av den politik som regeringen för.

Det går nog an att stå i talarstolen och tala om vikten av att alla barn får möjlighet att utveckla sina drömmar, talanger och förmågor, men man måste också göra detta möjligt utan att det får oönskade effekter i form av att dessa barn utpekas ytterligare.

Jag noterar speciellt att statsrådet avstod från att svara på frågan hur man ser på dessa föräldrar som föräldrar. Varför skulle föräldrar som har försörjningsstöd vara sämre på att tillvarata sina barns intressen än andra föräldrar? Vad är det som händer på vägen från det att man har ett arbete till det att man blir arbetslös, får arbetslöshetsersättning, ramlar ur den försäkringen när dagarna är slut och sedan går på försörjningsstöd? Vad är det som gör att de föräldrarna helt plötsligt inte längre kan tillvarata sina barns intressen?

Anf. 87 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Det är viktigt, för det har inte riktigt framgått i debatten hittills, att framhålla att inte minst Rädda Barnens mätningar nu visar att barn i ekonomisk utsatthet minskar i de flesta av landets kommuner. Denna statistik är från 2011. Efter det har regeringen fattat ytterligare beslut om höjda bostadsbidrag, satsningar på jobbstimulans och höjning av föräldrapenningen för dem med grundnivå. Detta bör leda till att antalet fattiga barn eller barn i ekonomisk utsatthet – jag tycker att det är bättre att säga så – minskar.

Jag har träffat ganska många sådana barn, som har berättat för mig att de tycker att ”barnfattigdom”, som myntades som politiskt begrepp av oppositionen, är ett förfärligt uttryck som sätter dem i skuld. Det är inte mitt fel att mamma eller pappa har dåligt med pengar, säger de.

Återigen: Barnperspektivet är det viktiga här. Jag tycker att ni som säger nej till den här reformen ska ställa er frågan hur det kommer sig att alla de organisationer som företräder barnen – Bris, Rädda Barnen, Verdandi och Allmänna Barnhuset – tillstyrker den här reformen, för de har betraktat frågan ur barnens perspektiv. De har liksom jag sett i statistiken att så många av de här barnen inte kommer med i fotbollsklubben eller i simskolan.

Skillnaden för de här föräldrarna, som säkert älskar sina barn och vill dem väl, är att de har en trängre ekonomisk situation.

Nu säger vi att vi vill att de här barnen ska få förverkliga sina drömmar och sina intressen. Då blir det en specialdestinerad summa. Jag tycker att ni överdriver dramatiskt hur utpekande det skulle vara. Det är just den här enkelheten. När man betalar en föreningsavgift får man ett kvitto. Så brukar jag göra på gymnastikklubben. Jag får ett kvitto där. Det är inte särskilt konstigt att man kan ta med sig det till socialförvaltningen.

För övrigt har vi inte fastställt exakt hur det här ska gå till. Det kanske ska finnas en kommunal frihet. Fråga era partikamrater i Lund vad de såg för positivt med det här systemet och hur det har fallit ut! Både Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i Lunds kommun har tillstyrkt det här. Det har varit konsensus om det. Och i SKL, där kommunpolitikerna finns, som företrädare för Socialdemokraterna, har man också tillstyrkt det här. De som finns ute i kommunerna, som möter verkligheten och som förhoppningsvis möter barnen – jag hoppas att vi är många som gör det som politiker – ser behovet, och de ser att det här skulle kunna fylla en funktion.

Anf. 88 PETER JOHNSON (S):

Herr talman! Först måste vi vara överens om en sak. Jag tror att vi allihop i den här kammaren just nu vill att alla barn ska ha det så bra som möjligt, och specifikt barn med föräldrar som lever på försörjningsstöd. Det är ingen som har sagt att de barnen ska ha det sämre. Jag har i alla fall inte hört någon säga det här i talarstolen. Det vi säger är att vi har olika lösningar när det gäller att skapa förutsättningar för detta.

Jag sade i mitt förra anförande att vi satsar över 300 miljoner mer på idrottsrörelsen. Jag tror att idrottsrörelsen rent generellt också bryr sig om barn. Jag hoppas inte att Karin Mattsson Weijber och övriga i Riksidrottsförbundet lyssnade på debatten när statsrådet sade: Nej, det är bara de som har sagt ja till det här förslaget som bryr sig om barn. Det var ett

ganska skarpt uttalande. Jag tror att statsrådet får dra tillbaka det uttalandet i en snar framtid.

Det gäller inte bara föreningsavgiften. Det handlar också om mycket annat. I dag kostar det ca 10 500 kronor att spela ishockey för ett barn. Fotboll kostar ungefär 3 700 kronor om året, med alla olika kostnader det för med sig. Det är självklart att det inte bara är föreningsavgiften som måste betalas för att man ska kunna vara med i en fritidsaktivitet. Nu löser föreningarna det på olika sätt. Man byter utrustning och liknande saker med varandra för att barn ska kunna vara med och även kunna vara med i de dyra sporterna.

Men, som sagt: Gör inte det här förslaget, när ni nu jobbar fram det, till ett förslag som gör att vi pekar ut de barn som har det allra sämst i Sverige i dag, utan skapa förutsättningar för att de ska få ha drömmar om idrott och utvecklas tillsammans med kamrater som inte lever med försörjningsstöd! Men då behöver de kamraterna inte veta att de barnen lever med försörjningsstöd och föräldrar som är fattiga. Det samhället vill jag nämligen inte ha. Jag hoppas att förslaget, när det läggs fram, är utifrån förutsättningen att vi värnar om barnen.

Anf. 89 Statsrådet MARIA LARSSON (KD):

Herr talman! Att säga att man vill barn väl är lätt. Det gör många. Det gör nästan alla. Det svåra kan vara att komma på *hur*, så att det verkligen gör skillnad för barnen.

Jag är övertygad om att en fritidspeng ger möjlighet för betydligt fler barn att förverkliga sina drömmar och att utveckla sina intressen och talanger än en ytterligare höjning av det generella stödet. Det är vår bedömning. Och jag är fullständigt övertygad om att så kommer att bli fallet.

Tack för debatten, och tack för det stora engagemanget i denna fråga!

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 2013/14:189 om regeringens misslyckade exportstrategi

Anf. 90 Statsrådet EWA BJÖRLING (M):

Herr talman! Börje Vestlund har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att nå målet om fördubblad export. Jag välkomnar interpellantens engagemang för exportutvecklingen eftersom det är en central komponent för svensk tillväxt, sysselsättning och välfärd. Interpellanten nämner min vision om att den svenska exporten ska fördubblas och menar att den exportutveckling som vi sett sedan 2010 skulle bero på att regeringens exportstrategi misslyckats.

Detta stämmer naturligtvis inte. Visionen för den svenska exporten har sin grund i det ökade behovet av krafttag för att underlätta för svenska företag att göra internationella affärer i kölvattnet av finanskrisen. Jag vill dock korrigera interpellanten och påpeka att visionen, när den lanserades, tog sitt avstamp i 2009 års siffror. Under tidsperioden 2009–2012 växte varuexporten med närmare 18 procent. Självklart hade jag hoppats att ökningen skulle ha varit större. Det finns flera förklaring-

ar till att så inte varit fallet, inte minst den svaga tillväxten på våra viktigaste exportmarknader i Europa.

Regeringen arbetar aktivt på flera plan för frihandel och för att stärka den svenska ekonomins konkurrenskraft. Grundbulten i exportvisionen är inte det övergripande målet, utan det konkreta innehållet. Här har vi identifierat 40 åtgärder som genomförs löpande för att bistå i visionens förverkligande.

Det handlar bland annat om att driva på för handelsliberaliseringar inom EU, globalt och mot stora och viktiga marknader. Glädjande nog kunde vi efter tolv års förhandlingar nyligen nå ett avtal inom Världshandelsorganisationen, WTO. Det handlar också om att EU:s tjänstedirektiv genomförs så brett och omfattande som möjligt så att handelspotentialen på området frigörs från nationella regleringar och särkrav.

Exportfrämjandet måste fokusera på de marknader där statliga insatser kan göra störst nytta, det vill säga marknader som har stor köpkraft, stark tillväxt, visar på exportpotential från svensk horisont och där företagen har ett särskilt behov av offentligt stöd. Vi har därför i en sammanvägd bedömning identifierat 20 länder där vi gör extra främjandeinsatser framöver. Dessutom har Sverige bidragit till att få EU att inleda frihandelsförhandlingar med viktiga länder som USA, Japan och Indien.

Det är viktigt att små och medelstora företag på hemmaplan känner till och utnyttjar det exportstöd som finns. Därför har regeringen sett till att Business Sweden kan anställa fler regionala exportrådgivare, inte minst i Norrlandslänet, samt att Exportkreditnämnden gör sina exportkrediter mer kända bland mindre företag.

Regeringen arbetar kontinuerligt för att effektivisera statens insatser för att främja svensk internationalisering. Det var mot denna bakgrund som vi valde att vässa organisationen för export- och investeringsfrämjandet genom en sammanslagning av Exportrådet och Invest Sweden.

För att fördubbla exporten måste vi också förnya exporten. Därför lyfter regeringen fram nya och delvis underutnyttjade exportsektorer, till exempel genom särskilda satsningar på kreativa näringar såsom musik, mode, design, litteratur, marknadskommunikation och dataspel.

Herr talman! Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att stärka och effektivisera det svenska näringslivets möjligheter till ökad internationalisering. Grunden utgörs av starka och stabila statsfinanser samt ett förbättrat jobb- och näringslivsklimat i Sverige.

Anf. 91 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Jag vill först be att få tacka för svaret. Svensk handelspolitik diskuteras sällan i kammaren. Det är viktigt att bryta argumenten kring den fråga som för Sverige är avgörande när det gäller om vi i framtiden ska kunna ha en tillväxt som skapar välstånd.

Ibland sägs det i debatten att arbeten skapas i nya och växande företag. Ja, det är visserligen sant, men vi borde lägga till i de diskussionerna att arbeten också skapas genom progressiva handelsinsatser. Med tanke på det handelsberoende vi har är detta en fråga som diskuteras alldeles för sällan. Möjligen kan det bero på att frågan inte är särskilt partiskiljande just i vårt land. Vi tycker att frihandel är viktigt. Sedan har vi lite olika ingångar i det.

Herr talman! Jag vill först invända mot att man säger att våra exportmarknader har haft en svag tillväxt. Det är inte riktigt sant. I de för Sverige stora exportländerna, bland andra Tyskland och Norge, är det inte tillväxten som har varit det stora problemet. Det har funnits stora problem i Europa, men inte där Sverige har sina starkaste exportmarknader.

Herr talman! Riksrevisionen har granskat regeringens främjandeverksamhet för export, och det riktas en omfattande kritik mot styrningen av främjandeverksamheten. Det finns ett antal aktörer som i dag arbetar med exportfrämjande, och det saknas samordning mellan dessa aktörer. Det kan med fog påstås att den ena handen inte vet vad den andra gör.

Statsrådet Björling har på UD:s hemsida publicerat sin exportvision som en plan om 40 åtgärder för att fördubbla exporten. Problemet med exportvisionen är att regeringen inte har fattat beslut om den. Därigenom känner sig knappast andra än statsrådet själv och hennes medarbetare bundna av den.

Herr talman! Vid närmare genomgång av åtgärderna för att genomföra exporten finns flera lovvärda insatser. Problemet med flera av dem är att det är omöjligt att säga på vilket sätt de påverkar exporten den närmaste tiden. Flera åtgärder som är markerade som klara är mycket svåra att mäta, det vill säga vad eller ens om de ger ökad export. Utan att gå in i någon form av ideologisk polemik i denna fråga kan vi notera i punkten 7, om att uppmuntra handelsliberaliseringar, att förslag på ett antal förändringsåtgärder har lämnats till WTO. Det kan anses behjärtansvärt om man är moderat och om man tror att liberaliserade marknader alltid innebär ökad handel. Om man har en annan uppfattning kanske det inte framstår som lika självklart.

Sedan finns åtgärder som definitivt inte har ett dugg med ökad export att göra. Jag tänker på punkten 32 om svenska matupplevelser på utlandsmyndigheter. Åtgärden är att ambassadkockarna har erbjudits utbildning i svensk matkultur och svenska matvaror. Jag som har ett matintresse tycker att detta är bra. Men hur detta kan öka matexporten med så mycket som en enda liten västerbottenost är nog skrivet i stjärnorna.

Det som behövs är en stabil och väl förankrad exportstrategi, det vill säga en strategi för olika aktörer inom exporten som finns representerade på det ena eller andra sättet. Den måste kännas igen av de stora och små svenska företagen som en grund som kan mätas, till exempel hur många företag som har fått exportrådgivning i strategier vid ekonomisk kris i en bransch eller region.

Är statsrådet beredd att ta fram en riktig exportstrategi som är förankrad i näringslivet och de egna myndigheterna som dessutom finns i form av åtminstone ett regeringsbeslut?

Anf. 92 STAFFAN ANGER (M):

Herr talman! Vi kan konstatera att det har varit en ruggig nedgång i ekonomin i världen. När Sverige nu har en export som uppgår till drygt 50 procent av bnp – vilket vi är glada för – är det bara att konstatera att åtgärderna som vidtas för exporten är i väsentlig grad viktiga för vår välfärd och för att kunna betala vår allmänna sociala verksamhet.

Jag håller inte riktigt med föregående talare om exporten till Europa. 70 procent av svensk export går till Europa. Där har det fränsett något land sett illa ut de senaste åren. Jag vill också passa på att gratulera han-

delsministern till bra resultat under tiden 2009–2012 med en ökning på 18 procent. Det är utomordentligt bra när jag vet vilken kraftig lågkonjunktur vi hade redan under de åren och som fortsatte in i 2013.

Målet om att fördubbla exporten är helt riktigt. Vi måste få Sverige att förstå att exporten är livsviktig för vår verksamhet.

Det finns nya marknader att ta, men vi ska ha klart för oss att det råder en oerhört hård konkurrens på världsmarknaden. Konkurrensen är stenhård. Det sker en snabb transfer av teknik till länder i framför allt Asien, till exempel Korea och Kina, men även till Indien, Latinamerika, Brasilien och nu även till Afrika. Sverige som land måste satsa ännu mer på utbildning, att få fram ingenjörer och innovationer för att klara konkurrensen framåt i tiden.

Det är också viktigt att vi med hjälp av våra ingenjörer tar fram produkter. Sverige är ett innovativt land. Vi ligger på topp i världen i att ta fram innovativa produkter, och vi måste förstärka den tekniska försäljningen. Min erfarenhet efter 30 år på världsmarknaden är att tekniskt bra produkter säljer bra med goda marginaler. Om de kan förnyas löpande blir det bra affärer.

Handelsministerns 40 viktiga punkter är utomordentligt bra. Det betyder mycket om vi kan få in dem i det svenska tänkandet och den svenska organisationen. Vi kommer att se en skarp uppgång kanske inte under 2014 men definitivt under 2015.

Det har varit full fart med Ewa Björling som handelsminister. Jag är glad att mina kolleger tycker att Sverige har en mycket bra handelsminister. Hon har framför allt drivit fram Europapatentet, som vi så väl behöver. Det är viktigt att skydda våra immateriella tillgångar. Här stjäls teknik – det ska ni ha klart för er – runt om i världen. Det är framför allt fråga om Kina, men även andra länder kopierar i stället för att själva utveckla produkterna.

Det är också ett bra initiativ att vi arbetar vidare med handelslinjen. Vi behöver frihandel i Sverige. Sverige är det land i världen som förlorar mest om det inte finns frihandel. Det är enda möjligheten för Sverige att fortsätta ha en bra välfärd och växa. Jag ser med stort intresse på förhandlingarna mellan Europa och USA, som jag hoppas kommer att bli klara snart. Det finns mycket att vinna på förhandlingarna, till exempel att få bort inte bara tullar utan även andra speciella avtal.

Anf. 93 Statsrådet EWA BJÖRLING (M):

Herr talman! Låt mig börja med de exempel Börje Vestlund tog upp inom EU. Majoriteten av den svenska exporten går till EU. Visst är det viktigaste landet Tyskland – Norge tillhör ju inte EU. Norge och Tyskland är våra viktigaste exportländer.

Det kunde ha sett bättre ut i Tyskland under den gångna krisen. Det är flera andra länder som har drabbats oerhört hårt av EU:s skuldskris. Ett exempel är att Sverige har halverat exporten till Grekland sedan 2009. Det finns fler liknande exempel. Naturligtvis är vi starkt påverkade av vår omvärld, inte minst Europa eftersom majoriteten av exporten går dit.

Vi har vidtagit många av de åtgärder som Riksrevisionen har föreslagit, men det finns också saker i rapporten som är missvisande. Bland annat har Riksrevisionen undersökt främst företag som verkar i Stock-

holm. Det är mycket av ett Stockholmsperspektiv. Ute i landet finns helt andra problem.

Varför ger jag detta som exempel? Jo, det är viktigt att understryka att det ligger ett gediget arbete bakom de 40 åtgärderna. Vi har talat med olika exportorganisationer och myndigheter. Jag har själv rest runt i Sverige och besökt över hundra företag. Vi har lyssnat till vad som behövs mest. Det finns mycket kunskap bakom vilka åtgärder som ska prioriteras mest.

Jag är naturligtvis också glad att höra att Börje Vestlund och jag har något gemensamt, nämligen att vi båda tycker om västerbottenost. Men jag håller inte med om att det inte skulle vara främjande att också syssla med livsmedelsexport ut till världen. Ett bra sätt att visa det är naturligtvis att vi är duktiga på livsmedel. Där skiljer vi oss åt definitivt.

Vidare kan jag berätta att vi har bestämt att vi ska fokusera på de 20 viktigaste marknaderna när det gäller offentligt främjande. Det är något som vi har tagit fram alldeles nyligen, också efter en gedigen analys. Det är en ekonomisk analys där vi har tittat på ekonomisk storlek på landet i dag, ekonomiska tillväxtutsikter fram till 2020, grad av ekonomisk frihet och naturligtvis särskild exportpotential för svenska företag. I dessa länder vill vi ha ett vässat främjande där vi vill satsa ytterligare resurser för att svenska företag ska kunna hävda sig bättre där när det gäller export. Allt detta är tänkt i förhållande till likvärdiga länder. Återigen är det Tyskland och Finland där vi har en liknande exportpotential.

Vi försöker hela tiden arbeta med att förfina och vässa våra främjanden.

Vi hade ett möte i dag på UD tillsammans med alla våra geografiska främjare. Alla utlandsmyndigheter har fått föra in vad deras främjandeplan är framåt, 2014–2016. Där har vi bett om specifika målformuleringar och mer generella mål för främjandet.

Det här är en väldigt svår fråga, precis som Börje Vestlund var inne på. Det är svårt att mäta främjande, framför allt det som är långsiktigt främjande. Vi jobbar hela tiden på det, och jag tycker att vi har nått stora framsteg i att bli bättre och tydligare. Men naturligtvis finns det väldigt mycket jobb kvar att göra.

Anf. 94 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! För att börja med matexporten ska jag säga att jag också tycker att det är en väldigt viktig fråga. Vi har många matprodukter i Sverige som skulle kunna bli stora på en internationell marknad. Det var kanske slarvigt uttryckt av mig, men min poäng var att bara att man utbildar kockar i ambassader tror jag inte gör att vi säljer många fler västerbottenostar eller någon annan bra svensk produkt. Det var min poäng, och det är det som är anfört här.

Man säger att exporten till Grekland har gått ned väldigt. Men hallå: Hur många procent av vår export går till Grekland? Det är inte särskilt mycket. Exporten har gått ned de tre första kvartalen med 8 procent. Grekland kan möjligen stå för en liten, liten del, möjligen ett par tiondelar av dessa procent. Det är inte ett hållbart argument. Sedan kan jag säga att visst, på sikt kan det vara problem med Tyskland, för Tyskland däremot har mer export till Sydeuropas krisande länder. Det är mycket möjligt, men vi har inte sett det riktigt än.

Vad jag menar är att man måste kunna mäta det som har gjorts under rubriken "Klart". Man måste kunna se vad det har tillfört den svenska exporten och det svenska främjandet. Att till exempel ha företrädare för mindre företag på delegationsresor är behjärtansvärt, jättebra. Men frågan är: Ger det ökad export? Det är bara ett exempel. Jag skulle kunna ta fler.

Det finns bra saker också, till exempel exportstödande tjänster för små och medelstora företag. Det är någonting som vi har diskuterat många gånger här i kammaren. Det är bra att det kommer med.

Jag vill vidare säga att det är bra att man fokuserar på de 20 viktigaste marknaderna. Men med förlov sagt är det ändå så att man lite grann ser på hur marknaden ser ut i dag och kanske inte hur den ser ut i morgon. Det man i dag diskuterar väldigt mycket är Sydostasien, men det är inte så mycket fokus på vare sig Sydamerika eller Afrika. Afrika är förmodligen den kontinent som kommer att komma mycket i framtiden. Där finns det väldigt lite tänkt. Möjligen finns det lite grann tänkt om Sydafrika, men vi vet att flera länder, som Angola, kommer att komma längre fram. Det finns länder som det har varit om inte förbjudet så åtminstone skamligt att handla med, till exempel Colombia. Det är ett land som vi borde fördjupa oss i för att lära oss hur det fungerar.

Jag tror att den här regeringen har ett litet komplex när det gäller Kina. Man tycker hela tiden att Kina är viktigt, men det finns fler länder i Sydostasien som man borde studera och titta på. Där finns en stor potential, inte minst i Vietnam. Därmed inte sagt att man bara ska se på dessa. Det finns en lång rad länder som är viktiga, inte bara Kina.

Slutligen vill jag säga att det är bra att man skriver handelsavtal. Men efter att ha varit på WTO-förhandlingarna måste jag säga att jag tror att det är tveksamt om vi över huvud taget någon gång skulle kunna få ett handelsavtal med till exempel Indien. Det tycker jag är värt att notera i det här sammanhanget.

Anf. 95 STAFFAN ANGER (M):

Herr talman! Vi har utomordentligt skickliga stora industrier i Sverige, en tradition på teknologi, uppbyggnad och internationalisering. Det är klart att dessa klarar sig själva utan direkt stöd från staten. Men det kan naturligtvis samordnas i vissa sammanhang när det gäller resor och annat. De har lyckats väldigt väl. Det gäller nu, vilket handelsministern har påpekat, att sikta på att de medelstora och de små företagen ska kunna öka sin export.

Det finns olika barriärer, och man är lite rädd. Man måste ändå börja i Europa, det är så. Man måste börja, kanske inte i Finland, men i Norge, Danmark och Tyskland. Det går att sälja bra i Tyskland också.

Jag vill säga emot Börje Vestlund vad gäller exporten till Europa. Det är 70 procent av svensk export totalt som går dit. Den har gått ned i de flesta länder dramatiskt, också de stora företagens export, de senaste åren beroende på att volymen totalt har minskat. Atlas Copco, Volvo Lastvagnar och Scania, alla är inne i en lågkonjunktur. Det kommer att ändra sig såklart. Volvo Lastvagnar har dessutom nya miljöregler att följa och kommer att sätta in nya motorer, och det kommer naturligtvis att vända.

Vad jag tycker är bra, handelsministern, är att vi tillsätter flera regionala exportrådgivare. Det tror jag är mycket väsentligt. Det är inte

minst ett psykologiskt tryck och svårt att så att säga ta sig över kanten. Dessa rådgivare kan vara med på de små orterna, hjälpa till och ge råd och rön när det gäller att gå vidare.

Anf. 96 Statsrådet EWA BJÖRLING (M):

Herr talman! Exportens profil ser lite annorlunda ut i dag jämfört med tidigare i och med den skuld kris vi har haft i Europa. Det har inneburit att företagen har sett sig om ut i världen och satsar på fler nya marknader. Inte minst därför är det viktigt att vi tittar på dessa topp 20. Många av dem är utanför Europa, ute i världen. Tre goda exempel på den afrikanska kontinenten är Angola, som är ett av världens mest snabbväxande länder, Nigeria, som också är snabbväxande och ett väldigt stort land, och Sydafrika.

Vi ser mycket väl den afrikanska kontinenten, och vi ser hur snabbt det händer saker där. Förra året var det elva statsrådsbesök i den afrikanska regionen. Att säga att vi inte ser något annat än Sydafrika är helt felaktigt. Vi tittar också på länder där det är svårt även för stora företag att själva öppna dörrar, det vill säga länder som har en lägre grad av ekonomisk frihet, länder där det förekommer väldigt mycket korruption och där det är många lager innan man når den som fattar beslutet. Där ser vi att det är otroligt viktigt med det offentliga främjandet.

I väster är Brasilien ett prioriterat land. Mexiko är ett annat oerhört viktigt land. Det finns många fler sådana exempel.

I Asien är det definitivt inte bara Kina som är viktigt. Det finns flera stora länder som är viktiga. Det är Japan och Indonesien – bara för att nämna ett par.

Men det här handlar ju inte bara om ett främjande, utan det handlar minst lika mycket om det som Börje Vestlund var inne på tidigare i debatten, nämligen handelspolitiken. Det mest angelägna som vi kan göra – det gör vi inte ensamma, utan det gör vi tillsammans med övriga EU – är att driva igenom fler frihandelsavtal. Därför är jag väldigt glad över att vi efter tolv års förhandlingar äntligen lyckades att komma en liten bit på vägen också inom WTO när det gäller förenklade handelsprocedurer. Vi vet att det gör en stor skillnad för stora, medelstora och små företag och för alla WTO:s medlemsländer. Det gynnar varje transaktion över en landsgräns.

Vi jobbar också väldigt hårt med att genomföra ett frihandelsavtal mellan EU och USA, någonting som skulle gynna alla, inte bara företagare. Alla svenska medborgare hemma vid köksbordet skulle kunna tjäna ungefär 4 500 kronor per år på ett sådant avtal.

Börje Vestlund nämnde ett avtal med Indien som i princip omöjligt. Jag håller med om att det är svårt, men jag tror inte att det är omöjligt. Det kommer i alla fall inte att vara Sverige eller EU som utgör hinder, utan det är snarare Indiens protektionistiska handelspolitik som sätter käppar i hjulet.

Ett annat viktigt land som vi för närvarande förhandlar med är Japan. Kan vi driva en aktiv frihandelspolitik med fler bra avtal som underlättar för handeln över gränserna och samtidigt ha ett tydligt vässat offentligt främjande med bra målformuleringar i länder där vi behövs är jag övertygad om att vi kommer att kunna öka vår export betydligt.

Anf. 97 BÖRJE VESTLUND (S):

Herr talman! Jag hade också förmånen att ingå i den svenska delegationen i WTO-förhandlingarna. Jag har varit på många internationella konferenser och varit med i många liknande situationer. Man ändrade världen i alla fall ett litet snäpp genom att det blev ett avtal. Vi som hade deltagit i delegationen var vansinnigt stolta.

Det är också intressant att konstatera att länder som hade en tydlig protektionistisk linje fick ge sig så småningom, vilket är ovanligt i WTO-förhandlingar. Det var roligt att det var de fattigaste länderna som till slut drev på ganska hårt för ett avtal, och det får man ändå säga vara en stor framgång.

Vi är åtta partier i detta parlament. Vi tycker att frihandelsavtal är viktiga. Vår betoning kan möjligen vara olika, men vi tycker att det är viktigt med nya frihandelsavtal. Det tycker jag är positivt.

Vi vet också att det finns ett antal länder runt om i världen som har en tydlig protektionistisk agenda. Det kan handla om att försvara sina egna industriprodukter eller att man vill ha kvar en föråldrad jordbrukspolitik.

Trots allt gäller det hur vi ska öka exporten fram till 2015–2016. Därför krävs det en exportstrategi som ska vara samlad och enhetlig och som företag och myndigheter ska känna igen sig i. Därför är fortfarande min fråga: Är statsrådet beredd att utforma en sådan exportstrategi?

Anf. 98 Statsrådet EWA BJÖRLING (M):

Herr talman! Till att börja med vill jag tacka Börje Vestlund och Staffan Anger för en bra debatt.

Jag vill vara tydlig med att vi inte kommer att nå målet om fördubblad export till 2015. Det har vi också varit tydliga med på hemsidan. Men icke desto mindre är det viktigt att fortsätta med dessa 40 åtgärder och med ytterligare åtgärder om så behövs.

Vi måste också följa arbetet noga och se vad som behöver förändras. Jag är övertygad om att vi kommer att behöva göra förändringar, för vi lever i en föränderlig värld.

Just nu har vi valt dessa 20 länder som topp 20. Offentligt främjande är mest prioriterat. Detta kan mycket väl ändra sig. Om graden av ekonomisk frihet ökar i ett land kan vi kanske fokusera på ett annat land. Om tillväxten avtar i ett land kan vi fokusera på ett annat land som har ökad tillväxt. Det kan finnas en ny profil för svenska företag som då gör dem mer intressanta.

Det gäller ju att arbeta med detta precis hela tiden. Detsamma gäller våra exportorganisationer, som ständigt måste vässa sitt arbete. Inte minst måste man fokusera på små företag och se deras behov på ett tydligare sätt.

Jag är fullt medveten om att det finns mycket kvar att göra. Vi är långt ifrån färdiga. Men jag är väldigt stolt över att vi har slagit in på den här vägen där vi jobbar mer med målstyrning. Vi har vässat vår organisation och gjort en sammanslagning mellan Invest Sweden och dåvarande Exportrådet. Vi har sett den organisationen formas under ett år, och jag är övertygad om att den kommer att kunna utvecklas positivt så att vi får ett än mer vässat främjande ute i världen när det handlar om export, import och investeringar.

Detta tillsammans med en tydlig frihandelspolitik gör att vi kommer att kunna öka vår export betydligt, vilket är till gagn för jobb här hemma i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellation 2013/14:191 om EU:s klimat- och energimål för 2030

Anf. 99 Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C):

Herr talman! Lise Nordin har frågat mig om regeringen kommer att föreslå att det införs bindande och ambitiösa mål inom EU för utsläppsminskning, andel förnybar energi och energieffektivisering, om vilken nivå som regeringen kommer att föreslå för de mål som föreslås och om när regeringens position kommer att presenteras.

Låt oss börja med att konstatera att Sverige är ett föregångsland inom klimat- och energiområdet. Vi har en i det närmaste koldioxidfri elproduktion. De senaste 40 åren har Sverige gått från ett av de mest fossilberoende länderna i hela OECD, med hela 80 procent fossila bränslen i vår energikonsumtion, till att i dag vara det land i hela EU som har allra högst andel förnybar energi. Och som regeringen strax före årsskiftet redovisade till EU-kommissionen visar aktuella siffror att vi i Sverige redan 2012 överträffade EU:s 2020-mål för förnybart. I dag är 51 procent av den energi som används i Sverige förnybar. Den omställningen har vi lyckats kombinera med god tillväxt. Sedan 1990 har vi i Sverige minskat våra utsläpp av växthusgaser med 20 procent, samtidigt som vår ekonomi har vuxit med nästan 60 procent.

Sveriges hållbara resa imponerar på omvärlden. Nu finns det, runt om i världen, många länder som är intresserade av att ta del av hur vi i Sverige arbetar med klimat- och energifrågorna och som är nyfikna på svensk miljöteknik. Bara under hösten har vi sett hur USA:s president Obama under sitt besök i Sverige har bett om att få titta närmare på våra framsteg inom just miljöteknik och smarta energilösningar.

Genom att bland annat visa på att det är möjligt att förena en ambitiös klimat- och energipolitik med god och hållbar tillväxt kan vi i Sverige påverka vår omvärld och agera med trovärdighet i internationella förhandlingar inom såväl EU som globalt.

Som Lise Nordin skriver i sin interpellation finns det för närvarande ett antal medlemsländer i EU som försöker bromsa utvecklingen av en fortsatt ambitiös europeisk klimat- och energipolitik. I flera medlemsländer tar man den ekonomiska krisen och behovet av ekonomisk återhämtning som argument för att bromsa ett ambitiöst klimat- och energiarbete. Att det ser ut så är en högst beklaglig utveckling, som jag och regeringen med kraft agerar emot i olika internationella sammanhang, och att det är så har hittills inte fått tillräcklig uppmärksamhet i den svenska debatten. Som ett progressivt land, med en egen ambitiös klimat- och energipolitisk agenda och med en tydlig ambition att EU ska fortsätta ha detsamma, har vi därför ingen lätt uppgift framför oss.

Lise Nordin påstår att regeringen skulle vara passiv i dessa frågor i EU. Sanningen är den rakt motsatta. Sverige är en av de krafter inom EU

som verkligen är med och driver denna fråga framåt. Inför och vid Europeiska rådet i våras signalerade vi tydligt behovet av att även i fortsättningen ha höga ambitioner i klimatfrågan och av ett starkt ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030. Det här mycket tydliga budskapet har givetvis framförts inte enbart vid Europeiska rådet utan även vid flertalet miljö- och energiråd liksom vid andra samtal med medlemsstater i Europa och i olika kontakter med EU-kommissionen.

I dessa sammanhang har regeringen också konstaterat att EU:s bindande mål för klimat, förnybart och energieffektivisering till 2020 har bidragit till den snabba utvecklingen av förnybar energi inom unionen och noterat EU-kommissionens analys att utvecklingen av förnybar energi riskerar att bromsa kraftigt efter 2020 om inga ytterligare klimat- eller energipolitiska styrmedel eller mål beslutas. Regeringen anser att de långsiktiga klimatmålen tydligt måste vara styrande i det nya ramverket. Regeringen har också uppmuntrat EU-kommissionen att återkomma med ett klimat- och energipolitiskt ramverk efter 2020 där överväganden om klimat, förnybar energi, energieffektivisering, försörjningstrygghet och konkurrenskraft ingår.

Som regeringen tidigare redovisat för riksdagen anser vi att EU bör besluta om ett ambitiöst bindande mål för hur mycket unionens utsläpp av växthusgaser bör minska till 2030 och att det 2030-målet bör sättas så att målet att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050 kan uppfyllas på ett kostnadseffektivt sätt.

Regeringen har under hösten även lyft fram viktiga slutsatser från IPCC:s senaste rapport, som presenterades i Stockholm tidigare i år, och vikten av att EU så snart som möjligt antar ett klimat- och energiramverk för 2030. Vi vill dessutom se ett högre totalt åtagande kring utsläppsminskningar än vad kommissionen i sina milstolpar tidigare har presenterat som del av sin 2050-färdplan samt åtgärder som stärker EU:s utsläppshandelssystem. Detta har vi kommunicerat till kommissionen för att stärka de förslag den nu arbetar med.

Allt detta gör att Sverige i EU uppfattas som ett medlemsland med höga ambitioner inför förhandlingarna om ett nytt EU-ramverk för klimat- och energipolitiken 2030. Sverige är även ett av de drivande länderna i Green Growth Group, en sammanslutning av 14 länder som vill se ett ambitiöst klimat- och energiramverk och som i november enades om några nyckelpunkter inför vårens behandling av frågan.

Regeringen förbereder nu Sveriges agerande i de förhandlingar som inleds efter det att EU-kommissionen presenterar sitt förslag den 22 januari. Min övertygelse är att Sverige har en viktig roll att spela i de påföljande diskussionerna så att EU:s medlemsländer kan anta ett ambitiöst ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030 vid Europeiska rådet i mars.

Anf. 100 LISE NORDIN (MP):

Fru talman! Jag vill tacka energiminister Anna-Karin Hatt för att hon har kommit till riksdagen för att diskutera de viktiga frågorna om EU:s framtida klimat- och energimål. Men eftersom jag inte fick svar på mina frågor ber jag att få läsa upp dem igen.

Kommer regeringen att föreslå att det införs bindande och ambitiösa mål inom EU för utsläppsminskning, andel förnybar energi och energieffektivisering?

Vilken nivå kommer regeringen att föreslå för de mål som föreslås?

När kommer regeringens position att presenteras?

Det jag hör i Anna-Karin Hatts svar är att Barack Obama har besökt Sverige och att hon anser att regeringens politik är ambitiös. Men jag kan inte någonstans läsa något svar på mina tre frågor.

Inom EU pågår nu en kamp om det framtida energi- och klimatsystemet. Det är ett vägval mellan ett hållbart energisystem och ett energisystem som kommer att fortsätta att innehålla kärnkraft och kolkraft. De länder som vill ha kvar kolkraft och kärnkraft vill bara ha ett mål för klimatutsläpp medan andra länder kämpar för att EU ska ha kvar dagens målstruktur, med mål för såväl förnybar energi som klimatutsläpp och energieffektivisering.

Det är väldigt olyckligt att Sverige ännu inte har anslutit sig till de länder som vill ha tre mål. Nyligen skickade åtta EU-länder ett brev till kommissionen där man lyfte fram betydelsen av ett nytt förnybarhetsmål. Det var Österrike, Tyskland, Belgien, Danmark, Irland, Frankrike, Italien och Portugal. Sverige var alltså inte ett av de länder som stod upp för förnybar energi.

Mot denna bakgrund är det magstarkt av energiministern att i sitt svar påstå att ”Sverige är en av de krafter inom EU som verkligen är med och driver denna fråga framåt”. Det är för mig väldigt oklart hur den svenska regeringen kan vara med och driva på kampen i EU när man fortfarande inte har tagit ställning till vad man tycker.

Redan förra våren behandlade riksdagen denna fråga för första gången. Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet uttalade gemensamt att vi vill se tre ambitiösa och bindande mål för klimatutsläpp, energieffektivisering och förnybar energi. Regeringen svarade då att man vill fortsätta att utreda ett mål för förnybar energi och energieffektivisering. Sedan dess har det passerat en sommar, en höst och en stor del av vintern, och ännu har regeringen inte presenterat sin åsikt i denna fråga.

Regeringen tog inte chansen i våras att stå upp för tre ambitiösa mål. Sverige missar därmed chansen att vara pådrivande. Jag tror att det vi ser är kvittot på en regering där partierna är oense om energipolitiken. Om man, som Folkpartiet, vill ha ny kärnkraft är det givet att ett ambitiöst mål för förnybar energi står i vägen.

Låt mig kort förklara varför det är så viktigt med tre mål.

EU-kommissionens egen konsekvensanalys visar att tre mål i stället för bara ett klimatmål skulle ge kraftigt minskade utsläpp, mindre fossil energi och kärnkraft och minskade kostnader för importerad energi. Den svenska energimyndigheten säger att bindande mål behövs på alla tre områden för att nå ett energisystem som är hållbart ur alla aspekter.

Låt mig citera Energimyndigheten: Det betyder att tre målområden gemensamt ger goda förutsättningar för att driva utvecklingen mot ett energisystem som är ekologiskt hållbart, har konkurrenskraftiga energipriser och bevarar försörjningstryggheten.

Är det så att energiministern inte delar sin egen myndighets bedömning att det behövs tre mål?

Anf. 101 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Lise Nordin för en väldigt viktig interpellation.

Vi är flera här som undrar vad regeringens ståndpunkt i den här frågan egentligen är. Vill regeringen ha ambitiösa målsättningar till 2030 för minskade utsläpp av växthusgaser, för förnybar energi och för energieffektivisering? Det ser jag som den här debattens huvudfråga.

När jag då läser energiminister Anna-Karin Hatts svar till Lise Nordin ser jag att hon säger att "Sverige är en av de krafter inom EU som verkligen driver denna fråga framåt".

När energiminister Anna-Karin Hatt utvecklar det pratar hon nästan uteslutande om minskade utsläpp av växthusgaser. Det är bra att hon lyfter upp den frågan, men som vi vet har EU i dag tre målsättningar: växthusgaser, förnybar energi och energieffektivisering. Frågan handlar ju om ifall man ska hålla fast vid de tre områdena och ha ambitiösa målsättningar för alla de tre områdena.

Jag tycker att det är otroligt viktigt att man har målsättningar för både förnybar energi och energieffektivisering vid sidan av att titta på minskade utsläpp av växthusgaser.

Vi kan se hur politiken fungerar i Europa i dag. Vad gäller förnybar energi fungerar det ändå relativt bra. Många länder gör ett ambitiöst jobb därför att det finns målsättningar om förnybar energi.

Om vi tittar på minskade utsläpp av växthusgaser är det främsta styrmedlet för att få ned utsläppen av växthusgaser handelssystemet med utsläppsrätter. Handelssystemet har näst intill kollapsat.

I dag är priset för en utsläppsrätt, för att släppa ut ett ton, mindre än för en starköl på krogen – det ligger på ungefär 40 kronor. Det kan jämföras med priset för att släppa ut ett ton koldioxid i Sverige – det ligger på drygt 1 000 kronor. Det är en enorm skillnad.

Hade vi inte haft separata målsättningar på de andra områdena, ja, då hade det inte funnits något incitament alls att gå över till förnybar energi eller att energieffektivisera i Europa. Det är därför det är så otroligt viktigt att vi inte bara har målsättningar för minskade utsläpp utan att vi också har ambitiösa målsättningar för förnybar energi och energieffektivisering.

Lise Nordin lyfter upp det faktum att åtminstone åtta EU-länder – väldigt jämförbara med Sverige, skulle jag säga – såsom Tyskland, Frankrike och Danmark har tagit upp i kommissionen att de vill ha målsättningar för förnybar energi till 2030. Frågan är, Anna-Karin Hatt: Varför är inte Sverige ett av de länderna? Det kan väl inte vara så att Sverige är så isolerat i de här frågorna att vi inte ens blir tillfrågade om att skriva under ett sådant brev? Det tror jag faktiskt inte på.

Anf. 102 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Också jag vill tacka Lise Nordin för en mycket bra interpellation. Jag vill också tacka energiministern för att hon är här i kammaren och försöker svara på våra frågor.

Klimat- och miljöarbetet inom EU menar jag är ett av de bästa exemplen på hur vi gemensamt kan möta hot som inget land kan klara ensamt. Klimatet är ju vår tids ödesfråga.

Vi socialdemokrater vill att Sverige ska vara ett land som aktivt driver EU:s klimatpolitik och inte bromsar den. Jag vill hävda att Sverige har varit ett sådant land. Vi kan bli det igen. Men just nu nås vi av synnerligen dystra besked. Det är inte bara det vi kunde läsa om i dag – att den nuvarande regeringen inte tänker lägga fram några förslag i form av en proposition för att uppnå den färdplan för 2050 som man själv slog på stora trumman för att man skulle göra. Det är också den diskussion vi har i den här interpellationsdebatten som handlar om tre bindande mål för EU till 2030 när det gäller utsläpp, förnybar energi och energieffektivisering.

Som vi har hört tidigare i debatten har Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna varit mycket tydliga med att vi vill se tre bindande, ambitiösa mål med sikte på att EU ska nå den högre nivån av spannet 80–95 procent utsläppsminskningar till 2050. Jag vill vara mycket tydlig med att en regering ledd av Socialdemokraternas statsministerkandidat Stefan Löfven, en framtidsinriktad regering, hade drivit en sådan politik.

Vi har under lång tid varit mycket tydliga med att vi vill ha tre bindande klimatmål för utsläppsminskningar, förnybart och energieffektiviseringar i EU till 2030. Vi gör det för att vi vet att klimatet behöver det, för att vi tror på en hållbar utveckling och för att satsningar både i Sverige och i EU på förnybart och energieffektiviseringar ger jobb och välfärd.

Som jag sade: Sverige har varit ett sådant land som framgångsrikt har drivit EU:s klimatpolitik framför sig och med sig. Jag skulle vilja hävda att den nuvarande regeringen har ganska mycket kvar att bevisa för att fortfarande kunna hävda det.

Det senaste i raden av exempel är brevet som åtta länder i EU har skrivit till kommissionen. Länder som Tyskland och Danmark finns med bland de länderna, men det är nu helt klarlagt att Sverige inte var med på initiativet att försöka pressa fram ett bra förslag om tre bindande mål från kommissionen.

Om det som Anna-Karin Hatt själv har uttryckt stämmer, att Sverige inte ens fick frågan, börjar det bli riktigt pinsamt för den här regeringen. Om Sverige numera har så dåligt renommé i EU när det gäller arbetet med klimat- och energifrågorna att Tyskland, Frankrike och Danmark inte ens bemödar sig om att ställa frågan om vi vill vara med eller inte, då börjar det bli pinsamt för den svenska regeringen. Då har vi verkligen ställt oss vid sidan av. Stämmer det, Anna-Karin Hatt, att Sverige inte ens fick frågan om att vara med bland de progressiva länderna som driver EU:s klimatpolitik?

Anf. 103 Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C):

Fru talman! Den som har följt de här frågorna i riksdagen en längre tid vet att den svenska regeringen var en av de första som allra tydligast i Bryssel efterlyste att kommissionen skyndsamt skulle återkomma med ett förslag till ett ambitiöst ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030 – ett förslag som omfattar klimat, överväganden om förnybar energi, energieffektivisering, försörjningstrygghet och konkurrenskraft. Vi har vid många olika tillfällen fört fram den linjen.

Det som interpellanten och flera av meddebattörerna hänvisar till nu är ett inspel av många. Det görs väldigt många olika inspel av medlemsstater. Ibland gör vi det tillsammans; ibland gör vi det var för sig. Vi gör det oftast runt bordet när vi har diskussionerna. Men om man frågar vem som helst som har varit med i diskussionerna i Bryssel om Sverige och den svenska regeringen har en tydlig och ambitiös linje i klimat- och energifrågorna blir svaret ett tydligt ja.

Det som är viktigt när vi diskuterar hur ramverket ska se ut till 2030, hur vi ska göra omställningen så bra som möjligt, är att vi gemensamt månar om ett ramverk som möjliggör en så effektiv omställning som möjligt.

Det förvånade mig lite hur oppositionen agerade redan i våras, långt innan kommissionen ens hade presenterat någon konsekvensanalys. Hur analyserar man om olika eventuella mål behöver hänga ihop? Behöver något mål vara överordnat, eller ska de vara jämställda? Vilka mål ska vara bindande och vilka ska vara rådgivande? Ska viss utveckling styras av gemensamma styrmedel i stället för gemensamma mål? Långt innan den analysen hade oppositionen alldeles uppenbart bestämt sig för att den vet precis vad som är den mest effektiva ordningen.

Men sanningen är att våra egna institutioner i Sverige flera gånger har pekat på att det är otroligt viktigt att vi noga analyserar hur målen ska se ut. Hur ska de hänga ihop för att vi ska få en så effektiv och väl fungerande fortsatt omställning som möjligt av både samhället och energisystemet framöver?

Även i den fortsatta utvecklingen kommer en ökad andel förnybar energi alldeles uppenbart att vara nödvändig och helt avgörande för att vi ska kunna nå de klimatmål som vi gemensamt i EU har satt upp. EU-kommissionen och den svenska regeringen har pekat på att överväganden om förnybart behöver finnas med i det nya klimat- och energiramverket även efter 2020. Men ska det ske i form av bindande mål eller rådgivande mål? På vilken nivå ska det ligga? Hur ska vi värdera möjligheten att kanske dessutom arbeta med en del gemensamma styrmedel?

Det är också alldeles uppenbart att i ett läge där Europa har höga energipriser är energieffektivisering ett sätt att stärka och bevara Europas konkurrenskraft. Men vi befinner oss nu i ett läge där vi väldigt nyligen har antagit det nya energieffektiviseringsdirektivet. Vi behöver också göra en analys: Hur långt når vi med det? Vilka ambitioner är rimliga att sätta upp till 2030, och hur kan vi ta steg vidare?

Den svenska regeringen har mycket tydligt pekat på att kommissionen skyndsamt behöver återkomma med ett förslag som rymmer överväganden om alla dessa delar. Jag ser fram emot det förslag som kommissionen väntas presentera den 22 januari. Det är ett förslag som Sverige, liksom många andra medlemsstater, väntar på för att vi ska kunna utforma en detaljerad svensk position som gör oss väl förberedda att driva de fortsatta förhandlingarna i EU.

Anf. 104 LISE NORDIN (MP):

Fru talman! När jag vaknade i morse var jag orolig för klimatet och våra barns framtid. Jag måste säga att jag blir ännu mer orolig när jag hör den ansvariga ministern i ett av de länder som förväntas vara pådrivande,

när det inte finns en tydligare plan för den framtida energi- och klimatpolitiken.

Den som lyssnade riktigt noga hörde att Anna-Karin Hatt sade att Sverige var mycket tydligt i Bryssel med att vi vill se ett övervägande av förnybara energi- och effektiviseringsmål. Man var alltså inte tydlig med att man vill ha målen; man vill ha en konsekvensanalys.

Miljöpartiet visste redan innan att ett mål om förnybar energi och energieffektivisering är viktigt för att stärka arbetet mot ett hållbart energisystem och för att nå våra klimatmål. Nu har även EU-kommissionens konsekvensanalys visat detsamma, den analys som regeringen tydligen väntade på. EU-kommissionens analys säger att det behövs tre mål för att på bästa sätt minska utsläppen, minska kolkraften och minska kostnaderna för importerad energi. Vad mer vill regeringen ha som underlag för att ställa sig bakom de progressiva länder som vill se tre mål för en tydlig klimat- och energipolitik?

I dag vid lunch rapporterade *Ekot* att de har tagit del av ett internt dokument från departementet där det står att regeringen överväger att släppa målen om energieffektivisering och förnybar energi. Det vore jättebra om energiministern kunde ge besked om ifall det stämmer. Nu ser vi nämligen att allt fler ställer sig bakom linjen att det behövs tre mål.

Nyligen beslutade EU:s båda utskott för miljö och energiindustri att det behövs tre bindande mål. Förra veckan kom en viktig debattartikel där representanter från svenska facket, näringslivet, Svenska kyrkan och flera miljöorganisationer också sade att det behövs tre mål. Åtta länder har uppvaktat EU-kommissionen med att det behövs tre mål. I den här kammaren är vi tre partier som tydligt säger att vi vill se tre mål. Jag tror att även Anna-Karin Hatt vill se tre mål. Jag vet att hon tidigare har skrivit debattartiklar om hur viktigt det är med tre mål. Jag tror alltså inte att problemet ligger där utan hos andra partier inom regeringen.

Jag skulle vilja fråga Anna-Karin Hatt: Vad kan jag och alla de aktörer som vill se tre bindande mål som den svenska regeringens ståndpunkt i den pågående striden i EU göra för att hjälpa till att övertyga dem i din regering som ännu inte är övertygade?

Anf. 105 JENS HOLM (V):

Fru talman! Anna-Karin Hatt vill påskina att det är för tidigt att här och nu sätta ned foten och uttrycka att det är bra med målsättningar på tre områden för minskade utsläpp för förnybar energi och för energieffektivisering.

Men, Anna-Karin Hatt, den 6 september i fjol läste i alla fall jag på webben, på Supermiljöbloggen, att du hade uttalat dig så här: "Både förnybart och energieffektivisering bör finnas med i målstrukturen för 2030." Det kunde du säga i september, åtminstone enligt Supermiljöbloggen. Stämmer inte det citatet? Varför kunde du i september så klart och tydligt säga att förnybart och effektivisering ska med i målet för 2030 men inte säga så i dag? Det verkar märkligt.

Kan energiministern svara ja eller nej på denna fråga som gäller brevet som de åtta relativt klimat- och energiprogressiva länderna skrev till EU-kommissionen: Blev Sverige tillfrågat om att vara med och skriva under brevet? Ja eller nej? Vi ställde den frågan förut, men jag tyckte inte att vi fick ett klart svar. Ifall det var så att Sverige inte blev tillfrågat vore

det ändå intressant att veta om energiministern tycker att det var ett bra eller dåligt inspel. Vi har lyft upp det flera gånger nu under debatten. Det vore bra att få veta vad energiministern tycker.

Prot. 2013/14:53
14 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 106 MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Energiministern behöver ge besked i debatten om regeringens ståndpunkt och om hur långt man har kommit i sina analyser. Kommissionen är uppenbarligen beredd att redan i nästa vecka lämna sitt förslag på hur man ser på dessa tre mål. Den här regeringen, med energiministern i spetsen, säger att man fortsatt behöver analysera. Om man ska vara drivande för att få fram vettiga, politiska förslag är det inte någon bra utgångspunkt att man fortsatt behöver analysera någonting.

Energiministern behöver svara på de frågor som ställs. Du behöver också svara på den fråga som vi har ställt om ifall Sverige har fått frågan eller inte om att delta i det arbete som åtta andra länder drivit. Det handlar om länder som är progressiva i olika utsträckning när det gäller klimat och energi. Tyskland och Danmark får väl i alla fall räknas till de progressiva länderna.

Fick Sverige över huvud taget frågan om att vara med i arbetet med att driva fram en ambitiös klimat- och energipolitik? Det vore väldigt intressant att höra.

Det är också intressant att energiministern gör ett stort nummer av att oppositionspartierna tidigt skulle ha tagit ställning för tre bindande mål. Om jag inte minns fel har Centerpartiet också tagit ställning för det, men här driver energiministern en helt annan linje. Kan det vara därför att Moderaterna i regeringen har tagit ställning mot ett förnybarhetsmål? Är det vad knuten gäller?

Anf. 107 Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C):

Fru talman! Jag ska börja med att svara på Matilda Ernkrans fråga från det förra inlägget eftersom jag inte hann med det i mitt förra svar. Matilda Ernkrans påstår att regeringen nu har givit besked om och har utlovat att propositionen om klimatfärdplan inte kommer att komma. Regeringen har i budgetpropositionen utlovat att vi ska återkomma om klimatfärdplanen under året. Den planen fortgår, och det finns många sätt för regeringen att återkomma i frågan.

När det gäller klimat- och energiramverket i EU till 2030 kan man såklart ha olika strategier. Man kan bestämma sig för att man som enskilt medlemsland i detalj slår fast sin egen position på förhand, med risk för att skapa låsningar som gör det svårt att påverka tillräckligt mycket och tillräckligt offensivt i de fortsatta förhandlingarna. Man kan även ha åsikten att det är viktigt att vi får ett ambitiöst ramverk som också är välgrundat och välanalyserat.

När kommissionen den 22 januari presenterar sitt ramverk, som väntas bli omfattande och bredare än det ramverk som vi såg 2009, presenterar de också mycket av den analys som krävs för att också vi här i Sveriges riksdag ska se hur ett nytt klimat- och energipolitiskt ramverk till 2030 kommer att se ut för att driva denna omställning så effektivt som möjligt. Att en ökad andel förnybart behövs för att nå våra långsiktiga mål i EU och i Sverige och att vi behöver mer energieffektivisering i både EU och i Sverige vet vi. Frågan är på vilket sätt vi kan driva den

utvecklingen framåt mest effektivt. Med vilken målstruktur gör vi det på rätt sätt?

Om Lise Nordin är orolig för klimatet ska hon vara tacksam för att leva i ett land som Sverige. Det är ett land som under årtiondena har lyckats minska sina koldioxidutsläpp och kombinera det med hög ekonomisk tillväxt och som nu kan rapportera till EU-kommissionen att vi är det land som ligger allra längst fram när det gäller att bygga ut den förnybara energin. I dagsläget har vi 51 procent förnybar energi i Sverige. Är det att vara en föregångare? Ja, det är absolut att vara en föregångare i det europeiska och det globala perspektivet.

Det är klart att det spelar roll när Sverige runt förhandlingsborden tydligt kan peka på att vi i praktiken och mycket konkret har visat hur man kan kombinera höga klimat- och energipolitiska målsättningar med god ekonomisk tillväxt.

Jag har varit orolig för att tajmningen för diskussionen i Europa skulle bli fel, att den skulle vara alltför färgad av den ekonomiska krisen, att Europa inte skulle vara redo att anta tillräckligt ambitiösa målsättningar.

Nu ser vi en del glädjande tecken på att det kanske kan skapas ett momentum. Vi ser hur en tysk regering förefaller vara beredd att bli mer offensiv. Jag hoppas att en fransk regering inser att den för att lyckas med klimatförhandlingarna i Paris behöver ha ett starkt EU, ett starkt åtagande och ett starkt ramverk för EU:s del i ryggen. Det finns goda möjligheter för länder som Sverige att påverka i praktiken. I de sammanhangen spelar det roll att vi kan peka på att det går att förena höga ambitioner när det gäller klimat och energi med god ekonomisk tillväxt så att hela Europa, alldeles oavsett vilka länder man företräder och vilken regering man sitter i, är berett att anta de ambitiösa målsättningar som krävs för att vi ska kunna nå de långsiktiga mål som vi satt upp i EU och få ett tillräckligt tydligt ramverk till 2030.

Anf. 108 LISE NORDIN (MP):

Fru talman! Det förslag som EU-kommissionen kommer att presentera nästa vecka är ett resultat av de inspel som alla medlemsländer har gjort. I det arbetet har den svenska moderatledda regeringen valt att stå helt passiv och ännu inte ha en åsikt. De inspel som många länder har gjort om behovet av förnybar energi och energieffektivisering påverkar förstås det förslag som läggs fram. Den nuvarande svenska regeringen har valt att stå passiv bredvid trots att riksdagen började behandla frågan förra våren. Redan då sade tre partier tydligt att det behövs tre bindande mål.

Låt mig få påminna om den utveckling som just nu pågår i Europa. Kolanvändningen ökar i många länder. Även i Sverige ökar kolanvändningen. Det finns inte tid att slå sig till ro och göra som regeringen, säga att vi väntar med vårt svar. Det behövs ett agerande nu om det ska finnas möjlighet att få till stånd ett ambitiöst klimat- och energiramverk till 2030. När regeringen står och passivt tittar på den kamp som nu pågår i EU ansluter den sig till de länder som vill bygga ny kolkraft och subventionerad kärnkraft.

Jag tror att Anna-Karin Hatt vill detsamma som jag och Miljöpartiet, att det ska finnas tre bindande mål, men vi ser att regeringen är passivise-

rad eftersom den är så oense om dessa mål. Anna-Karin Hatt har flera gånger återkommit till att det behövs en tydlig konsekvensanalys av tre mål. Den finns ju på bordet. Den egna myndigheten säger att det behövs tre mål för att vi ska få ett hållbart och konkurrenskraftigt energisystem. EU-kommissionens konsekvensanalys pekar också på vikten av tre mål. Jag kan bara beklaga att regeringen inte står upp för att det behövs tydlighet för att vi ska klara klimat- och energiutmaningen.

Min sista fråga till ministern blir: Är det sant att regeringen överväger att släppa målen om förnybar energi och energieffektivisering?

Anf. 109 Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C):

Fru talman! Lise Nordin påstår att inga inspel har gjorts av den svenska regeringen till EU-kommissionen eller i Bryssel. Ingenting kunde vara mer felaktigt. Jag svarade redan i mitt första inlägg och också i senare inlägg att den svenska regeringen i många olika sammanhang – från Europeiska rådet till miljørådet och till energirådet, i bilaterala förhandlingar med kommissionärer och med tjänstemän i andra medlemsstater – mycket tydligt har pekat på att det är otroligt viktigt att EU-kommissionen så snart som möjligt återkommer med förslag till ett klimat- och energipolitiskt ramverk till 2030 som innehåller överväganden när det gäller såväl klimat, förnybar energi och energieffektivisering som konkurrenskraft och en del andra saker. Regeringen har alltså verkligen drivit på.

I sitt förra inlägg ställde Lise Nordin en fråga om det dokument som *Ekot* i sin rapportering i dag hänvisar till. Det dokumentet är upprättat av opolitiska tjänstemän i Regeringskansliet som en del i att tjänstemännen just nu analyserar vilka positioner olika medlemsstater har, vad vi vet om diskussionerna inom kommissionen och vilka olika scenarier vi kan se framför oss i förhandlingarna inför Bryssel, alltså för att förbereda oss inför de förhandlingar som kommer att påbörjas efter det att kommissionen lagt fram sitt förslag den 22 januari och som ska pågå fram till det att Europeiska rådet fattar beslut den 21 mars.

Lise Nordin påstår, avslutningsvis, att den svenska regeringen skulle vara oense. Ingenting kunde vara mer felaktigt. Vi väntar nu in EU-kommissionens förslag. Vi kommer att förhålla oss till det och ta ställning till de resonemang som de har använt för att underbygga det förslag som de kommer att lägga fram. Jag kan försäkra Lise Nordin och hela den övriga riksdagen att den svenska regeringen kommer att vara väl förberedd inför de förhandlingar som ska äga rum senare i vår.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på interpellation 2013/14:190 om stärkt skydd av bland annat våra nationallälvar

Anf. 110 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Jan Lindholm har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta beträffande 4 kap. 6 § tredje stycket

miljöbalken. Som jag uppfattar det anser Jan Lindholm att stycket är obsolet.

Bestämmelserna i 4 kap. 6 § miljöbalken innebär förbud mot vattenkraftsrelaterade verksamheter i bland annat de så kallade nationalälvarna. Det tredje stycket gör undantag för verksamheter som orsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Jag har uppfattat Jan Lindholms fråga på så sätt att han anser att undantagsmöjligheten inte behövs samt att han anser att riksdagen har beställt att undantagsmöjligheten ska tas bort.

I enlighet med vad civilutskottet konstaterade i sitt betänkande 2011/12:CU5, nämligen att bestämmelsen behöver ses över, gav regeringen den 31 maj 2012 Vattenverksamhetsutredningen i uppdrag att analysera 4 kap. 6 § miljöbalken och, om utredaren bedömde att det bakomliggande syftet med bestämmelsen inte uppnåts, föreslå de ändringar som behövs för att uppnå ett väl fungerande skydd mot utbyggnad och ändrad vattenföring i de vatten som i dag omfattas av bestämmelsen. Betänkandet överlämnades i december 2012 och har därefter remissbehandlats.

Enligt utredarens mening fanns det vid tidpunkten för betänkandets överlämnande för få avgöranden i domstol för att kunna dra några säkra slutsatser om hur tillämpningen av 4 kap. 6 § miljöbalken överensstämmer med bestämmelsens syfte enligt förarbetena. Utredaren ansåg att endast det faktum att det förekommer tillståndsansökningar avseende åtgärder i de skyddade vattendragen inte gör det möjligt att dra slutsatsen att bestämmelsen tillämpas i strid med sitt syfte. Mot bakgrund av det relativt begränsade antalet tillståndsansökningar sedan miljöbalken trädde i kraft 1999 ansåg utredaren att just denna bestämmelse inte heller förefaller innebära en obefogad belastning på myndigheter och domstolar. Utredaren fann därför *inte* skäl att föreslå någon ändring i 4 kap. 6 § miljöbalken.

Under den period betänkandet överlämnades och remissbehandlades pågick en domstolsprövning av en ansökan om tillstånd till uppförande av en ny kraftstation vid Untra kraftverk. Kraftverket ligger i ett vattendrag som omfattas av regleringen i 4 kap. 6 § miljöbalken. Tillståndsfrågan handlade om huruvida den planerade kraftstationen innebar en sådan obetydlig miljöpåverkan att en undantagsbestämmelse skulle kunna tillämpas. Avgörandet i målet har stor betydelse för regeringens fortsatta hantering av utredarens betänkande. Jag har därför valt att vänta på utgången i målet.

Mark- och miljödomstolen gav tillstånd till kraftstationen med motiveringen att stationen inte innebar någon ändrad användning av det vattenområde där det befintliga Untra kraftverk ligger. Mark- och miljööverdomstolen upphävde tillståndet med motiveringen att uppförandet av den nya kraftstationen skulle innebära mer än en obetydlig miljöpåverkan. Efter Högsta domstolens beslut, som kom i slutet av oktober, att inte meddela prövningstillstånd står Mark- och miljööverdomstolens dom fast. Det betyder att undantagsmöjligheten inte kunde utnyttjas och att det fortfarande inte finns något belägg för att förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken tillämpas i strid med dess syfte.

Vattenverksamhetsutredningen har under hösten lämnat ytterligare ett delbetänkande som även det avser förutsättningar för tillstånd till anläggande och drift av vattenkraftverk. Det betänkandet har varit ute på re-

miss och remisstiden löpte ut den 3 januari 2014, alltså för några dagar sedan. De båda betänkandena har ett nära samband.

Som jag redan har sagt finns det i nuläget inget stöd för att undantagsmöjligheten missbrukas. Därför är frågan om översyn av 4 kap. 6 § miljöbalken sådan att den bör hanteras i ett sammanhang, alltså det första betänkandet och det andra betänkandet tillsammans.

Anf. 111 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Samtidigt är jag lite besviken över ministerns ovilja att ta ansvar.

Riksdagen beslutade den 18 juni 2012 beträffande ett motionsyrkande gällande 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken att motionärens yrkande fick anses helt tillgodosett genom tilläggsdirektiv. Yrkandet som det syftades på var, med riksdagens egen formulering på s. 8 i betänkandet, att ”regeringen bör utreda möjligheterna att upphäva 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken”. I ställningstagandet i betänkandet som riksdagen antog hänvisade utskottet även till Kammarkollegiets yttrande.

Fru talman! Det som ministern påstår i sitt svar, nämligen att det är jag som har uppfattningen att tredje stycket är obsolet, det vill säga omodernt och inaktuellt, stämmer inte. Det är faktiskt de berörda myndigheterna, alltså regeringens egna fackmyndigheter, som har den uppfattningen. Även om det bara är Kammarkollegiet som använder sig av det ålderdomliga språkbruket är det tydligt i remissvaren att uppfattningen delas av samtliga berörda myndigheter. Tredje stycket fyller inte längre någon funktion. Där är man helt överens. Till och med Energimyndigheten instämmer i detta.

Vad är miljöministern så rädd för? Bara 2,86 procent av vattenkraften produceras i de områden som skyddas av miljöbalken 4 kap. 6 §. Var finns argumenten för att behålla tredje stycket? Vi har inte hört några sådana. Även om miljöbalken trädde i kraft 1999 har skyddet funnits i svensk lag ända sedan 1975. Endast vid ett tillfälle, 1983, har en prövning lett till att tillstånd getts på grund av obetydlig miljöpåverkan. Det handlade då om ett mikrokraftverk på 150 kilowatt i en avlägsen bygd där det ansågs innebära större miljöpåverkan att dra fram el till fastigheten än att bygga denna lilla anläggning. Jag tror att det var i ett biflöde till Umeälven som heter Girjesån. Så strikt har man tillämpat undantagsparagrafen.

Nu har vi nästan 40 års erfarenhet av att det fungerat bra. Därför är jag så förvånad över att ministern gömmer sig bakom formuleringen från utredaren om att det är så få avgöranden i domstolarna att man inte kan dra några slutsatser. Kammarkollegiet har ju påpekat att utredaren bortsett från många av de tillståndsprövningar som skett. I en bilaga räknar man också upp ett stort antal sådana. Sedan finns det många fall som har pågått väldigt länge, till exempel Ejförsen, där prövningarna startade 1981 och det ännu inte har avgjorts. Att bara titta på domslut är helt fel.

Riksdagens oro i det här fallet handlar alltså inte om att undantagsregeln i tredje stycket skulle utgöra ett hot mot den strikta skyddsbedömningen. Oron gäller onödigt slöseri med skattepengar och resurser. Varför behålla en lagtext som inbjuder till ständigt nya ansökningar, trots att alla som ansöker vet att de får avslag?

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

I sak är det dessutom så att EU:s ramdirektiv om vatten, som ministern nämner, inte berör vår nationella lagstiftning i miljöbalken 4 kap. 6 §. De enda kopplingar som finns mellan de här frågorna är de praktiska kopplingarna. Så länge tredje stycket kvarstår kommer vi inte att kunna leva upp till kraven i ramdirektivet med de resurser vi har hos myndigheterna i dag. Då hamnar vi i stället i en situation där vi tvingas betala en massa onödiga böter.

Anser verkligen inte ministern att det är viktigare att leva upp till de åtaganden vi har som EU-medlemsland än att med de begränsade resurser vi har för vattenrätt hantera en massa förutsägbara, onödiga och till och med improduktiva tillståndsfrågor baserade på en undantagsformulering som regeringens egna fackmyndigheter anser är obsolet?

Anf. 112 JAN-OLOF LARSSON (S):

Fru talman! Sedan delbetänkandena om vattenkraftsverksamheten färdigställdes i slutet av förra året har det förts en oerhörd debatt och diskussion om dessa frågor i alla former i alla medier. De väcker känslor; det inser man. Just den här frågan, som handlar om 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken, är däremot en mycket liten del av utredningsförslaget och kan mycket väl lösas vid sidan om.

Frågan om skrivningarna i miljöbalkens 4 kap., som ett enigt civilutskott ville se över, hänger som ett svart moln över våra lagskyddade älvar. Ska regeringen koppla ihop denna fråga med det delbetänkande som levereras senare kommer inte frågan att lösas under det här året, och vi vet inte när den kommer att lösas över huvud taget.

Mot bakgrund av det relativt begränsade antalet tillståndsansökningar sedan 1999 anser varken utredaren eller Lena Ek att det finns fog för att ändra lagen. Men som vi har hört Jan Lindholm säga är detta fel utgångspunkt. Samma formuleringar som nu finns i 4 kap. 6 § har funnits i tidigare lagstiftning ända sedan 1977. De processer som drivits under den tidsperioden och kostnaderna för dessa har inneburit en ansenlig belastning på rättsapparaten. Det är slöseri med skattepengar, som Jan Lindholm sade.

Frågan vi måste ställa oss är: Vem är regeln bra för? Detta skulle jag hemskt gärna vilja ha besked av ministern om.

Anf. 113 LARS TYSKLIND (FP):

Fru talman! Jan Lindholm tar i sin interpellation upp en fråga som vi i Folkpartiet tycker är väldigt viktig. Som Jan-Olof Larsson säger väcker det känslor när vi diskuterar vattenkraft. Det är helt klart. I Folkpartiet har vi en tydlig uppfattning att vattenkraften ska utvecklas genom effektivisering, inte genom ökad exploatering, och att man ska leva upp till dagens miljökrav. Det måste finnas sådana funktioner.

De nationalälvar vi har och de vattendrag som är skyddade i lag ska naturligtvis vara starkt skyddade även fortsättningsvis. Dessutom måste man minimera skadorna för vandrande fisk, vilket också har diskuterats i civilutskottet vid ett antal tillfällen. Därför välkomnar vi verkligen från Folkpartiets sida de utredningsdirektiv som alliansregeringen beslöt i april 2012. Det handlar om att se över regelverken för vattenverksamheten. Om vi nu talar om ansvar kan jag säga att man verkligen tar ansvar genom att ta tag i denna fråga, som inte direkt är ny.

För oss och mig är det väldigt viktigt att vi nu får till stånd ett effektivt och långsiktigt hållbart system för nyprövning av äldre tillstånd för vattenkraft där det finns en avvägd balans mellan behovet av att skydda biologisk mångfald och miljö och de högst relevanta krav som finns på förnybar energi. Det finns naturligtvis en intressekonflikt här.

På samma sätt välkomnar vi naturligtvis det tilläggsdirektiv som kom i maj 2012, bara någon månad senare. Då gällde det specifikt 4 kap. 6 §, som handlar om skyddet av de fyra nationalälvarna och andra namngivna vattendrag. Vi är nog alla besjälade av att detta är viktigt och ska gälla. Den fråga vi nu diskuterar har vi naturligtvis kunnat analysera noggrant. Den rör det tredje och sista stycket i denna paragraf. Där står det att förbudet inte gäller vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Detta kan låta lite diffust, men i förarbetena är man väldigt tydlig med vad detta gäller. Det gäller mycket restriktivt, och det gäller saker som ersättningsbyggnader, ombyggnader och sådant.

Det finns verkligen restriktivitet i förarbetena. När vi diskuterade det i civilutskottet var egentligen kärnfrågan: Missbrukas detta? Försöker man att gå runt lagen med hjälp av paragrafen?

När jag läste det delbetänkande som kom, som miljöministern redovisade i sitt svar, kan jag inte dra någon annan slutsats än att tillämpningen överensstämmer med syftena i förarbetena.

Även det rättsfall som ministern hänvisade till indikerar att lagen trots allt uppfyller sitt syfte. Det har egentligen inte fattats några beslut som är tveksamma i det sammanhanget.

Med andra ord gäller det som ministern säger. Det finns i nuläget inget stöd för att undantaget missbrukas. Jag instämmer i ministerns svar att det är rimligt att vi behandlar frågan vidare i ett helhetsperspektiv.

Jag utgår från det förslag som utredaren har lagt fram om att vi ska förtydliga. Det finns inga tveksamheter om hur bestämmelserna i 3 och 4 kap. ska tillämpas i dessa fall. Det är i den frågan vi fick ett förslag.

Jag utgår från att den frågan kommer att behandlas vidare när vi gör en helhetsbedömning. Det är viktigt att vi nu får till en helhet och får ett fungerande system över tid.

Anf. 114 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Vi har några riktigt svåra problemområden som vi diskuterar i interpellationsdebatten, precis som Lars Tysklind säger.

Ett område är vattenkraftens betydelse i energiomställningen. Den står för mer än 50 procent av elproduktionen. Det är någonting som är oerhört viktigt ur ett klimatperspektiv, ur ett försörjningsperspektiv och ur ett stabilitetsperspektiv. Vattenkraften har en ökande roll som balanseringskraft när vi har byggt ut vindkraften så att den är sju gånger större än när alliansregeringen tillträdde. Den balanseringsförmågan är oerhört viktig.

Å andra sidan ser vi fysisk påverkan på våra vattendrag bland annat genom anlagda dammar och bortledning av vatten för kraftproduktion. Det har av vattenmyndigheterna identifierats som en av de största anledningarna till att man i dag inte överallt uppfyller de kvalitetskrav på god ekologisk status och god ekologisk potential som vattendirektivet kräver och som ska vara klart år 2020.

Sedan har vi ett tredje problemområde i detta. De regler som ska balansera de olika miljöintressena är av väldigt olika karaktär. Huvuddelen av våra vattenkraftverk bedrivs med stöd av mycket gamla tillstånd. Anläggningarna har i mycket begränsad utsträckning miljöanpassats sedan de togs i drift.

Miljöbalkens regler som vattenverksamhet och vattenanläggningar är föråldrade. Det är därför regeringen beslutat att bestämmelserna behöver ses över av en utredning. Den vattenrättsliga regleringen behöver bygga på samma grundprinciper och regleras på liknande sätt som i dag gäller annan verksamhet som regleras av miljöbalken, som till exempel vindkraft och biogasanläggningar.

Den reglering som vi har är på många sätt fastighetsrättslig historiskt. Det ligger regler i olika skikt hela vägen ned till långt in på 1800-talet. Det finns fem eller sex olika skikt av regleringar. Det gör att modernisering och effektivisering i befintliga anläggningar blir svår när man har olika regelskikt att ta hänsyn till. Det gör också att styrningen av detta blir svår.

Det är anledningen till att vi har tillsatt en utredning. Av hänsyn till riksdagen och riksdagens och utskottets diskussion om just den biologiska mångfalden, som är en del av problematiken, har vi också gett utredaren i uppdrag att särskilt börja med att titta på frågan om just 4 kap. 6 § miljöbalken.

Utredaren har gjort en sammanfattande bedömning. Vi har precis i dagarna fått in 110 mycket intressanta och djuplodande remissvar. I det läget måste man som ansvarig departementschef och minister i en regering säga att det är klart vi måste analysera de 110 djuplodande remissvaren på ett seriöst sätt.

Vi har en så komplicerad problembild att lösa på ett sätt som tar hänsyn till våra olika miljömål, klimatet, den biologiska mångfalden och naturligtvis stabiliteten i energiproduktionen. Jag tycker inte att det är konstigt.

Anf. 115 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Som jag befarade innebär hanteringen, som ministern nämnde i sitt svar, att man kommer att hantera frågan om tredje stycket i 4 kap. 6 § tillsammans med hanteringen av delbetänkande två, *Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler*. Det är mycket sorgligt.

Sedan jag fick ministerns svar i går har jag hunnit ta kontakt med ett antal av ministerns myndigheter och även andra myndigheter som lyder under regeringen och frågat om detta. De anser att den hantering som ministern nu tänker vidta är direkt felaktig.

Frågan om tredje stycket saknar nämligen helt koppling till vattendirektivet och EU-rätten. Frågan om 4 kap. 6 § miljöbalken är en rent nationell fråga. Det finns inga som helt juridiska anledningar att hantera dessa saker ihop.

Dessutom finns det myndigheter under regeringen som anser att den hantering av vattenförvaltningen som vi håller på med i Sverige med undantagsformuleringen strider mot Romdirektivet. Det finns många argument för att inte koppla ihop dessa frågor.

Ministern vill inte förstå att tredje stycket missbrukas trots att det kommer in en flod av ärenden som fullständigt saknar förutsättningar att beviljas om domstolarna hanterar dem enligt miljöbalken som det är avsett.

Nu är det inte alltid så att det finns kompetenta domare. En del är nybörjare, och då kan det ske misstag. Genom att man till exempel använder begrepp som överskottsvatten eller spillvatten kan de oerfarna domarna gå på markägarens linje.

Det är egentligen bara genom olycksfall som obetydlig miljöpåverkan kan feltolkas och leda till dessa långa processer som kan dra ut mer än tio år i tiden med överklagningar och sådant.

Jag har hört talas om rena skräckexempel på rättstillämpning där unga oerfarna domare gått på sökandes linje när de har hänvisat till äldre domslut från 1902. De stackars domarna hade inte ens kunskap om att det inte fanns några domslut på vattenområdet på den tiden.

För att ministern ska förstå hur oseriöst kraftbolagen agerar skulle jag vilja ge lite exempel. Lima kraftverk är ett där ägarna med motivering om dammsäkerhet har försökt att utöka kraftproduktionen i strid med 4 kap. 6 §.

Först ansökte det om att få spränga bort 10 000 kubikmeter berg i en skyddad älvfåra nedanför dammen, vilket självklart inte är en obetydlig miljöpåverkan. Ingen kan se det så. Bara det faktum att man lämnar in en sådan ansökan visar hur oseriöst man arbetar.

Efter att domstolen har avvisat det faller man tillbaka på en annan nivå, nämligen 400 kubikmeter berg. Det kan självklart inte heller ses som en obetydlig miljöpåverkan. Nu hanterar domstolen ett tredjehandsyrkande om 30 kubikmeter berg nedströms. Syftet med att göra det ska vara detsamma som med 10 000 kubikmeter.

Trots att domstolen två gånger har avvisat åtgärderna har man som sökande emellertid inte ens brytt sig om att lämna in en komplett miljökonsekvensbeskrivning för det senaste förslaget.

Påverkan på driften med att strömriktningen nedströms ändras så att man får en annan flödesriktning vid ett biflöde längre ned har man inte tagit hänsyn till. Detta är inte seriöst.

Om det vore en liten aktör som är oerfaren skulle man kanske förstå taffligheten. Men här handlar det om ett av de största kraftbolagen i vårt land. De betar sig regelmässigt på detta sätt. Är inte det att missbruka undantaget?

Det finns två fall i Ore älv där man på samma sätt under förevändning att renovera en damm som är i dåligt skick försöker bygga nya kraftverk. Även det exempel som ministern själv tar upp är ett sådant fall där man försöker använda renovering och underhåll för att bygga helt nya kraftverk.

Det finns mängder av exempel på mycket oseriöst agerande. Det måste ministern känna till.

Anf. 116 JAN-OLOF LARSSON (S):

Fru talman! Jag kan hålla med den föregående talaren till hundra procent i det han framförde. Det finns hur många historier som helst att dra fram på detta ämnesområde som visar med vilken nonchalans kraftbolagen agerar mot befolkningen och mot miljön.

Vi känner till det som ministern framförde om vattendirektivet, att vi måste ha nått fram till 2020 och att det finns många komplexa problemområden. Vi vet det. De allra flesta av oss som sitter i den här riksdagen vet att vi inte kommer att vara framme vid målet 2020. Vi kommer inte att ha klarat av våra åtaganden om vattendirektivet till 2020. Vi kommer att få betala miljardskadestånd för att vi inte klarar av problemen. Där har vi ett gemensamt ansvar att tackla, för kostnaderna kommer att belasta hela statsbudgeten.

Jag tycker att utredaren har gjort ett fantastiskt bra jobb. Men det senaste delbetänkandet, som kom nu, har ingenting med betänkandet om 4 kap. 6 § att göra. Ministern måste ta hänsyn till de remissbetänkanden som har kommit med det senaste delbetänkandet; det är självklart. Men de behöver inte tas i beaktande när det gäller 4 kap. 6 §, för precis som Jan Lindholm sade saknar det koppling till det övriga. Det är ett nationellt problem, och det har inte med vattendirektivet att göra.

Jag säger som minister Görel Thurdin, centerpartist, sade en gång: Det måste bli ett slut på dessa onödiga processer. Det var många, många år sedan hon sade det. Nu har ytterligare en miljöminister från Centerpartiet möjlighet att säga: Stoppa det här! Vi socialdemokrater anser som ett enigt civilutskott att skrivningen i tredje stycket ska bort.

Anf. 117 LARS TYSKLIND (FP):

Fru talman! Jag utgår nog ifrån att utredaren är lika seriös i båda sina delbetänkanden och att slutsatserna egentligen ligger på samma nivå. Det är viktigt att vi kan konstatera här att rättspraxis är sådan att ansökningarna egentligen inte borde lämnas in. Jag tror inte att vi kan lagstifta bort att man lämnar in dåligt underbyggda ansökningar. Sådana kommer att finnas vilken lagstiftning vi än har.

Jag vill ändå framhålla att vi är eniga om att det betänkande som kom i september 2013 är ett bra betänkande. Där finns otroliga intressekonflikter; det märker man när man läser remissvaren hit och dit. Det finns en konflikt mellan elproduktionen och miljöintressena, och den är uppenbar.

Sammanfattningsvis vill jag nog säga att detta delbetänkande är en bra utgångspunkt för den fortsatta diskussionen när det gäller att få en bättre balans mellan vattenkraft, biologisk mångfald, lokal miljö och så vidare. Den slutsats som trots allt står i utredningen om att det inte kommer att vara orimligt att detta påverkar Sveriges energiförsörjning tror jag att vi får ha som utgångspunkt i diskussionen.

Samtidigt, fru talman, är det viktigt att vi nu verkligen belyser konsekvenserna för energiförsörjning och energisystem så att vi kan fatta de riktiga besluten. Men jag tror inte att vi ska överdriva åt något håll, för det gagnar inte frågan om vi gör det hela alltför svart eller vitt. Dessutom känns det på något vis som att det dialoguppdrag som Vattenmyndigheten har med kraftindustrin i viss mån banar vägen när det gäller att tala med varandra. Det kommer att ge resultat över tid.

Vi måste naturligtvis prioritera. Vi måste vidta de åtgärder som gör den största nyttan först så att de blir kostnadseffektiva.

Anf. 118 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Sedan 1999 har Kammarkollegiet 11 avgjorda och pågående mål och 5 mål som nyligen har påbörjats. Det är 16 mål. Man kan ha respekt för att detta drar resurser, men det är ändå ett hanterligt antal.

Varför tycker jag då det? Frågan om regleringarna har diskuterats i decennier, och ingen har förmått att ta i den. Det har varit känt oerhört länge att här finns skikt av regler som rör vattenkraften. Det finns till och med tillstånd som grundar sig på urminnes hävd.

Vi är i majoritet och i opposition, men jag tycker ändå att det förtjänar en viss respekt att man tillsätter en utredning som ska ta i hela denna svåra problematik för att försöka hitta fram till ett förslag om ett enat regelverk. Ett sådant skulle underlätta både för dem som är angelägna om skydd av fiske, biodiversitet och de olika ekosystemen och för dem som är angelägna om energiomställningen ur ett klimatperspektiv. Den avvägningen måste vi ha med oss, för vattenkraften betyder mycket också i den stora miljöfrågan.

Vi måste hitta ett sätt att förena dessa intressen och göra det så bra som möjligt. Jag tycker att den utredare som nu har arbetat har gjort ett gediget arbete. Vi har ett enormt intresse för dessa frågor. I en sammanhållen lagtext som en miljöbalk tycker inte jag att man ska hålla på och dra saker ut och in ur olika paragrafer, utan man måste titta på helheten. Vi har nu sagt från regeringen att vi ska titta på helheten när det gäller vattenverksamheten, som detta är en del av. Vi har dessutom bett utredaren att särskilt fördjupa sitt arbete när det gäller tredje stycket i 4 kap. 6 § miljöbalken. Vi har ett underlag, och tillsammans med remissvaren måste vi analysera de åsikter och de argument som kommer fram på ett seriöst sätt, vilket vi också ska göra enligt grundlagen innan vi lägger fram förslag till riksdagen.

Jag kommer tillsammans med experterna på departementet nu att ta del av de 110 remissvaren. Vi kommer att jobba stenhårt med detta i Regeringskansliet. Det kanske tar lite tid, men några månader i perspektivet av 100 år och urminnes hävd måste det få vara värt när det handlar om att komma fram till en balanserad lösning när det gäller dessa frågor.

Jag har full respekt för det engagemang som visas från de människor som är intresserade av fiske, av biodiversitet och av vattenflödena i de här bygderna. Men jag har också respekt för dem som är oerhört bekymrade över klimatfrågan. Här måste vi göra en vettig balansering och en vettig avvägning. Det innebär att vi på ett seriöst sätt måste behandla de remissvar som har kommit in, också sådana där remissinstanserna har åsikter om båda delbetänkandena.

Anf. 119 JAN LINDHOLM (MP):

Fru talman! Jag delar ministerns synpunkt att det är bra att ha ett helhetsperspektiv. Men just när det gäller frågan om tredje stycket i 4 kap. 6 § finns det ingen, vad jag har hört, som har sagt att den inte skulle kunna hanteras separat. Som jag har förstått det anser till och med regeringens utredare att det är fullt möjligt.

I sitt andra anförande tog ministern upp balanskravet som ett argument. Då vill jag bara påpeka att av den svenska vattenkraften är det 2,6 procent – alltså mindre än 2 terawattimmar – som produceras inom de områden som omfattas av 4 kap. 6 §. Om man nu tänker sig att stryk-

ningen av tredje stycket skulle kunna påverka så mycket som, säg, 20 procent av produktionen upp eller ned så handlar det om mindre än 0,4 terawattimmar. Det är dessutom små kraftverk. De flesta – över 150 av de kraftverk som finns – spelar ingen som helst roll för balanskravet. Det är alltså ett dåligt argument.

Lars Tysklind sade att man inte kan undvika att få in dåliga ansökningar. Det kan man såklart tycka. Men när vi nu har en liten mening som inbjuder till att lämna in ansökningar tycker jag att vi som lagstiftare har vissa skyldigheter. Vi bör ju ha en lagstiftning som respekterar dem som är markägare och har de här fallrättigheterna. Varför ska vi bjuda in till att ansöka när vi, och även de jurister som de konsulterar, vet att det här inte leder någon annanstans än till väldigt feta juristarvoden? Vi har snart 40 års erfarenhet av detta – ett fall.

Ministern säger att ingen har kunnat ta i detta, och då vore det väl jättebra nu inför valet om vår nuvarande miljöminister visar att det är skitenkelt. Det är en väldigt liten proposition som behöver skrivas på det här området för att lösa just den frågan. Tänk vilka röster du skulle vinna på det!

Anf. 120 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Jag har som sagt en väldigt respekt för de människor som är engagerade både i det som handlar om bevarandet av olika fiskarter, ekosystem och traditionella landskapsbilder och för dem som arbetar mycket med klimatfrågan och den alternativa energin.

Nu är det här inte en skattedebatt, men jag kan notera att Miljöpartiet är berett att lägga 1 miljard extra i skatt på vattenkraft. Det säger kanske någonting.

När det gäller den här svåra och komplexa problematiken är det inte bara att dra ut en fråga när man har så här olika samhällsintressen som måste avvägas på ett balanserat sätt. Det är också svårt när vi har tillstånd i fem sex olika rättsregelskift som går inte bara över decennier utan även genom århundraden och detta ska hanteras på ett balanserat och seriöst sätt. Jag är glad över att vi har tillsatt den här utredningen för att titta på problemen och att vi har ett delbetänkande just runt den speciella problematiken med 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken men också att vi har fått in 110 remissvar. Det innebär oerhört mycket arbete att ta det jobb och det engagemang på allvar som människor, organisationer och företag har visat genom att skriva sådana långa och seriösa remissvar. Det innebär att vi måste ha en seriös beredningsprocess i Regeringskansliet. Därför, fru talman, ber jag att få återkomma i denna viktiga fråga när vi är klara med den beredningsprocessen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 121 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Ärade ledamöter! Ärade åhörare! Jens Holm har frågat mig om försäljning av framtida överskott av utsläppsrätter och om ett ställningstagande kring intäkterna från försäljningen av utsläppsrätter från reserven för nya deltagare.

Till att börja med vill jag säga att EU:s system för handel med utsläppsrätter är centralt för EU:s klimatpolitik och för att klara EU:s klimatmål – både på kortare och längre sikt. Därför är jag djupt oroad av nuvarande situation där systemets prissignal har blivit alldeles för svag för att styra mot de långsiktiga investeringar som nu behövs i hela Europa. EU:s kommande behov av investeringar i energisektorn är mycket stora, och beslut som undviker inlåsnings i fossil teknik brådskar. Samtidigt lider alltså handelssystemet av ett stort utbudsöverskott som beräknas till nästan två miljarder utsläppsrätter.

Det är också oroande att flera börjar tala om nationella åtgärder inom den handlande sektorn. Sådana åtgärder riskerar att steg för steg urholka handelssystemet och leda till ännu lägre priser och lägre kostnadseffektivitet i slutändan. Även i Sverige förs det fram förslag om att vi bör införa kompletterande styrmedel inom handelssystemet. Men handelssystemet syftar till att minska utsläppen från utsläppsintensiva verksamheter i hela EU på ett konkurrensneutralt sätt och med bibehållen konkurrenskraft för Sverige.

Åtgärder för att stärka systemet måste därför till på EU-nivå. Det är därför regeringen har stött förslaget om att ändra tidsprofilen för auktionering av utsläppsrätter, det så kallade backloadingförslaget. Det är ett första steg för att möta utbudsöverskottet, och nu kan det slutligen genomföras. Det är också därför regeringen tydligt har stött kommissionen i att lägga fram ett förslag på mer långsiktiga och strukturella åtgärder i handelssystemet.

Vidare ska man därför heller inte överskatta effekten av den försäljning av utsläppsrätter som skedde från reserven för nya deltagare på grund av ett gammalt beslut under 2013. Detta var utsläppsrätter som redan var utlovade till den handlande sektorn. Totalt delades det ut ca 110 miljoner utsläppsrätter under den andra handelsperioden i enlighet med EU:s regelverk. Att restpotten på 1,3 miljoner utsläppsrätter sedan såldes, enligt tidigare överenskommelse och enligt löfte till den handlande sektorn, är inte uppseendeväckande utan god hushållning med statens finansiella tillgångar i enlighet med budgetlagens krav. De utgör inte ens 1 promille av det totala utbudsöverskottet inom handelssystemet.

Kommande eventuellt överskott inom EU- och FN-systemen har vi tidigare debatterat flera gånger. Möjligheten till handel med utsläppsrätter finns för att skapa flexibilitet gällande när i tiden och var i världen utsläppsminskningarna ska ske. Handel är därmed något bra och leder till att vi kan åstadkomma mer utsläppsminskning för pengarna. Därmed inte sagt att Sverige eller något annat land ska sälja sitt överskott på ett sätt som gör att andra inte behöver anstränga sig. Men med tanke på klimatutmaningens omfattning är det nödvändigt att tillvarata möjligheterna att begränsa kostnaderna för utsläppsminskningar genom effektivt internat-

*Svar på
interpellationer*

ionellt samarbete. Ett eventuellt överskott bör hanteras så att de totala nettoutsläppen inte ökar och förvaltas i enlighet med det internationella regelverket.

När det gäller överskott av utsläppsutrymme inom FN-systemet är efterfrågan obefintlig. Det står klart efter överenskommelsen i Doha förra året, då vi såg till att det inte fanns några kunder som skulle handla de stora mängder överblivna utsläppsrätter som fanns. Jag ser inte framför mig att den situationen kommer att ändras de närmaste åren.

Inom EU:s utsläppshandelssystem kan man konstatera att i och med övergången till tredje handelsperioden finns ingen reserv som medlemsländerna har rådighet över. Det är då alltså enbart de ingående verksamheterna i handelssystemet som har att hantera ett eventuellt överskott. Då är ju handel själva poängen med systemet.

Vad gäller inkomsterna från försäljningen av utsläppsrätter från reserven för nya deltagare inkommer dessa på inkomsttitel på statsbudgeten i likhet med övriga inkomster. Att öronmärka dessa till något särskilt ändamål strider mot de svenska budgetprinciperna och är därför inte aktuellt.

Anf. 122 JENS HOLM (V):

Fru talman! Den 21 februari 2013 gav miljöminister Lena Ek statens energimyndighet i uppdrag att sälja 1,5 miljoner utsläppsrätter till en eventuell köpare. Här i min hand har jag det regeringsbeslut som Lena Ek har skrivit under. Energimyndigheten lyckades sälja 1,3 miljoner av de utsläppsrätterna. En utsläppsrätt motsvarar ett ton, så det handlar alltså om 1,3 miljoner ton koldioxid som Sverige sålde till köparen Bank of America Merrill Lynch.

Jag tycker att det här är en viktig fråga att diskutera med miljöministern, och jag vill tacka för det svar som jag har fått.

Jag tycker att det här är viktigt. Det faktum att Lena Ek har sålt 1,3 miljoner utsläppsrätter av vårt överskott är en signal om hur man ser på själva systemet med handel med utsläppsrätter.

Lena Ek och jag är överens om att EU:s handelssystem när det gäller utsläppsrätter är EU:s i särklass viktigaste styrmedel för att minska utsläppen. Precis som Lena Ek sade här tidigare finns det i dag ett stort problem med handelssystemet. I dag finns det nämligen ett överutbud av utsläppsrätter. Det finns alltså fler utsläppsrätter än det finns köpare till. Därför är det otroligt viktigt att få ned antalet utsläppsrätter på marknaden. Annars kan priset på att släppa ut också gå ned. Om detta är Lena Ek och jag helt överens.

Lena Ek skrev också en väldigt fin debattartikel i Dagens Nyheter i februari i fjol som handlade om att vi måste bringa ned det totala antalet utsläppsrätter på marknaden i EU så att det blir färre utsläppsrätter, så att vi på så sätt kan få upp priset. Den debattartikeln skrev hon den 11 februari i fjol. Tio dagar senare ger hon alltså Energimyndigheten i uppdrag att sälja över en miljon utsläppsrätter.

Detta är väldigt märkligt, för när man säljer ett överskott av utsläppsrätter på det här sättet innebär det att någon annan kan använda dessa utsläppsrätter och smutsa ned med över en miljon ton koldioxid på annan plats i Europa. Alternativet hade förstås varit att annullera och inte använda dessa utsläppsrätter. Det är också precis det som våra expertmyn-

digheter Energimyndigheten och Naturvårdsverket har uppmanat Lena Ek och andra politiker att göra.

I en rapport från 2007 skriver de båda myndigheterna att ett ”överblivet utrymme (...) bör annulleras”. Jag vill därför fråga miljöministern: Varför gick du emot dina egna expertmyndigheter och sålde överskottet av utsläppsrätter?

Jag vill också fråga Lena Ek vad hon egentligen menar när hon i svaret säger att försäljningen av överskottet inte är uppseendeväckande utan att det bara handlar om någon promille av det totala överskottet av utsläppsrätter. Tänk, Lena Ek, om invånarna i Peking eller New York skulle resonera på samma sätt: Det vi gör här är bara en liten droppe i havet, så vi behöver inte bry oss om klimatet. Är det att ta ansvar för klimatet?

Anf. 123 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Tack för interpellationen, Jens Holm! Den ger oss möjlighet att klargöra en del viktiga saker.

Först och främst kan man – och det kanske jag inte behöver göra i det här inlägget – tala om hur många olika system det finns för handel med utsläppsrätter i olika sammanhang och hur många olika regelskikt det handlar om.

Den sista delen av reserven för nytillträdande i den gamla europeiska klimatöverenskommelsen, New Entrants' Reserve, är den del som vi diskuterar här och som vi har clearat genom det beslut som har tagits.

Samtidigt kan jag säga att det vore väldigt bra om invånarna i New York eller Peking gjorde som den svenska regeringen. Jag ska göra en jämförelse med hur vi har gjort med olika utsläppsrätter.

När det handlar om Clean Development Mechanism, det vill säga ökade köp av CDM-krediter, köper Sverige 40 miljoner krediter. Det betyder att vi betalar för tekniktransfer genom att använda utsläppsrätter. Det handlar om 40 miljoner krediter till fattiga länder.

Låt mig ta ett annat exempel: Sverige och EU lyckades i Doha förhandla. Jag var själv mycket aktiv i de diskussionerna. I slutminuterna lyckades man förhandla fram begränsningar i överföringen av AAU:er, alltså utsläppskrediter under FN:s Kyotoprotokoll, till nästa åtagandeperiod. Det är en överenskommelse på helt frivillig grund och ett tillägg till klimatförhandlingarna som handlar om en minskning med grovt uppskattat 11 miljarder krediter.

Det första gällde alltså 40 miljoner krediter och det andra 11 miljarder krediter.

Mitt tredje exempel är backloadingbeslutet inom den europeiska handeln med utsläppsrätter. Det beslutet har vi från regeringens sida och jag personligen jobbat oerhört hårt för att få på plats. Beslutet innebär ett tillfälligt – tyvärr bara tillfälligt, men ändock – undandragande av 900 miljoner krediter ur EU ETS. Det är ett första viktigt steg mot riktiga reformer, som måste vara i den storleksordningen att de gör skillnad.

Det är så vi hanterar handeln med utsläppsrätter. Det finns fortfarande äldre beslut från gamla överenskommelser som måste effektueras. Jag tror att detta borde vara det sista i och med det beslut som regeringen fattar, så att vi nu går över i den tredje handelsperioden, där den här sortens beslut inte blir aktuella. Det är jag väldigt glad över. Jag har själv

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

varit med om att förhandla fram den tredje handelsperioden och de regler som ska gälla där.

Så är det. Vi kanske kan hjälpas åt att sprida denna kunskap till Pe-king om hur man kan göra med handel med utsläppsrätter i olika sammanhang.

Anf. 124 JENS HOLM (V):

Fru talman! Som Lena Ek mycket väl vet var jag också med och förhandlade om EU:s nya handelssystem för utsläppsrätter. Tyvärr har vi inte möjlighet att gå in i alla intressanta detaljer i det.

Jag vill gärna fokusera på de grundläggande principerna och sådant som jag inte tyckte att jag riktigt fick svar på här. Det gäller egentligen själva grundfrågan.

Lena Ek och jag är helt överens om att ett problem är det stora övertubudet av utsläppsrätter i handelssystemet i dag. Det finns för mycket utsläppsrätter, för att tala klarspråk. En utsläppsrätt, alltså ett ton koldioxid, kostar i dag ungefär 45 kronor på EU:s utsläppsmarknad. Att släppa ut ett ton i Sverige kostar med vår koldioxidskatt mer än 1 000 kronor. Det är alltså en skillnad på mer än faktor 20 här.

Det här är Lena Ek och jag helt överens om. Vi är också överens om att vi vill minska överskottet. Då har jag en rak fråga till Lena Ek som jag inte fick svar på tidigare: Blir det bättre eller sämre av att ett land säljer sitt överskott, som du gjorde för knappt ett år sedan? Det är det ena.

Det andra som jag vill fråga om är: Du säger att detta inte är uppseendeväckande och att det gäller bara 1 promille. Min poäng är att vad hela klimatfrågan handlar om är att alla måste ta sitt ansvar. Jag tror inte att vår miljöminister ser lättvindigt på dessa otroligt viktiga frågor, men om man nu anser att utsläpp av 1,3 miljoner ton koldioxid är så lite att det inte spelar någon roll tycker jag att det är allvarligt.

Jag skulle också vilja veta vad regeringen gör med intäkterna från försäljningen. Man sålde ju utsläppsrätterna till Bank of America Merrill Lynch och fick 38 miljoner kronor för dem. Kan man inte se till att använda pengarna till klimatåtgärder? Det är ju egentligen svenska folkets klimatminskningar. Det handlar ju om saker som vi har gjort i Sverige för att minska utsläppen. Med försäljningen kan nu utsläppen ske på någon annan plats. Borde man inte då åtminstone se till att intäkterna går till klimatåtgärder?

Jag ska avsluta med att säga att både Lena Ek och jag vet att politik i allt väsentligt är en förtroendebransch. Förtroendet för oss politiker blir tyvärr allt lägre. Därför är det väldigt viktigt att vi politiker håller det vi lovar. Då, Lena Ek, tycker jag inte att det håller att man ena dagen skriver en debattartikel på DN Debatt där man säger att antalet utsläppsrätter i EU:s handelssystem måste minska samtidigt som man tio dagar senare ger myndigheten i uppdrag att sälja 1,3 miljoner ton utsläpp. Tycker du att det håller, Lena Ek?

Anf. 125 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Ja, det är nog så att både Jens Holm och jag tar klimatfrågan på oerhört stort allvar. Det är nog också så att både Jens Holm och jag tycker att man måste honorera det man har sagt. Det gäller också

utsläppsrätter som redan var utlovade till den handlande sektorn. Det är också ett beslut som ska honoreras.

Vad har då svenska regeringen gjort i totalen, jämfört med de 1,3 miljoner tonnen? Vi har köpt, för CDM-krediter, motsvarande 40 miljoner ton. Vi har sett till att undandra 11 miljarder krediter i FN:s handelssystem. Det här är bara under de senaste två åren. Och vi har sett till, när det gäller framtiden för handeln med utsläppsrätter, att det blir ett undandragande av 900 miljoner krediter.

Det kan man lägga i en stapel, som blir hög. Och det beslut som vi nu diskuterar i interpellationsdebatten kan vi lägga i en annan stapel, som blir låg i en jämförelse.

Detta ska man inte ta lättvindigt. Det är klart att det inte är lätt att fatta ett sådant beslut, men en regering måste honorera sina löften.

Jag är väldigt glad över att den här situationen inte kommer att uppstå i den tredje perioden med handeln med utsläppsrätter. Då kommer vi inte att behöva diskutera det här vad gäller EU:s system.

Det är naturligtvis på det viset – det vet Jens Holm också – att intäkter till staten inte får öronmärkas, enligt budgetlagen. Vi har ökat våra satsningar på Miljödepartementet när det gäller klimatfrågor med mångdubbelt det belopp som drogs in här, men det finns ingen direkt korrelation däremellan – det ska jag vara ärlig och säga. Det beror på att budgetlagen är oerhört tydlig med att man inte får öronmärka intäkter. Det kan vi ibland tycka är bra. Det kan vi ibland tycka är dåligt. Men det är det faktum vi har att arbeta med, oavsett vilken regering som hanterar de här frågorna.

Jag tror att man kan säga att vi har ökat när det gäller de här klimatanslagen. Vi har varit oerhört seriösa när det gäller att jobba med de olika utsläppshandelssystem som finns. Och, ja, det fanns en liten pott som enligt gamla utfästelser skulle hanteras på det här viset, och det har vi gjort. Samtidigt vill jag påminna om att det handlar om 40 miljoner krediter, 11 miljarder krediter och 900 miljoner krediter mot 1,3 miljoner. Så är det.

Anf. 126 JENS HOLM (V):

Fru talman! Det här måste bli väldigt förvirrande för vilken åhörare som helst. Det blir i alla fall förvirrande för mig, då Lena Ek nästan bokstavligen blandar äpplen med päron. Hon pratar om 900 miljoner krediter – ja, då är det EU:s utsläppshandelssystem. Hon pratar om flera miljarder – ja, men då är det utsläpp i hela världen.

Lena Ek! Låt oss prata om Sverige, våra utsläpp, det som du kan ta ansvar för. De svenska utsläppen på ett år är ungefär 60 miljoner ton. Du gav ett uppdrag att man skulle sälja 1 ½ miljon ton. Jag tycker inte att det är en droppe i havet. Jag tycker att det är en ganska betydande summa: 1 ½ miljon ton koldioxid. Jag tycker dessutom att det är en väldigt viktig principiell fråga. Folk borde veta. När vi gör ansträngningar och minskar våra utsläpp ska inte Finansdepartementet sälja det vidare till en amerikansk bank, som i sin tur säljer det vidare till något land som kan öka sina utsläpp. Det är inte, Lena Ek, att ta ansvar för klimatet.

Du säger, Lena Ek, att de här utsläppen var utlovade till den handlande sektorn. Men så är det inte. Andra länder beslutade att annullera sitt överskott av utsläppsrätter. Frankrike gjorde det. Irland gjorde det. Flera andra länder fattade beslut om att annullera, alltså inte sälja det

vidare. Energimyndigheten och Naturvårdsverket uppmanade dig, Lena Ek, att inte sälja vidare de här utsläppsätterna. Ändå gjorde du det.

Jag har bara två frågor kvar. Min första fråga är: Varför, Lena Ek, gjorde du så här? Var det för att dra in 38 miljoner kronor till svenska statskassan? Min andra fråga är: Kan du, Lena Ek, lova att aldrig mer sälja ett eventuellt överskott av utsläppsätter?

Anf. 127 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Först ska man säga att de här 1,3 miljonerna i reserven för new entrants, nya anläggningar i den handlande sektorn, följer rätt speciella regler. Det är regler som inte kommer att finnas i den tredje handelsperioden. Det är jag väldigt glad för – det ska jag mycket ärligt säga. Samtidigt ska man säga att utsläppen för de här 1,3 miljonerna redan var inräknade i det totala. Det ändrade alltså inte på det viset den totala utsläppsbalansen. Det ska man också notera.

Det andra jag kan notera är att jag förstår att Jens Holm i det här sammanhanget inte vill diskutera andra utsläppsätter som vi hanterar och har hanterat under de senaste två åren från regeringen, nämligen de internationella. Vi har köpt 40 miljoner krediter. Vi har minskat i EU-systemet. Det är 11 miljarder krediter – det är i och för sig en uppskattning, men det ligger i det härade. Och det är 900 miljoner krediter som vi med stor möda har fått ett beslut om att lyfta ur EU ETS-systemet genom en så kallad backloading eller ett tillfälligt undandragande.

Detta kan jag förstå, för volymerna där är oerhört mycket större än det som vi diskuterar här. Jag kan också förstå det eftersom vi har haft flera interpellationsdebatter om CDM-krediter, där Jens Holm har varit väldigt kritisk. Men jag står för att det innebär en tekniktransfer till fattiga länder och är till hjälp för dem. Och de vill ha dem. Därför tycker jag att man får ta helhetsperspektivet i den här frågan.

Och jag är, som sagt var, glad över att den här frågan inte kommer att behöva diskuteras mer i nästa period.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på interpellation 2013/14:212 om övergödningen i Östersjön

Anf. 128 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Johan Löfstrand har frågat mig hur jag eller regeringen avser att informera de övriga länderna i Helcom om att regeringen några veckor efter Helcoms ministermöte beslutade att sluta med stöd till kantzoner, konstgjorda våtmarker och fångstgrödor i jordbruket, trots att detta lyftes fram bland de svenska åtgärderna under mötet, eller om regeringen kommer att sätta in andra åtgärder i stället.

Jag vill börja med att säga, fru talman, att det här är Johan Löfstrands beskrivning.

Regeringens åtgärdsarbete för havsmiljön har gett resultat, och vi ser i dag nedåtgående trender när det gäller utsläpp av växtnäringssämnen från jordbruk och andra landbaserade källor längs hela kusten. Jag delar

dock Johan Löfstrands oro för övergödningen i Östersjön, särskilt i den så kallade Egentliga Östersjön, där de huvudsakliga problemen finns, och det är därför viktigt att vidta ytterligare åtgärder för att förbättra havets miljötillstånd.

Inom konventionen om skydd av Östersjöområdet marina miljö, Helcom, har man arbetat intensivt bland annat med att identifiera åtgärder för att minska jordbrukets växtnäringsläckage. Sverige, liksom alla Helcomländer, är överens om de åtgärder som föreslås i ministerdeklarationen för detta arbete. Informationen om ländernas åtgärdsarbete tas om hand i Helcoms utvärderingar och regelbundna möten mellan chefsförhandlingarna.

Kvävebetingen för Sveriges del har reducerats, men för fosfor har vi fått ett ökat beting till Egentliga Östersjön, beroende på en historisk skuld. Vi behöver fortfarande genomföra åtgärder för att ytterligare reducera kväve, men den vetenskapliga bedömningen är att fosfor är det växtnäringsämne som vi särskilt behöver inrikta oss på när det gäller Östersjöns övergödningssituation.

Det svenska åtgärdsarbetet för Östersjön, som bland annat inkluderar Helcoms Baltic Sea Action Plan, inriktas på att uppfylla kravet på god miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv. Det framgår tydligt av direktivet att god miljöstatus är ett bindande kvalitetskrav som ska nås för ett antal i direktivet angivna deskriptorer. Hur målen ska nås, det vill säga vilka åtgärder som ska vidtas, ska medlemsstaterna själva ta fram i sina åtgärdsprogram som ska vara antagna senast 2015. Även arbetet inom ramen för EU:s vattendirektiv är av stor vikt för att minska övergödningen. Också här kommer reviderade åtgärdsprogram att antas under 2015.

Jag vill, fru talman, här lägga till det arbete som har gjorts för att göra Östersjön till ett SECA-område, det vill säga att minska utsläppen från sjöfarten, liksom vad som görs vad gäller enskilda avlopp och industriella utsläpp.

Landsbygdsprogrammet för åren 2014–2020 får en lägre budget jämfört med dagens program eftersom de medel som kommer från EU kommer att minska. Detta innebär att prioriteringar mellan vilka åtgärder som ska få plats i programmet måste göras. Det ska också sägas att fortfarande saknas på EU-nivå beslut om vilka regler som ska gälla från 2014. Det betyder förstås att innehåll i ett svenskt landsbygdsprogram inte heller har kunnat beslutas än. För miljöersättningarna har EU-förhandlingarna försenats, och 2014 blir därför ett mellanår med en förlängning av nuvarande landsbygdsprogram.

Hur vi ska åstadkomma en hållbar växtnäringsbelastning hanteras även av den parlamentariska miljömålsberedningen i dess arbete med de två strategierna Långsiktigt hållbar markanvändning och Strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Miljömålsberedningen har en viktig uppgift att analysera och komma med konkreta förslag på åtgärder inom området.

Havsmiljön är en av regeringens främsta prioriteringar inom miljöområdet, och ett stort antal åtgärder, också utanför landsbygdsprogrammet, har vidtagits för att förbättra miljötillståndet, vilket jag även tog upp vid Helcoms ministermöte. Regeringen har under 2012 och 2013 lagt ut ett antal uppdrag för att möjliggöra ett effektivare åtgärdsarbete, till exempel uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att utreda Hanöbukens

miljöproblem samt att utreda hur omställningstakten för enskilda avlopp kan ökas. Naturvårdsverket har haft i uppdrag att utreda styrmedel för ökad rening från kommunala reningsverk. Regeringen bereder nu myndigheternas förslag i dessa utredningar.

Regeringen har vidare i budgetpropositionen för 2014 föreslagit riksdagen att anslaget 1.12, Åtgärder för havs- och vattenmiljö, ska ha en nivå på närmare 673 miljoner kronor år 2014. I budgetpropositionen föreslås bland annat en satsning på lokala vattenvårdsprojekt, så kallade LOVA-projekt, med 75 miljoner kronor per år från och med 2014 och framåt. Vidare föreslås en satsning på 32 miljoner kronor under åren 2014–2017 för arbete med avancerad rening av avloppsvatten samt en satsning på 240 miljoner kronor under en tioårsperiod till pilotprojekt för rötning av stallgödsel för att producera biogas. Samtliga dessa satsningar har stor betydelse för att reducera Östersjöns övergödningsproblem.

Anf. 129 JOHAN LÖFSTRAND (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ministern för det långa svaret, men tyvärr var det inte speciellt mycket svar på de frågor jag hade ställt.

Jag är dock glad att ministern delar min oro över utvecklingen i Östersjön. Det finns mycket att göra, och det behövs mer än bara vackra ord för att lösa övergödningsproblemen. Tyvärr är det fråga om prioriteringar.

Återigen har regeringen gjort prioriteringar som gör att miljön får stå tillbaka för andra intressen. Ministern säger att pengarna till landsbygdsprogrammet har minskat och att det är skälet till att stödet försvinner. Det är helt korrekt. Men det här är en prioritering som regeringen har gjort. Regeringen har gjort kraftiga nedsättningar i det svenska landsbygdsprogrammet. Bakgrunden är att regeringen måste klara sitt budgettak för att ha råd med skattesänkningarna. Förutom detta minskar landsbygdsprogrammet också på grund av att regeringen och statsministern har förhandlat bort delar av de pengar som annars skulle ha tillfallit landsbygdsprogrammet inom EU:s budget.

Vi socialdemokrater har tänkt annorlunda. Vi socialdemokrater satsar 371 miljoner mer än regeringen på landsbygdsprogrammet för att vi ska klara en del av de miljöåtgärder som vi tycker är så viktiga och som nu kommer att försvinna. De stöd som nu försvinner är viktiga, och ministern har vid ett flertal tillfällen visat att de är oerhört viktiga för att bekämpa övergödning i Östersjön. Så sent som i förra veckan publicerades en artikel i Svenska Dagbladet där det konstaterades att många av miljöersättningarna är oerhört kostnadseffektiva i förhållande till den miljönytta som de ger.

Resultatet av regeringens prioriteringar kommer inte att vänta på sig. Resultatet kommer att bli att de lantbrukare som i dag har stöden kommer att sluta. De kommer att sluta att odla fånggrödor, övergå till andra grödor och plöja upp kantzoner. Det kommer i sin tur att innebära stora problem med övergödning.

Vi menar att detta är allvarligt av ett antal olika skäl. Först och främst handlar det om att en nedskärning av landsbygdsprogrammet är ett slag mot landsbygden i stort. Landsbygden måste stå stark om vi ska klara de olika miljöhot och miljöprövningar som vi står inför. En nedräkning av landsbygdsprogrammet hotar faktiskt landsbygden som helhet. Det andra skälet är att vi i kammaren faktiskt har fattat beslut om ett antal miljömål. I och med att regeringen tar bort ett antal av ersättningarna kommer det att bli svårt att uppnå de miljömål som Sveriges riksdag har ställt sig bakom. Den tredje delen som jag tycker är allvarlig är att det är sorgligt att Sverige ska drabbas av trovärdighetsproblem i miljöfrågan.

Ministern säger ena stunden att Sverige ska vidta ett antal miljöåtgärder. Det ska vi göra tillsammans för att skydda Östersjön. I nästa stund tar regeringen bort miljöåtgärderna. Skapar inte det ett stort trovärdighetsproblem?

Är det inte problematiskt att Sverige och ministern ena stunden säger att åtgärderna är oerhört prioriterade för att klara målen och i nästa stund tar bort de miljöåtgärder som man tidigare har varit tydlig med är viktiga?

Anf. 130 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Jag skulle vilja tacka Johan Löfstrand för interpellationen. Den är oerhört intressant och bra. Jag blir glad ju fler som diskuterar Östersjöns problem.

Samtidigt kan jag inte låta bli att notera att Johan Löfstrand möjligen är unik i sitt parti när han så varmt talar för ett ökat omfång på EU:s jordbrukspolitik. Det är i så fall en stor nyhet!

Regeringen har försvarat att Sverige ska ha en stor del av de medel som hanteras inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Regeringen har också drivit inte bara inom andra pelaren utan också inom första pelaren – jordbrukspolitiken omfattar ju olika delar, som Johan Löfstrand väl vet – att det ska finnas ett antal förgröningsprinciper, som det kallas med en anglicism i det svenska språket. Det handlar om att ta större miljöhänsyn också i det ordinarie produktionsstödet i första pelaren.

Om vi tittar på fördelningen av jordbruksstödet inom Europa ser vi att det har varit en grov snedfördelning. Mycket fattiga länder har efter EU-inträdet fått avsevärt lägre ersättningsnivåer, haft svårare att modernisera sitt jordbruk och att gå över till ekoproduktion.

Vi diskuterar här hur Östersjöns övergödningssproblem ska lösas, och jag skulle vilja ställa en fråga till Johan Löfstrand.

Ett av de viktigaste beslut som har tagits är det som handlar om att minska svavelutsläppen och utsläppen från sjöfarten i Östersjön. Tar Johan Löfstrand avstånd från den grupp av riksdagsledamöter som har turnerat runt Sverige för Socialdemokraternas räkning för att underminera och försöka stoppa det beslut som är ett oerhört viktigt miljöbeslut angående Östersjön? Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan.

Utsläppen längs den svenska kusten minskar sedan ett antal år. Det är naturligtvis väldigt bra. Trots det finns det mycket kvar att göra, främst vad gäller det så kallade Egentliga Östersjön söder om Gotland. Där har vi en historisk skuld att ta hand om och behöver teknikutveckling och innovation för att förstå hur vi ska kunna lyfta övergödande ämnen ur Östersjön och inte bara minska utsläppen från den mänskliga verksamheten på land. Här krävs det åtgärder både från industrin vad gäller enskilda avlopp och från jordbruket. Vi har en stor satsning på våra lokala vattenvårdsprojekt och en satsning på läkemedelsrening i avlopp. Vi har beslutat, senast häromdagen, om fler marina skyddade områden. Vi reder ut Östersjöns cocktaileffekter vad gäller kemikalier.

Allt detta behövs för att Östersjöns miljöstillstånd ska förbättras. Inte minst gäller det verksamheterna i de länder på östra sidan av Östersjön som inte har kommit lika långt när det gäller avloppsrening, modernare jordbruksmetoder och hantering av enskilda avlopp. Därför är inte bara det europeiska samarbetet utan också Helcomsamarbetet oerhört viktigt, liksom det bilaterala samarbete som vi har med till exempel de baltiska länderna och Sankt Petersburg vad gäller avloppsrening.

Anf. 131 JOHAN LÖFSTRAND (S):

Fru talman! Det var inte mycket till klagörande. Ministern ägnade mer tid åt att förklara hur det europeiska jordbrukssystemet fungerar än åt att svara på mina frågor. Det tycker jag är lite olyckligt.

Vi socialdemokrater anser att det landsbygdsprogram som finns i dag är viktigt. Därför skjuter vi till en avsevärd mängd pengar. Vi vill behålla det som vi anser är viktigt i landsbygdsprogrammet. Bland annat innehåller det ett antal miljöersättningar. Regeringen har gjort en tydlig prioritering där man har minskat landsbygdsprogrammet. Konsekvenserna blir väldigt tydliga. Konsekvensen blir att ett antal miljöersättningar inte kommer att betalas ut. Det kommer också att innebära att ett antal andra ersättningar till exempelvis skärgårdsbönder i den kommun som Lena Ek själv kommer ifrån som bedriver ett väldigt viktigt miljöarbete för att

behålla den unika skärgårdsmiljö som man har där inte heller kommer att betalas ut.

Regeringen har gjort tydliga prioriteringar. De här prioriteringarna kommer att få konsekvenser för miljön. Det tycker jag är oerhört olyckligt, både ur ett strikt miljöperspektiv, det vill säga att vi kommer att få mindre miljönytta, och ur ett förtroendeperspektiv.

Miljöministern konstaterar i en artikel i början av november att Östersjön måste bli renare. I artikeln konstateras att det görs ett väldigt gott arbete. Sverige bidrar på ett mycket bra sätt. Man säger till exempel att Sverige och regeringen prioriterar att minska läckaget från jordbruket. Så säger man i november.

Nu i januari kan vi konstatera att de här stöden, som ministern för några månader sedan sade var oerhört viktiga för att klara övergödningproblemen, inte kommer att förnyas, åtminstone inte 2014 och troligen inte heller 2015. Jag skulle vilja fråga ministern vad hon menar när hon i sitt svar säger att 2014 blir ett mellanår, och därmed blir det en förlängning av det nuvarande landsbygdsprogrammet. Rätta mig om jag har fel, men den information jag har fått är att de miljöersättningar som har betalats ut inte kommer att förlängas 2014. Är det inte så, eller?

Min fundering är: Hur är det för 2014? Är det ett mellanår där det bara är en förlängning av det nuvarande landsbygdsprogrammet, eller är det någonting annat? Min andra fundering är: Anser inte ministern att det är oerhört problematiskt att Sverige och ministern ena stunden deklarerar att åtgärderna för att minska miljöpåverkan är oerhört viktiga och sedan, två månader senare, stryker just dessa ersättningar och säger att de här ersättningarna inte ska betalas ut?

Anf. 132 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Stämmer det inte, Johan Löfstrand, att de socialdemokratiska ledamöterna i EU-parlamentet röstade nej till större delen av jordbrukspolitiken? Det stämmer, just det. Vilka företag skulle finnas kvar då? I det socialdemokratiska budgetförslaget lägger man ökade skatter i mångmiljardklassen på samma företag. Den kombinationen av beslutsfattande är ingenting som gynnar svensk landsbygd. Det är faktiskt inte heller någonting som gynnar miljön, eftersom miljön är beroende bland annat av betande djur i stor del av vårt ekosystem.

Det är inte regeringen som har dragit ut på besluten, utan det är förhandlingarna i Bryssel som gjort att besluten har fattats sent. Vi har varit tydliga med – och det är ett annat besked – att merparten av landsbygdsprogrammet, 70 procent, kommer att användas inom prioritering 4, det vill säga miljöersättningar, för att återställa, bevara och främja ekosystem som påverkas av jord- och skogsbruk.

Samtidigt reagerar jag när Johan Löfstrand så där schablonmässigt säger att de tiotals företagare som har gått utbildning i miljöfrågor inom utbildningssatsningen Greppa näringen helt plötsligt inte skulle tillämpa de kunskaper de har tillägnat sig, varit stolta över och använt. Jag tror faktiskt inte att det blir så. Jag tror att de som har gått igenom Greppa näringen tillämpar det de har lärt sig därför att det är bra för miljön, bra för framtiden och för dem som en gång ska ta över jordbruksföretagen men också därför att det har en ekonomisk nytta att man inom Greppa näringen till exempel lär sig att använda jordanalys, inte övergödsla och

*Svar på
interpellationer*

vara noga med när, var och hur man gödslar för att inte skapa näringsläckage.

Sammantaget delar jag inte den bild som Johan Löfstrand har. Om man vill värna svensk landsbygd och svenskt jordbruk ska man vara angelägen om att se till att svenska jordbrukare får likvärdiga produktionsvillkor som jordbrukare i grannländerna.

När det gäller själva interpellationen kan jag bara konstatera att utsläppen minskar. Vi ser problemen, vi ökar anslagen och vi ökar insatserna. Det är någonting som vi har deklarerat i Helcomsamarbetet.

Anf. 133 JOHAN LÖFSTRAND (S):

Fru talman! Det var åtminstone ett försök från ministern att svara på min fråga. Men inte heller denna gång fick jag något svar utan bara en halv mening om andra åtgärder som regeringen vidtar. Jag kan hålla med om att regeringen vidtar ett antal bra åtgärder för att minska övergödning i Östersjön. Men de åtgärder som interpellationen handlar om är åtgärder som rör jordbruket och problematiken kring övergödningen i Östersjön. Där har vi än så länge inte fått höra vad ministern anser.

Socialdemokraterna skjuter till pengar för vi anser att landsbygdsprogrammet är oerhört viktigt. Gällande borttagandet av ett antal miljöersättningar är jag helt övertygad om att många lantbrukare har stor kunskap om hur de ska bedriva sitt förvärv, och det gör de med bravur. Men de miljöersättningar som i dagsläget finns är ju en ersättning för att man gör någonting lite extra.

Jag vet att flera lantbrukare som i dag har så små marginaler att den kantzonen som de får ersättning för att hålla öppen kommer att sås igen för att ta igen det som man förlorar när ersättningarna försvinner. Och när kantzonen väl har såtts igen en gång tar det ett antal år innan man uppnår de positiva effekterna igen. Likadant är det med ett antal andra miljöersättningar.

Eftersom miljöersättningar utgår för någonting som man gör är det viktigt att det finns en långsiktighet. Tyvärr är regeringens politik på det här området inte speciellt långsiktig.

Jag vill avsluta med frågan: Är det inte problematiskt för trovärdigheten för Sverige att man nu tar bort dessa stöd?

Anf. 134 Miljöminister LENA EK (C):

Fru talman! Johan Löfstrand berör inte med ett ord hur hans partigrupp har röstat i Europaparlamentet. Man har varit beredd att skära bort stora delar av de satsningar som Johan Löfstrand pratar om.

Han berör inte heller med ett ord att en stor del av hans riksdagsgrupp har turnerat runt i Sverige för att motverka ett av de viktigaste miljöbesluten för Östersjön under de senaste åren, nämligen SEKA-beslut för sjöfarten. Det berörs inte med ett ord, men det hade varit klädsamt.

Sedan är jag glad över att Johan Löfstrand är så intresserad av Östersjöproblematiken. Det är viktigt att vi kan se till att de jordbruksstöd som finns i andra pelaren – landsbygdsprogrammet – till så stor del som möjligt går till miljöersättningar. Regeringen har varit tydlig med att 70 procent kommer att användas inom prioritering 4 som handlar om miljöersättningar.

Till detta lägger vi extra medel på lokala vattenvårdsprojekt, läkemedelsrening av avlopp, främjande av biogasproduktion, fler marina skyddade områden och på att reda ut kemiska cocktaileffekter i Östersjön.

Vi tar Östersjöproblematiken på stort allvar, och vi ser också till att besluta om åtgärder som ska förbättra miljösituationen i Östersjön. Det är väldigt viktigt, inte bara för oss utan också för våra barn och för framtiden.

Det är också viktigt att det finns företag på den svenska landsbygden. Då ska man se till att de får likvärdiga konkurrensvillkor som sina kollegor i andra länder och att man inte lägger straffskatter på de företag som finns på landsbygden.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på interpellation 2013/14:176 om fler yrkeshögskoleplatser

Anf. 135 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Gunilla Svantorp har frågat mig om jag kommer att arbeta för att skapa fler platser inom yrkeshögskolan.

Yrkeshögskolan har ända sedan den startade mött stor uppskattning, inte minst bland arbetsgivare eftersom deras förutsättningar att rekrytera arbetskraft med kvalificerade yrkeskunskaper ökar när de ges möjlighet att aktivt delta i såväl planeringen som genomförande av utbildningarna. Det växande antalet personer som ansöker om att antas till utbildningar inom yrkeshögskolan visar också att utbildningsformen är attraktiv.

Riksdagen har efter regeringens förslag i flera omgångar tillfört ytterligare resurser till yrkeshögskolan, bland annat i form av tillfälliga satsningar för att möta en svår arbetsmarknadssituation. År 2014 satsas 1,7 miljarder kronor på yrkeshögskoleutbildningen, att jämföra med 2006 då 1,1 miljarder kronor tillfördes dess föregångare, den kvalificerade yrkesutbildningen.

Det är till och med så att redan mellan det att Gunilla Svantorp kom in med sin interpellation och i dag då jag svarar på den har ytterligare 1 500 årsplatser kommit till på yrkeshögskolan. Utöver detta tillförs från och med i år 200 särskilda platser med enbart studiestöd.

Detta visar att regeringen sedan länge prioriterat yrkeshögskolan. Det är min och regeringens övertygelse att yrkeshögskolan fortsatt ska vara en viktig aktör i arbetet med att tillgodose företagens behov av efterfrågad yrkeskompetens.

Anf. 136 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret. Yrkeshögskolan är verkligen en fantastisk utbildningsverksamhet. Föregångaren hette som bekant kvalificerad yrkesutbildning och startade 1995–1996 som en treårig försöksverksamhet. Den föll så väl ut att den socialdemokratiska regeringen 2001 inrättade Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning. Det blev sedan blev en reguljär utbildningsform. Ansvaret övergick under statsrådets regering 2009 till den nya Myndigheten för

yrkeshögskolan som samlar alla eftergymnasiala utbildningar under sitt tak.

Ibland känns det nödvändigt att påminna om historien. Kvalificerad yrkesutbildning – som i dag heter yrkeshögskolan – är ingenting som har uppfunnits i och med regeringsskiftet 2006, utan det är resultatet av ett långt och gediget arbete av flertalet regeringar, däribland min egen.

Men det gläder mig att den nuvarande regeringen också pratar väl om yrkeshögskolan och människors möjlighet att utbilda sig till viktiga yrken och kanske ännu mer till kommande viktiga yrken som vi i dag inte vet hur de kommer att se ut.

Vad som bekymrar mig och som var orsaken till att jag skrev interpellationen är att yrkeshögskolan inte är dimensionerad efter de behov som finns.

Runt om i vårt land vittnar både näringsliv och utbildningsanordnare – men framför allt deltagare – om att utbildningen leder till jobb. Den har tillgodosett det utvecklingsbehov som fanns inom just den branschen som yrkeshögskolan har vidareutvecklat sig inom.

Statsrådet säger i sitt svar att regeringen satsar på yrkeshögskolan och redovisar en mängd siffror. Dock redovisar hon inte några siffror på de yrkeshögskoleplatser som man har dragit ned på, vilket man har gjort sedan 2006.

Det som jag ifrågasätter är om det verkligen är rätt siffror utifrån det behov som finns. Bara var fjärde ansökan om att få starta utbildning beviljas i dag samtidigt som antalet sökande till varje plats ökar för varje år. Vi vet att långtidsarbetslösheten ökar. Den har tredubblats sedan 2006. Över 420 000 människor är arbetslösa i vårt land. Då måste man ändå fundera över hur regeringen prioriterar resurserna.

Hade det inte varit fler platser i dag än vad det var 2006 hade det varit väldigt konstigt med tanke på att befolkningen har ökat med 500 000 människor.

Fru talman! Jag undrar hur statsrådet ser på det faktum att bara var fjärde anordnare får starta en utbildning när vi har det arbetslöshetsläge som vi har i dag.

Anf. 137 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Tack, Gunilla Svantorp, för möjligheten att diskutera denna väldigt viktiga och populära utbildningsform som utgörs av yrkeshögskolan.

Jag känner inget som helst behov av att förfalska någon historieskrivning. Det är en utbildningsform som – precis som Gunilla Svantorp påpekar – har vuxit fram sedan mitten av 1990-talet med stöd av alla. Som företagsledare i början av 2000-talet hade jag förmånen att anställa flera personer som kom från KY-utbildningen. Jag har goda erfarenheter av det och ser det som en förmån att få vara med och fortsätta att utveckla den skolformen.

Jag tycker ändå att man måste kunna få slå sig för bröstet när det 2006 fanns 18 000 platser inom Myndigheten för yrkeshögskolan, och 2014 kommer det att finnas 28 000 platser. Det är en substantiell ökning som mer än väl överträffar befolkningsökningen.

Det är ett uttryck för en väldigt stark vilja att se till att en lyckad skolform – där det finns fyra sökande till varje plats och där nio av tio får ett jobb efter avslutade studier – fortsätter att växa.

Samtidigt ska man komma ihåg att det är en utbildningsform som inte längre kryper men som knappt bara går – det finns mycket kvar att göra.

Det är bara sex av tio som får jobb med det de har utbildat sig för. Det är någonting som måste bli mycket bättre.

Det är fortfarande problem med hur vi ska lösa utbildningsbehovet när det krävs en större kontinuitet och en större säkerhet än vad som kan erbjudas när man får söka om vartannat år. Det handlar om att förse arbetsmarknaden med tandsköterskor och ett antal andra yrkesgrupper som det finns ett ständigt behov av men också tekniktunga utbildningar där investeringarna är stora.

Därför har regeringen tillsatt en särskild utredare som under våren och fram till oktober 2014 på dessa och ett antal andra punkter ska se över hur utbildningen kan bli ännu bättre.

Men jag känner mig starkt av den goda utvecklingen och känner mig också övertygad om att regeringen satsar på ett rimligt och bra sätt på att fortsätta att använda sig av yrkeshögskolan för att ge fler möjligheter till arbete och försörjning.

Anf. 138 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Det är lite spännande att regeringen tillsätter en särskild utredare, med tanke på att det alldeles före jul kom en rapport från yrkeshögskolan som heter *Regional efterfrågan på kompetens och utbildning inom yrkeshögskolan*, som statsrådet säkert har läst. I den rapporten, som är på långt över hundra sidor, har varje län, 21 län, i vårt land själva inventerat sitt utbildningsbehov och tittat på vad de behöver. Vilka branscher behövs framöver? Hur kommer näringslivets och den offentliga verksamhetens behov att se ut framöver?

Det är lite grann det som den särskilda utredaren ska göra, som jag tyckte att statsrådet sade. Det finns redan en rapport om det.

Varje kapitel i rapporten avslutas med en sammanfattning av hur behovet av yrkesutbildningsplatser ser ut i respektive län. Det finns alltså redan framme.

Med tanke på att den rapporten finns och har funnits tidigare – det är ingen ny rapport, utan den återkommer – blir jag lite nyfiken: Varför ger man myndigheten i uppdrag att göra sådana här rapporter om man sedan inte använder rapporternas resultat?

En annan sak som jag möter när jag reser runt i landet och pratar om vuxenutbildning och yrkesutbildning, men framför allt lyssnar på vad människor säger, är att vi inte kan hålla på med den här ryckigheten. Ena året kommer det några platser, och nästa år tar man bort platser. Så kan vi inte hålla på.

Man vet att behoven ser ut så här – det visar ju en sådan här rapport. Det behövs oändligt mycket mer platser än de som finns i dag.

Hur man än räknar på det har vi socialdemokrater i budget efter budget lagt betydligt fler platser till yrkeshögskolan än vad statsrådet har gjort.

Svar på
interpellationer

Det är också intressant att jämföra riktiga siffror, men det är svårt att få fram siffror på hur det har sett ut bakåt i tiden för yrkeshögskolan. Regeringen säger ständigt att den skapar fler högskoleplatser, men då kan vi titta på högskoleplatserna utifrån antal personer. År 2006 var det 431 platser per 1 000 ungdomar, och i dag är det 377 platser per 1 000 invånare. Om det ser likadant ut på yrkeshögskolan har man ju inte ökat antalet platser utan minskat antalet platser. Men det är svårt att få fram de siffrorna.

Vi måste jämföra rätt siffror, inte slå oss för bröstet över några siffror som kanske inte är riktiga, med tanke på att befolkningen har ökat så oerhört mycket sedan 2006.

Jag vill fråga statsrådet: Varför är det viktigare att sänka skatterna än att satsa på utbildning? Det är ändå det som den här regeringen prioriterar hela tiden – att sänka skatterna i stället för att satsa på utbildning.

Anf. 139 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Den här regeringen satsar mer på utbildning än vad den föregående regeringen gjorde. Oavsett mantrat ”satsar på sänkta skatter i stället för utbildning” vill jag möta det med mantrat: Den här regeringen har sänkt skatterna och satsat mer på utbildning. På vuxenutbildning har vi gått från 6 miljarder till 8 miljarder under de här åren. Det tycker jag talar sitt tydliga språk.

Den här interpellationsdebatten handlar om yrkeshögskolan. Där har antalet platser ökat från 18 000 till 28 000. Det är tydliga, konkreta siffror. I år är det 40 000 studenter som utbildar sig till bagare, it-specialister, betongingenjörer och undersköterskor med demsinriktning. Det är konkreta utbildningsplatser som den här regeringen har satt på plats.

Vi kan träta om det är tillräckligt många platser och om vi gör rätt satsningar, men vi är ändå överens om att det här är en bra skolform som vi vill satsa på, utveckla och bygga ut vidare.

Jag vill då föra över ljuset till en fråga där vi möjligen inte är överens. Just nu bedrivs det 400 olika kurser inom yrkeshögskolan. 200 av dem bedrivs av privata, vinstdrivande utbildningsföretag. Socialdemokraterna har fattat beslut om att ”avsevärt begränsa vinsterna” i välfärdens företag. Det oroar mig.

Därför är min första fråga till Gunilla Svantorp: Ingår dessa utbildningsanordnare i de företag som ditt parti föreslår ska få sin vinst avsevärt begränsad?

Min andra fråga berör Vänsterpartiet som det regeringsparti eller det regeringsunderlag den regering behöver som Gunilla Svantorp förordar. De är än mer tydliga. De vet redan nu att de vill förbjuda yrkeshögskolans företag att gå med vinst.

Min andra fråga till Gunilla Svantorp är därför: Vilka konsekvenser bedömer du att det skulle få för yrkeshögskolan om inga privata företag alls kommer att verka där? Blir det lättare eller svårare att bygga ut utbildningsformen ytterligare om hälften av dem som i dag levererar utbildning inte ska få en krona i vinst?

Anf. 140 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Det viktiga är väl ändå att vi har utbildningsplatser. Svaret på den första frågan är att vi har fattat beslut på partikongressen om att vi ska ha en hög kvalitet på utbildningsplatserna. Det är vårt beslut, inget annat.

Svaret på den andra frågan beror på valresultatet. Vi får först avvakta valet och se vilka partier som kommer att samarbeta efter valet. Statsrådet kan näppeligen veta vilka av de partier som ingår i hennes allians i dag som finns i riksdagen då. Det vet inte jag heller.

Det är inte utan att jag blir lite nyfiken på hur statsrådet tänker kring detta med att bara var fjärde utbildningsanordnare får tillstånd att starta sin utbildning, när vi samtidigt vet att vi har så hög ungdomsarbetslöshet och så hög långtidsarbetslöshet. I stället för att låta människor gå in i återvändsgränder som fas 3, eller sysselsättningsfasen som det heter i dag, vore det väl betydligt bättre att ge dem möjligheter att utbilda sig och komma ut i riktiga jobb.

Precis som statsrådet sade är det här en fantastiskt bra utbildning, och då ska vi väl satsa på den i stället för att satsa på inläsningseffekter som inte leder någonstans. Jag tycker att det är jättekonstigt. Man borde verkligen betydligt bättre än i dag ta till vara denna utbildningsform och satsa resurser.

Sedan kan man säga, som statsrådet sade, att vi har olika åsikter om skattesänkningarna. Men de finns ju där. Ni har ju sänkt skatterna med över 100 miljarder. Hade de pengarna använts till att skapa utbildningsplatser eller andra välfärdssatsningar hade det naturligtvis gjort skillnad för folks möjligheter att få jobb. I dag fastnar man i fas 3. Det kan väl ändå inte vara bättre än att satsa på utbildningsplatser.

Anf. 141 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Det är 35 procent av de utbildningsanordnare som ansöker om att få en utbildning som får det. Det är ett ständigt ökande antal, och det är en rätt fast andel, 35 procent. Av dem som inte får det är det en del som erbjuder utbildningar som inte är på eftergymnasial nivå. Framför allt är det utbildningar som inte fyller något arbetsmarknadsbehov.

Jag ser framför mig en utveckling där antalet platser inom yrkeshögskolans ram kommer att växa på sikt. Jag är samtidigt noga med att vi ska se till att kvaliteten höjs ytterligare, att man efter sina studier får jobba med det man har utbildat sig till och att vi klarar långsiktigheten. Det finns alltså mycket kvar att göra.

Det som oroar mig är om vi efter valet i september har en regering som vill dra undan mattan för hälften av de leverantörer som vi i dag har av de här väldigt efterfrågade utbildningarna. Det tycker jag borde oroa även Gunilla Svantorp.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på interpellation 2013/14:195 om bra och jämställda villkor för alla unga

Anf. 142 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Isak From har frågat mig dels hur jag avser att arbeta för att öka antalet attraktiva offentliga mötesplatser för unga oavsett bostadsort, dels hur fördelningen av offentliga medel till unga kan göras mer jämställd.

Jag anser att det är mycket angeläget att det finns attraktiva mötesplatser för alla unga i landets olika delar. Regeringen ger stöd för utveckling av mötesplatser för ungdomar genom det verksamhetsutvecklingsbidrag som Boverket fördelar. Bidraget syftar till att anpassa allmänna samlingslokaler till ungdomsverksamhet inom kultur- och fritidsområdet samt till att stimulera sådan verksamhet och utveckla ungdomars mötesformer.

Även Ungdomsstyrelsen har enligt sin instruktion till uppgift att verka för förnyelse och utveckling av ungdomars fritids- och föreningsverksamheter.

Samma myndighet, Ungdomsstyrelsen, är en av de myndigheter som under 2013 och 2014 ingår i regeringens särskilda projekt för jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter. Ett av de delmål myndigheten själv har satt upp är att "kvinnor, män, tjejer och killar ska ta del av de bidrag som fördelas i lika hög utsträckning".

Regeringen har uppdragit åt Boverket att fördela stöd till utvecklingsprojekt som bidrar till jämställda offentliga miljöer i städer och tätorter. Flickors och pojkars intressen och behov ska särskilt uppmärksammas.

Boverket har också i uppdrag att ta fram en vägledning om planering och utformning av barns och ungas utemiljö, bland annat skolgårdar.

Därutöver har regeringen gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att under 2014 genomföra en tematisk analys av unga kvinnors och unga mäns fritid. I genomförandet ska särskilt beaktas arbete och metoder för jämställdhetsintegrering och antidiskriminering inom andra områden. I uppdraget ingår också att beskriva nationella och lokala initiativ som vidtagits för att utveckla analyser, uppföljningar och utvärderingar när det gäller ungas fritid och organisering.

Fru talman! Jag delar Isak Froms engagemang för bra mötesplatser och jämställda villkor för det unga föreningslivet, och jag konstaterar att mycket som vi båda två kan glädjas åt nu sker.

Anf. 143 ISAK FROM (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Jag återkommer till det.

Jag har ställt den här interpellationen med utgångspunkt från ungas likvärdighet, jämställdhet och möjligheter. Jag är säker på att vi framgent kommer att diskutera planering och utformning av barns utemiljöer och skolgårdar, men jag tror att det blir en annan interpellationsdebatt. Det finns säkert anledning att ha den också.

Vi ser på flera sätt hur resultaten sjunker i skolan. Ungdomsarbetslösheten är skyhögt. Andelen mambor, alltså unga vuxna som bor hemma, ökar i hela landet.

Löneskillnaderna mellan män och kvinnor ökar, även om det i ungdomsgrupperna inte är så stora skillnader. Just för ungdomsgrupperna är

det kanske de fackliga organisationernas arbete som är viktigast för att lönerna hålls lika och jämställda.

Jag har ställt den här interpellationen utifrån att det är under uppväxtåren som förutsättningar skapas för ett gott och jämställt samhälle.

Ungdomsstyrelsen redovisar i sin rapport *Fokus 13* att fritiden är det som värderas högst av unga i åldern 16–24 år. Tjejer och killar är ungefär lika nöjda med sin fritid, men det är vanligare att tjejer i åldern 16–24 år har avstått från att delta i en fritidsaktivitet av rädsla för att bli dåligt bemötta eller för att samlingslokalen anses oattraktiv eller illa placerad.

Ungdomsstyrelsen kan se att antalet tjejer och killar ökar bland det totala antalet medlemmar i de ungdomsorganisationer som Ungdomsstyrelsen fördelar statsbidrag till.

Men av rapporten kan man också utläsa att fördelningen blir alltmer skev. År 2010 var 47 procent av organisationernas medlemmar tjejer och 53 procent killar. Två år senare var 41 procent tjejer och 59 procent killar av dem som fick ta del av statsbidraget.

I fråga om fördelningen av statliga offentliga medel till ungas organisering, idrott och kultur i åldersgruppen 13–25 år kan man utläsa att killar får den största andelen.

Fru talman! När det gäller ungas kulturaktiviteter och fritid har vissa initiativ tagits för att öka jämställdheten bland unga. Det finns både lokala exempel och nationella initiativ för att öka jämställdheten inom idrotten och kulturlivet. Undersökningen visar dock att arbetet inom båda dessa områden har en lång bit kvar innan en jämställd fritid för tjejer och killar uppnås.

Drogfria offentliga miljöer är ett viktigt komplement för att skapa jämställdhet och bra förutsättningar för unga. Men det offentliga rummet behöver inkludera och välkomna alla oavsett ålder, om de är tjejer eller killar och deras förhållande till alkohol.

Ungdomsstyrelsens rapport stämmer väl överens med vad ungdomsorganisationerna framför om bristen på attraktiva mötesplatser.

Att uppleva otrygghet och i vissa fall rädsla för att vistas i det offentliga rummet är betydligt vanligare hos tjejer än hos killar. En större andel tjejer än killar upplever även att otryggheten påverkar deras livskvalitet i de delar som ungdomar upplever som allra viktigast.

Jag tror, fru talman, att statsrådet har mer att prestera i de här frågorna än hon har visat i sitt svar.

Anf. 144 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Den rapport, *Fokus 13*, som Isak From citerar ur är ett uttryck för hur vi i regeringen försöker jobba med de här frågorna.

Vi satsar på att ta fram kunskap och att sammanställa och sprida den. Vi har den som underlag för fortsatt arbete för att bekämpa och bemästra de könsmaktsstrukturer som jag aldrig skulle drömma om att påstå kommer från Socialdemokraterna – inte från några andra vänsterpartier heller för den delen. Det är någonting som vi gemensamt arbetar med för att göra bättre. Jag tar gärna emot konkreta förslag från Isak From på vad vi mer ska göra.

Vi tar fram och investerar våra skattemedel i ambitiösa rapporter som visar det som vi nu kan diskutera: det häpnadsväckande och tråkiga faktum att obalansen mellan tjejers och killars organisering har ökat.

Vi måste försöka ta reda på vad detta beror på. Kanske beror det på det man också kan läsa i undersökningen: att unga män är mycket aktiva i idrottsföreningar men också i dator- och roll- och konfliktspelsföreningar, som ökar mycket.

Vad gör vi då åt det? Ja, att den myndighet som fördelar bidragen nu jobbar med jämställdhetsintegrering, som den här regeringen har satsat miljardbelopp på, är ett klokt och bra steg. Att de själva formulerar som en målsättning för sitt arbete att män och kvinnor, killar och tjejer ska få lika stor del av våra gemensamma resurser när det gäller fritidsorganisering är ett utomordentligt bra steg.

Sedan har jag redovisat ett antal uppdrag som ligger på Boverket. Jag nämnde också uteplatser. Det kan vi ta bort; det var två andra uppdrag som ligger i linje med det vi diskuterar här.

Jag känner mig stolt över det vi gör och tar gärna emot ytterligare förslag från Isak From.

Anf. 145 ISAK FROM (S):

Fru talman! Ungdomsorganisationerna lyfter på olika sätt fram att skillnaderna i landet ökar. Skillnaderna i landet har ökat mer de senaste åren, och skillnaderna i landet när det gäller förutsättningarna för ungdomars fritidsaktiviteter är större nu under den borgerliga regeringen än de var tidigare.

Det kanske är trender och så vidare som gör att det blir en skev fördelning ett år, men nu visar det sig att man har gått från en sned fördelning till en snedare fördelning. Jag undrar då vad man ser för faktiska förslag från den borgerliga regeringen. Syns det någonting i budgetpropositionen? Nu har man anslagit 10 miljoner för att presentera en ungdomspolitisk proposition i vår, vilket är bra. Kommer man i propositionen som presenteras i mars, enligt vad jag såg i listan, att använda verktyg för att rätta till den snedfördelning som vi kan se i dag? Både ungdomsorganisationer och Ungdomsstyrelsen pekar på att denna snedfördelning förvärras.

Jag tror att Maria Arnholm och Folkpartiet har goda intentioner i dessa frågor. Men har man mandat att föreslå något som verkligen gör skillnad? Eller kommer Moderaterna att sätta stopp för det? Det blir nämligen en budgetpolitisk fråga, och då blir det egentligen Anders Borg som sitter där med facit. Det handlar ju om pengar också.

Förutsättningarna ser inte likadana ut i kommunerna. Det är ganska stora skillnader mellan en förortskommun till en storstad, en välbärgad förort eller en glesbygdskommun. Det finns olika möjligheter i de olika områdena, men man kanske inte som ung upplever att man ges de förutsättningar man borde ges i hela landet.

Detta är bara något som man borde kunna lyfta fram. Vi vet redan att det är trångt om platser för idrottande ungdomar i storstadsområdena. Många vittnar om sena träningstider, om att det i många storstäder är dyrt att vara med i en idrottsförening eftersom idrottsanläggningarna är för få eller felutformade. Kommunerna väljer i större utsträckning att bygga stora arenor i stället för anläggningar som passar ungdomars idrottande bättre.

Om detta är en trend borde politiker kunna göra något åt det, om man vill göra något åt det. Det ger nämligen följdverkningar framöver. De

förutsättningar som ungdomar och unga vuxna växer upp med i dag får följdverkningar in i vuxenlivet.

Har Maria Arnholm verktyget till en förändring? Kommer det rejäla förändringar i den ungdomspolitiska propositionen som kan göra skillnad för dagens ungdomsgeneration?

Prot. 2013/14:53
14 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 146 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Att vara statsråd, riksdagsledamot och att hålla på med politik handlar om att ha verktyg för att bemästra eller göra det bästa av ganska många förutsättningar och förhållanden som man inte styr över. En av dem är internationella lågkonjunkturer. En annan är urbaniseringskrafter, och en tredje är könsmaktsordningen. Jag kan inte ta på vare sig mina eller regeringens axlar att helt uttradera dessa problem. Men jag känner mig stolt över hur vi jobbar med alla dessa frågor.

Vi har under snart åtta år, under en av de längsta och djupaste lågkonjunkturerna i Europas historia, lyckats värna de svenska statsfinanserna och den svenska välfärden på ett fantastiskt sätt. Vi har lyckats sänka skatter samtidigt som välfärden har vuxit. Människor har fått mer i plånböckerna samtidigt som vi kan se förbättringar på välfärdens alla områden. Det får man vara nöjd med samtidigt som det alltid finns saker som vi vill arbeta med och som ska bli ännu bättre.

På samma sätt är könsmaktsordningen äldre än vad både jag och Isak From är. Vi får aldrig ge upp arbetet för att män och kvinnor, killar och tjejer ska ha samma möjligheter att forma sitt liv och att forma samhället. Det gäller ned på nivån för goda fritidsaktiviteter. Jag menar då att en fajt från mitt departement som har gett 10 miljoner till en ungdomspolitisk proposition redan är en vinst. Det leder till att vi kan göra ännu mer, vid sidan av det som jag redan har berättat om.

Ett annat steg är att jobba med jämställdhetsintegrering och att satsa resurser och tid för att våra myndigheter som ansvarar för frågorna ska bli ännu bättre på att nå målet att tjejer och killar ska få lika stor del av de resurser vi avsätter gemensamt.

Jag kan avslöja att vi i den ungdomspolitiska propositionen, som ännu inte har skickats över till riksdagen, också kommer att ta upp just frågan om att stödja kommunerna i deras ungdomspolitik. Det är ett viktigt steg för att öka möjligheterna till likvärdighet och goda möjligheter till fritid runt om i hela landet.

Anf. 147 ISAK FROM (S):

Fru talman! Tack, statsrådet! Det känns som om vi kommer att få anledning att debattera den här frågan fler gånger, inte minst när propositionen avlämnas till riksdagen.

Det är ganska tydligt att en företrädare för den moderatledda regeringen som vanligt är väldigt nöjd. Det finns mycket att glädja sig åt, vilket statsrådet också lyfter fram i sitt svar. Det är tydligt att man är nöjd med utvecklingen, nöjd med vad man åstadkommit, nöjd med att man prioriterar skattesänkningar före andra viktiga samhällsinvesteringar.

Jag känner mig nöjd med att vi föreslår en annan politik. Vi föreslår satsningar för att stärka skolan och för att ge förutsättningar för unga att komma ut i arbetslivet. Vi gör satsningar på kommunerna för att kommunerna ska orka med satsningar på kultur och idrott. Vi föreslår i årets

budget förstärkningar på idrotten och friluftslivet med 300 miljoner kronor för att underlätta och skapa större tillgänglighet till idrottsanläggningar och friluftsverksamhet för ekonomiskt utsatta barn genom att kunna hålla nere avgifterna och därigenom öka möjligheterna. Det är ett val, fru talman, som vi gör politiskt. Vi gör valet att satsa på ungdomsgenerationen inför framtiden.

Fru talman! Det finns all anledning att återkomma till regeringens förslag, till det som regeringen föreslår. Det finns stora skillnader i politiken.

Anf. 148 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP):

Fru talman! Jag har tillbringat många år i politiken, de flesta av dem i opposition. Man kan vara nöjd med den politik man presenterar, och det är trots allt rätt kraftfullt att ha möjlighet att inför en framtidsdiskussion kunna jämföra med hur andra länder i vår omvärld har lyckats under en mycket besvärlig period. När resurserna till vård, skola och omsorg fortsätter att öka under en sådan besvärlig tid, samtidigt som människor får mer i plånboken, tycker jag att man får bygga en trovärdig framtid i samma stil även på den historia som ligger bakom en.

Också jag känner mig besviken och oroad över den tendens som vi nu ser till att fler killar än tjejer får del av det offentliga stödet till fritidsverksamhet, och jag är fast besluten att göra vad som står i min myndighetsmakt för att rätta till det så att det blir bättre igen. Vi har redan en plattform med kunskap som vi kan bygga vidare på.

Jag ser fram emot fortsatta debatter, inte minst när propositionen har kommit.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

KOM(2013) 937 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 260/2012 när det gäller övergången till EU-omfattande betalningar och autogireringar

25 § Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 14 januari

2013/14:224 Färre arbetstillfällen på landsbygden

av *Carina Adolfsson Elgestam* (S)

till landsbygdsminister *Eskil Erlandsson* (C)

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 14 januari

2013/14:310 Minoriteters rättigheter i Syrien

av *Amineh Kakabaveh* (V)

till utrikesminister Carl Bildt (M)

2013/14:311 Lantmäteriets regionala närvaro

av *Per Åsling* (C)

till statsrådet Stefan Attefall (KD)

2013/14:312 Filmning av patienter utan tillstånd

av *Solveig Zander* (C)

till socialminister Göran Hägglund (KD)

2013/14:313 Manipulativa sekter

av *Catharina Bråkenhielm* (S)

till socialminister Göran Hägglund (KD)

2013/14:314 Bostadssituationen för kvinnor utsatta för våld

av *Carina Ohlsson* (S)

till statsrådet Stefan Attefall (KD)

27 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 14 januari

2013/14:207 Krav på giftfria leksaker

av *Christina Oskarsson* (S)

till statsrådet Ewa Björling (M)

2013/14:236 Ett jämställt föräldraskap

av *Annelie Karlsson* (S)

till statsrådet Maria Arnholm (FP)

2013/14:238 Riktat statsbidrag till vuxenutbildning

av *Gunilla Svantorp* (S)

till statsrådet Maria Arnholm (FP)

2013/14:287 Undersköterskeutbildningen inom vuxenutbildningen

av *Caroline Helmersson Olsson* (S)

till statsrådet Maria Arnholm (FP)

2013/14:304 Dålig skötsel av järnvägarna

av *Christina Oskarsson* (S)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

Prot. 2013/14:53
14 januari

28 § Kammaren åtskildes kl. 22.40.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till och med 1 §,
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.57,
av andre vice talmannen därefter till och med 18 § anf. 99 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

CLAES MÅRTENSSON

/Eva-Lena Ekman

1 § Ceremoni för högtidlighållande av freden i Kiel 1814.....	1
Anf. 1 TALMANNEN.....	1
2 § Meddelande om frågestunder våren 2014	3
3 § Anmälan om kompletteringsval.....	3
4 § Anmälan om subsidiaritetsprövning	3
5 § Ärenden för hänvisning till utskott	3
6 § Ärende för förnyad bordläggning	4
7 § Svar på interpellation 2013/14:135 om nödvändig upprustning av skollokaler.....	4
Anf. 2 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	4
Anf. 3 GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	4
Anf. 4 FINN BENGTSSON (M).....	5
Anf. 5 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	6
Anf. 6 GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	8
Anf. 7 FINN BENGTSSON (M).....	9
Anf. 8 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	9
Anf. 9 GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	10
Anf. 10 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	11
8 § Svar på interpellation 2013/14:134 om skolans roll för att främja lärande för hållbar utveckling.....	12
Anf. 11 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	12
Anf. 12 HILLEVI LARSSON (S).....	12
Anf. 13 LENA SOMMESTAD (S).....	13
Anf. 14 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	15
Anf. 15 HILLEVI LARSSON (S).....	16
Anf. 16 LENA SOMMESTAD (S).....	17
Anf. 17 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	17
Anf. 18 HILLEVI LARSSON (S).....	18
Anf. 19 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	19
9 § Svar på interpellation 2013/14:164 om rättvisa forskningsförutsättningar vid alla lärosäten	19
Anf. 20 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	19
Anf. 21 THOMAS STRAND (S).....	20
Anf. 22 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	21
Anf. 23 THOMAS STRAND (S).....	22
Anf. 24 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	23
Anf. 25 THOMAS STRAND (S).....	23
Anf. 26 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	24
10 § Svar på interpellation 2013/14:165 om avskaffande av utbildningsbidraget och stipendiefinansieringen	25
Anf. 27 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	25
Anf. 28 THOMAS STRAND (S).....	26
Anf. 29 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	27
Anf. 30 THOMAS STRAND (S).....	27
Anf. 31 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	28

Anf. 32 THOMAS STRAND (S).....	28
Anf. 33 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	29
11 § Svar på interpellation 2013/14:166 om basresurser till forskning vid alla lärosäten.....	29
Anf. 34 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	29
Anf. 35 THOMAS STRAND (S).....	30
Anf. 36 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	31
Anf. 37 THOMAS STRAND (S).....	32
Anf. 38 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	33
Anf. 39 THOMAS STRAND (S).....	33
Anf. 40 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	34
12 § Svar på interpellation 2013/14:175 om de estetiska ämnenas betydelse	34
Anf. 41 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	34
Anf. 42 GUNILLA SVANTORP (S).....	35
Anf. 43 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	36
Anf. 44 GUNILLA SVANTORP (S).....	36
Anf. 45 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	37
Anf. 46 GUNILLA SVANTORP (S).....	38
Anf. 47 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	39
13 § Svar på interpellation 2013/14:185 om lärarlegitimationerna	39
Anf. 48 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	39
Anf. 49 CECILIA DALMAN EEK (S).....	40
Anf. 50 ROGER HADDAD (FP).....	41
Anf. 51 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	42
Anf. 52 CECILIA DALMAN EEK (S).....	43
Anf. 53 ROGER HADDAD (FP).....	43
Anf. 54 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	44
Anf. 55 CECILIA DALMAN EEK (S).....	45
Anf. 56 Utbildningsminister JAN BJÖRKLUND (FP).....	45
14 § Svar på interpellation 2013/14:138 om arbetsförhållanden för personal i äldreomsorgen.....	46
Anf. 57 Statsrådet MARIA LARSSON (KD).....	46
Anf. 58 EVA OLOFSSON (V).....	48
(forts.).....	49
Ajournering.....	49
Återupptagna förhandlingar	49
14 § (forts.) Svar på interpellation 2013/14:138 om arbetsförhållanden för personal i äldreomsorgen.....	49
Anf. 59 Statsrådet MARIA LARSSON (KD).....	49
Anf. 60 EVA OLOFSSON (V).....	50
Anf. 61 Statsrådet MARIA LARSSON (KD).....	51
Anf. 62 EVA OLOFSSON (V).....	52
Anf. 63 Statsrådet MARIA LARSSON (KD).....	53
15 § Svar på interpellation 2013/14:183 om reglering av e-handeln med alkohol	53
Anf. 64 Statsrådet MARIA LARSSON (KD).....	53

Anf. 65	EVA OLOFSSON (V)	54
Anf. 66	GUNNAR SANDBERG (S)	55
Anf. 67	MEERI WASBERG (S)	56
Anf. 68	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	56
Anf. 69	EVA OLOFSSON (V)	57
Anf. 70	GUNNAR SANDBERG (S)	58
Anf. 71	MEERI WASBERG (S)	58
Anf. 72	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	58
Anf. 73	EVA OLOFSSON (V)	59
Anf. 74	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	60
16 §	Svar på interpellation 2013/14:201 om utpekandet av fattiga barn	60
Anf. 75	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	60
Anf. 76	PETER JOHNSSON (S)	61
Anf. 77	MAGNUS SJÖDAHL (KD)	61
Anf. 78	JASENKO OMANOVIC (S)	62
Anf. 79	EVA OLOFSSON (V)	63
Anf. 80	MEERI WASBERG (S)	64
Anf. 81	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	65
Anf. 82	PETER JOHNSSON (S)	65
Anf. 83	MAGNUS SJÖDAHL (KD)	66
Anf. 84	JASENKO OMANOVIC (S)	67
Anf. 85	EVA OLOFSSON (V)	67
Anf. 86	MEERI WASBERG (S)	68
Anf. 87	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	68
Anf. 88	PETER JOHNSSON (S)	69
Anf. 89	Statsrådet MARIA LARSSON (KD)	70
17 §	Svar på interpellation 2013/14:189 om regeringens misslyckade exportstrategi	70
Anf. 90	Statsrådet EWA BJÖRLING (M)	70
Anf. 91	BÖRJE VESTLUND (S)	71
Anf. 92	STAFFAN ANGER (M)	72
Anf. 93	Statsrådet EWA BJÖRLING (M)	73
Anf. 94	BÖRJE VESTLUND (S)	74
Anf. 95	STAFFAN ANGER (M)	75
Anf. 96	Statsrådet EWA BJÖRLING (M)	75
Anf. 97	BÖRJE VESTLUND (S)	76
Anf. 98	Statsrådet EWA BJÖRLING (M)	77
18 §	Svar på interpellation 2013/14:191 om EU:s klimat- och energimål för 2030	77
Anf. 99	Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C)	77
Anf. 100	LISE NORDIN (MP)	79
Anf. 101	JENS HOLM (V)	80
Anf. 102	MATILDA ERNKRANS (S)	81
Anf. 103	Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C)	82
Anf. 104	LISE NORDIN (MP)	83
Anf. 105	JENS HOLM (V)	84
Anf. 106	MATILDA ERNKRANS (S)	84

Anf. 107	Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C)	85
Anf. 108	LISE NORDIN (MP)	86
Anf. 109	Statsrådet ANNA-KARIN HATT (C)	86
19 §	Svar på interpellation 2013/14:190 om stärkt skydd av bland annat våra nationalälvar	87
Anf. 110	Miljöminister LENA EK (C)	87
Anf. 111	JAN LINDHOLM (MP)	88
Anf. 112	JAN-OLOF LARSSON (S)	89
Anf. 113	LARS TYSKLIND (FP)	90
Anf. 114	Miljöminister LENA EK (C)	91
Anf. 115	JAN LINDHOLM (MP)	92
Anf. 116	JAN-OLOF LARSSON (S)	93
Anf. 117	LARS TYSKLIND (FP)	94
Anf. 118	Miljöminister LENA EK (C)	94
Anf. 119	JAN LINDHOLM (MP)	95
Anf. 120	Miljöminister LENA EK (C)	96
20 §	Svar på interpellation 2013/14:206 om överskott av utsläppsrätter	96
Anf. 121	Miljöminister LENA EK (C)	96
Anf. 122	JENS HOLM (V)	97
Anf. 123	Miljöminister LENA EK (C)	98
Anf. 124	JENS HOLM (V)	99
Anf. 125	Miljöminister LENA EK (C)	100
Anf. 126	JENS HOLM (V)	101
Anf. 127	Miljöminister LENA EK (C)	101
21 §	Svar på interpellation 2013/14:212 om övergödningen i Östersjön	102
Anf. 128	Miljöminister LENA EK (C)	102
Anf. 129	JOHAN LÖFSTRAND (S)	103
Anf. 130	Miljöminister LENA EK (C)	104
Anf. 131	JOHAN LÖFSTRAND (S)	105
Anf. 132	Miljöminister LENA EK (C)	106
Anf. 133	JOHAN LÖFSTRAND (S)	107
Anf. 134	Miljöminister LENA EK (C)	107
22 §	Svar på interpellation 2013/14:176 om fler yrkeshögskoleplatser	108
Anf. 135	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	108
Anf. 136	GUNILLA SVANTORP (S)	108
Anf. 137	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	109
Anf. 138	GUNILLA SVANTORP (S)	110
Anf. 139	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	111
Anf. 140	GUNILLA SVANTORP (S)	112
Anf. 141	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	112
23 §	Svar på interpellation 2013/14:195 om bra och jämförbara villkor för alla unga	113
Anf. 142	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	113
Anf. 143	ISAK FROM (S)	113
Anf. 144	Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP)	114

Anf. 145 ISAK FROM (S)	115	Prot. 2013/14:53
Anf. 146 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP).....	116	14 januari
Anf. 147 ISAK FROM (S)	116	<hr/>
Anf. 148 Statsrådet MARIA ARNHOLM (FP).....	117	
24 § Bordläggning.....	117	
25 § Anmälan om interpellation	117	
26 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	118	
27 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	118	
28 § Kammaren åtskildes kl. 22.40.....	119	

Prot. 2013/14:53
14 januari

Tryck: Elanders, Vällingby 2014